

„Romanul demonstrează puterea sacrificiului și puterea
demnității umane, chiar și atunci când orice speranță pare pierdută.”
Goodreads

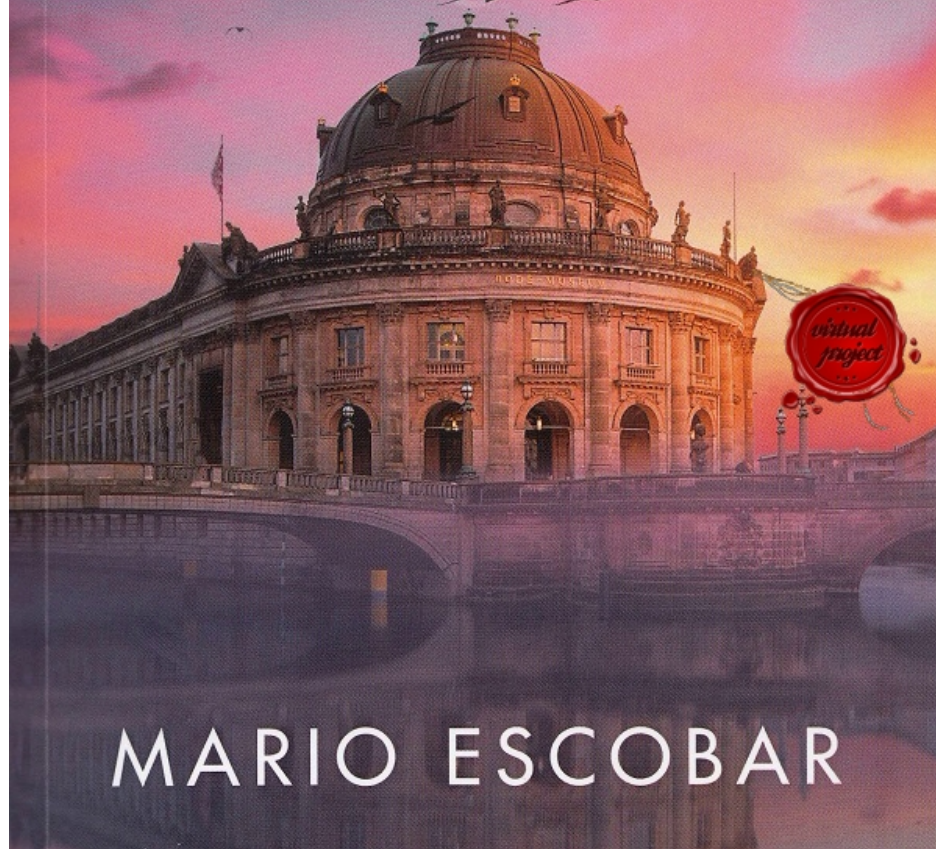
Cântec de leagăn de la Auschwitz

MARIO ESCOBAR

„Romanul demonstrează puterea sacrificiului și puterea
demnității umane, chiar și atunci când orice speranță pare pierdută.”
Goodreads

Cântec de leagăn de la Auschwitz

Mario Escobar

CÂNTEC DE LEAGĂN DE LA AUSCHWITZ

Original: *Auschwitz Lullaby*
(2018)

Traducere de Liliana Pelici

2021

*Iubitei mele soții, Elisabeth, care a vizitat
Auschwitz-ul cu mine și s-a îndrăgostit de
povestea asta.
Vreau să îmi petrec tot restul vieții cu tine.*

*Celor peste douăzeci de mii de etnici romi care
au fost închiși și exterminați în Auschwitz
și celor două sute cincizeci de mii care
au fost uciși în pădurile și șanțurile d
in nordul Europei și Rusia.*

*Membrilor Asociación de la Memoria del
Genocidio Gitano
(Asociația pentru Memoria Genocidului
Romilor) pentru lupta lor pentru adevăr și
dreptate.*

NOTA AUTORULUI

Cântec de leagăn de la Auschwitz a fost cea mai grea carte pe care am scris-o în toată cariera mea profesională – dar nu din cauza vreunei dificultăți privind stilul sau a dilemelor legate de direcția poveștii. Ceea ce m-a îngrijorat a fost neputința de a capta măreția sufletului lui Helene Hannemann în rândurile acestor pagini.

Oamenii sunt adieri efemere în mijlocul uraganului împrejurărilor noastre, dar povestea lui Helene ne amintește că putem fi stăpânii destinelor noastre, chiar dacă toată lumea e împotriva noastră. Nu pot spune dacă această carte m-a învățat să fiu o persoană mai bună, dar cu siguranță m-a învățat să ofer mai puține scuze pentru greșelile și slăbiciunile mele.

Când Larry Downs, prietenul și editorul meu, a auzit povestea lui Helene, a spus că lumea trebuia să o cunoască. Dar asta nu depinde de noi... Depinde de tine, drag cititor, și de iubirea ta pentru adevăr și dreptate. Ajută-mă să spun lumii povestea lui Helene Hannemann și a celor cinci copii ai ei.

Madrid, 7 martie 2015
(la peste șaptezeci de ani de la eliberarea
Auschwitz-ului)

PROLOG

MARTIE 1956

BUENOS AIRES

Mi-am ținut respirația în timpul urcării bruște a avionului. Nu prea am ieșit din capitală în toți cei șase ani pe care i-am petrecut în Argentina. Gândul de a fi închis într-un spațiu atât de mic, atât de multe ore, mi-a provocat o durere în piept, dar când botul avionului s-a îndreptat, același lucru s-a întâmplat cu respirația mea și m-am calmat.

Când a venit blonda atrăgătoare și m-a întrebat dacă voiam ceva de băut, i-am spus că un ceai ar fi fost bun. Pentru o secundă, m-am gândit să iau ceva mai puternic pentru nervii mei dar, de la șederea mea în Auschwitz, m-am lăsat de băuturile alcoolice. Era scandalos să-mi văd colegii beți în fiecare zi și pe comandantul Rudolf Höss făcându-se că nu vedea. E adevărat că, în ultimele luni ale războiului, disperarea pusese stăpânire pe mulți bărbați. Unii își pierduseră soțiile și copiii în raidurile aeriene barbare ale Aliaților. Totuși, un soldat german – și, mai mult, un membru SS – trebuia să rămână calm indiferent de împrejurări.

Stewardesa mi-a pus cu grijă ceaiul fierbinte pe măsuța-tavă, iar eu i-am zâmbit. Avea trăsături perfecte. Buzele ei erau destul de largi, ochii ei erau de un albastru intens, strălucitor, obraji ei erau mici și trandafirii – chipul ideal arian. Apoi mi-am întors privirea spre vechea mea valiză neagră din piele. Împachetasem câteva texte de biologie și genetică pentru a face călătoria mai ușoară. Nu-mi pot explica de ce, dar, în ultimul minut, am hotărât să iau câteva caiete vechi din

grădinița *Zigeunerlager* din Auschwitz-Birkenau. Cu ani în urmă, le pusesem cu rapoartele mele despre studiile genetice făcute în Auschwitz, dar nu le-am mai recitat. Caietele erau jurnalele unei femei germane pe care am întâlnit-o în Auschwitz, Helene Hannemann. Frau Hannemann, familia ei și războiul făceau parte dintr-un trecut îndepărtat la care preferam să nu mă gândesc, din anii în care eram un tânăr ofițer SS și toți mă cunoșteau ca Herr Doktor Mengele.

Am întins mâna și am ridicat primul caiet. Coperta era complet decolorată, colțurile aveau pete uscate, iar hârtia căpătase acea culoare gălbuie a cărților vechi de care nu-i mai pasă nimănui. Înghițind prima sorbitură de ceai, l-am deschis încet la prima pagină. Mâna lungă și înclinată a lui Helene Hannemann, directoarea grădiniței ȝiganilor din Auschwitz, m-a întors în Birkenau, la sectorul BIIe, unde erau găzduiți romii. Noroi, garduri electrice și mirosul dulceag al morții – asta a fost Auschwitz pentru noi, asta a rămas în amintirile noastre.

UNU

MAI 1943

BERLIN

Încă era întuneric când m-am dat jos din pat, poticnindu-mă, pe jumătate adormită. Chiar dacă începea să se încălzească în timpul zilei, diminețile continuau să fie destul de răcoroase încât să-mi facă pielea de găină. M-am îmbrăcat cu halatul ușor de satin și, fără să-l trezesc pe Johann, m-am îndreptat spre baie. Din fericire, apartamentul nostru încă avea apă caldă, așa că am putut să fac un duș rapid înainte să merg să-i trezesc pe copii. Toți, cu excepția micuței Adalia, trebuiau să meargă la școală în acea dimineață. Am șters condensul de pe oglindă cu mâna și m-am uitat la mine timp de câteva secunde, observând cum ridurile care îmi înconjurau ochii albaștri îi făceau să pară mai mici. Aveam cearcăne, dar asta nu era ceva surprinzător pentru o mamă cu cinci copii sub doisprezece ani și care lucra în tură dublă ca asistentă medicală pentru a-și întreține familia. Mi-am șters părul cu prosopul până când și-a recăpătat culoarea blond-pai, dar m-am oprit ca să cercetez şuvițele cărunte care se răspândeau în sus de la tâmple. Am început să îmi ondulez părul, dar asta a durat doar până i-am auzit pe gemenii Emily și Ernest strigându-mă. M-am îmbrăcat în grabă și, încă desculță, m-am grăbit să ajung în celălalt dormitor.

Stăteau ridicați în pat, discutând încet, când am intrat în cameră. Cei doi frați mai mari ai lor au rămas ghemuiți, agățându-se de ultimele secunde de somn. Adalia încă dormea cu noi, pentru că patul copiilor era prea mic ca să se înghesuie toți cinci în el.

— Mai puțin zgomot, dragilor. Ceilalți încă dorm. Trebuie să pregătesc micul dejun, am șoptit eu.

Mi-au zâmbit de parcă simpla vedere a feței mele ar fi fost destul pentru a le însenina ziua.

Am tras hainele lor de pe scaun și le-am pus pe pat. Gemenii aveau deja șase ani și nu aveau nevoie de ajutorul meu pentru a se îmbrăca. Cu cât sunt mai mulți membri într-o familie, cu atât mai simple trebuie să fie regulile ca să îi ajute pe toți să execute cele mai simple sarcini cât mai repede și mai ușor.

M-am dus în mica noastră bucătărie și am început să încălzesc diverse. După câteva minute, aroma amăruie a cafelei a umplut camera. Acel înlocuitor de cafea din apă în nuanță maronie era singurul mod de a ascunde lipsa de gust a laptelui nostru diluat, chiar dacă copiii noștri mai mari știau deja că nu beau lapte adevărat. Din când în când, cu puțin noroc, reușisem să punem mâna pe câteva cutii de lapte praf, dar, de la începutul anului, rațiile au devenit și mai insuficiente când situația de pe front s-a înrăutățit.

Copiii au dat buzna în bucătărie, înghiontindu-se prin holul strâmt. Știau că bucata de pâine cu unt și zahăr care li se oferea în fiecare dimineață nu avea să rămână mult pe masă.

— Dragilor, mai puțin zgomot, vă rog. Tatăl vostru și Adalia încă dorm, i-am muștrat eu în timp ce și-au ocupat locurile.

În ciuda foamei, nu au rupt pâinea până nu le-am dat cânilor și nu am spus o scurtă rugăciune de mulțumire pentru hrana noastră.

După trei secunde, pâinea a dispărut, iar copiii au dat pe gât cafeaua înainte să meargă la baie ca să se spele pe dinți. Am profitat de acel moment ca să merg în camera noastră, să-mi iau pantofii și haina, și să-mi pun boneta de asistentă. Știam că Johann era treaz, dar întotdeauna se prefăcea că doarme până când auzea că se închidea ușa de la

intrare. Îi era rușine că eu întrețineam familia, dar totul s-a schimbat în Germania de când a început războiul.

Johann era un virtuoz al viorii. A cântat ani de zile în Filarmonica din Berlin, dar, din 1936, restricțiile împotriva celor care nu se încadrau în legile rasiale ale Partidului Nazist deveniseră mult mai dure. Soțul meu era de etnie romani, chiar dacă majoritatea germanilor foloseau cuvinte ca *țigan* sau *țigane* pentru oamenii din rasa lui. În lunile aprilie și mai ale anului 1940, practic toată familia lui a fost deportată în Polonia. Nu am mai auzit nimic de ei de aproape trei ani. Din fericire, în ochii naziștilor, eu eram de rasă pură; din cauza asta, nu ne-au deranjat de atunci. Chiar și așa, de fiecare dată când cineva bătea la ușa noastră sau telefonul suna noaptea, inima îmi tresărea fără să vreau.

Când am ajuns la ușa de la intrare, cei patru copii mai mari așteptau cu hainele încheiate cu nasturi, cu șepcile de școală pe cap și cu ghiozdanele lor din piele maro la picioare. M-am uitat la ei atentă, le-am legat cravatele și am zăbovit la partea din rutină în care îi sărutam pe obraji. Blaz, cel mai mare, îmi respingea uneori afecțiunea exuberantă, dar Otis și gemenii devorau acele momente prețioase înainte de a trece pragul ca să mergem la școală.

— Haideți, nu vreau să întârziați. Am doar douăzeci de minute până când îmi începe tura, am spus eu, deschizând ușa.

De-abia am ajuns pe palier și am aprins lumina când am auzit zgomotul cizmelor care urcau treptele de lemn. Am simțit un fior pe șira spinării. Am înghițit în sec și am încercat să le zâmbesc copiilor, care s-au întors ca să se uite la mine, simțindu-mi neliniștea. Mi-am fluturat mâna cu nonșalanță ca să îi liniștesc și am început să coborâm. Copiii nu au îndrăznit să plece de lângă mine. De obicei, trebuia să-i țin ca să nu se arunce

cu capul înainte pe scări, dar pașii care se apropiau le-au stopat energia. S-au furișat în urma mea, de parcă jacheta mea verde și ușoară ar fi putut să îi ascundă și protejeze.

Până când am ajuns la palierul de la etajul doi, sunetul cizmelor se auzea în toată casa scărilor. Blaz s-a aplecat peste balustradă ca să arunce o privire și, după o secundă, s-a întors ca să se uite la mine în felul în care doar un frate mai mare o poate face ca să comunice fără să îi supere pe cei mai mici.

Atunci, inima a început să îmi bată nebunește. Nu am putut respira, dar am continuat să cobor pe scări sperând, încă o dată, că nenorocirea avea să treacă, pur și simplu, pe lângă mine. Nu am vrut să cred că suferința m-a ales pe mine de data aceea.

Polițiștii au dat peste noi chiar în mijlocul celei de-a doua scări. Agenții erau tineri, îmbrăcați în uniforme de culoare verde-închis, cu centuri de piele și nasturi aurii. S-au oprit direct în fața noastră. Într-un moment de tăcere, copiii mei s-au uitat cu teamă la căștile lor cu vulturul auriu, dar apoi și-au coborât privirea la nivelul cizmelor lor lucioase. Un sergent a înaintat, gâfâind un pic, s-a uitat la noi, apoi a început să vorbească. Mustața lui lungă, în stil prusac, tremura din cauza cuvintelor lui politicoase, dar amenințătoare.

— Frau Hannemann, mă tem că va trebui să vă întoarceți în apartamentul dumneavoastră cu noi.

M-am uitat direct în ochii lui înainte să-i răspund. Răspunsul rece al pupilelor lui verzi m-a umplut de frică, dar am încercat să rămân calmă și să zâmbesc.

— Domnule sergent, mă tem că nu înțeleg ce se întâmplă. Trebuie să-mi duc copiii la școală, apoi să ajung la muncă. E vreo problemă?

— Frau Hannemann, aș prefera să vorbim în apartamentul dumneavoastră, a răspuns el, apucându-mă de braț cu forța.

Mișcarea lui a speriat copiii, chiar dacă a intenționat să fie subtilă. Ani de zile am fost martora violenței și agresiunii naziștilor, dar aceasta era prima dată când m-am simțit amenințată personal. Am sperat foarte mult timp că nu aveau să ne observe, pur și simplu. Cel mai bun mod de a supraviețui în noua Germanie era să fii invizibil.

Ușa unor vecini, a familiei Wegener, s-a deschis puțin și, prin crăpătură, am zărit o față palidă și ridată. Mi-a aruncat o privire îngrijorată, apoi a deschis ușa complet.

— Herr *Polizei*, vecina mea, Frau Hannemann, e o soție și o mamă minunată. Ea și familia ei sunt un model de politețe și bunătate. Sper că nu i-a defăimat o persoană cu intenții rele, a spus Frau Wegener.

Acel act de curaj mi-a umplut ochii de lacrimi. Nimeni nu risca expunerea publică în fața autorităților în mijlocul războiului. M-am uitat în ochii încetoșați de cataractă ai vecinei mele și i-am strâns umărul cu recunoștință.

— Noi doar executăm ordine. Vrem doar să vorbim cu vecina dumneavoastră. Vă rog, mergeți înăuntru și lăsați-ne să ne facem slujba în pace, a spus sergentul în timp ce a apucat clanța și a închis ușa trântind-o.

Copiii au tresărit, iar Emily a început să plângă. Am profitat de moment ca să o iau în brațe și să o apăs pe pieptul meu. Singurele cuvinte care au reușit să treacă peste supărare și să se întărească în creierul meu au fost: „nu voi lăsa pe nimeni să vă facă rău, copii”.

După câteva secunde, stăteam în fața apartamentului meu. Am scotocit după cheia din poșeta mea plină de biscuiți, șervețele, hârtii și produse de machiaj, dar unul dintre polițiști m-a împins într-o parte și a bătut tare în ușă cu pumnul.

Ecoul sunetului s-a auzit în jos, pe scări. Încă era destul de devreme, iar orașul încă nu se trezise

din liniștea nopții. Oamenii tocmai își începeau rutina de dimineață, încercând să se ascundă într-o normalitate care încetase să existe cu mult timp în urmă.

Am auzit pași grăbiți, apoi ușa s-a deschis, luminând palierul. Claia de păr negru și creț a lui Johann îi acoperea parțial ochii și îl făcea să arate deosebit de dezordonat. S-a uitat întâi la poliție, apoi la noi. Îl rugam din priviri, în tăcere, să ne apere cumva, dar tot ce a putut să facă a fost să deschidă ușa complet și să ne lase pe toți să intrăm.

— Johann Hanstein? a întrebat sergentul.

— Da, Herr *Polizei*, a răspuns soțul meu cu o voce tremurândă.

— La ordinul *Reichsführer-SS* Heinrich Himmler, toți etnicii sinti și roma din Reich trebuie să fie internați în tabere speciale, a recitat sergentul.

Cu siguranță repetase acest discurs de zeci de ori în ultimele zile.

— Dar... a început soțul meu.

Ochii lui mari și negri păreau să devoreze clipa eternă înainte ca polițistul să facă un semn și colegii lui să-mi înconjoare soțul și să-l prindă de brațe.

Mi-am pus mâna pe umărul sergentului.

— Nu, vă rog. Veți speria copiii.

Am simțit o ușoară apăsare în privirea lui pentru câteva secunde. Ideile nu reușesc niciodată să înăbușe complet sentimentele. O femeie germană care ar fi putut fi sora sau verișoara lui îi vorbea, nu un criminal periculos hotărât să-l înșele.

— Vă rog să-i permiteți soțului meu să se îmbrace. Voi duce copiii în altă cameră, l-am rugat eu încet, încercând să atenuez situația violentă.

Sergentul le-a făcut semn oamenilor lui să se îndepărteze de Johann. Dar apoi a strigat:

— Și copiii vin cu noi.

Acele cuvinte mi-au rupt măruntaiele ca un cuțit. M-am cocoșat chinuită de greață, dând din cap ca să-mi limpezesc mintea de ceea ce eram sigură că am auzit greșit. Unde voiau să-mi ducă familia?

— Și copiii sunt romani. Ordinul îi include și pe ei. Nu vă faceți griji, dumneavoastră puteți rămâne, a spus sergentul, încercând să-mi explice noua situație.

Cu siguranță, fața mea a arătat, în sfârșit, disperarea pe care o simțeam de mulți ani.

Am încercat să pledez.

— Dar mama lor e germană.

— Asta nu contează. Lipsește un copil. Avem informații că sunt cinci copii și un tată.

Tonul sergentului era serios.

Nu am putut răspunde. Teama m-a paralizat. Am încercat să îmi înghit lacrimile.

Copiii au stat cu ochii pe mine tot timpul.

— Îi voi pregăti într-un moment. Vom merge toți cu dumneavoastră. Cel mai mic încă e în pat.

Am fost surprinsă când mi-am auzit vocea. Cuvintele păreau să vină de pe buzele altei femei.

— Frau Hannemann, vor veni doar cei cu sânge țigănesc, țigani, a spus sergentul, sec.

— Herr *Polizei*, voi merge unde merge familia mea. Vă rog să mă lăsați să fac bagajele și să îmi îmbrac mezina.

Politiștul s-a încruntat, dar mi-a făcut semn să ies din cameră împreună cu copiii. Am mers în dormitorul principal și, urcându-mă pe un scaun, am dat jos două valize mari de carton pe care le țineam pe dulap. Le-am așezat pe pat și am început să pun haine în ele. Copiii m-au înconjurat în liniște. Nu au plâns, deși fețele lor speriate nu le puteau ascunde îngrijorarea.

— Unde mergem, mamă? a întrebat Blaz, cel mai mare.

— Ne duc la un fel de tabără de vară, cum ți-am arătat o dată, când erai mic. Îți mai amintești? am

spus eu, forțându-mă să zâmbesc.

— Mergem în tabără? a întrebat Otis, al doilea copil al meu, cu o voce ridicată, cu un entuziasm confuz.

— Da, dragule. Vom petrece o vreme acolo. Îți amintești că ți-am spus acum câțiva ani că și verișorii tăi au fost duși acolo? Poate îi vom vedea, am spus eu, încercând să o fac pe un ton optimist.

Gemenii chiar s-au entuziasmat atunci, de parcă vorbele mele i-ar fi făcut să uite tot ceea ce tocmai văzuseră.

— Putem să luăm mingea? Și niște patine și alte jucării? a întrebat Ernest.

Întotdeauna era pregătit să organizeze un plan de joacă.

— Vom lua doar ce e absolut necesar. Sunt sigură că au multe lucruri pentru copii acolo unde mergem.

Îmi doream cu disperare să cred că asta putea fi adevărat.

Știam că naziștii au scos evreii din casele lor, la fel ca pe disidenții politici și pe trădători. Am auzit zvonuri că „dușmanii” Reich-ului erau încarcerați în lagăre de concentrare, dar noi nu reprezentăm nicio amenințare pentru naziști. Eram sigură că ne-ar fi cerut doar să stăm într-un fel de tabără improvizată până când se termina războiul.

Adalia s-a trezit atunci și s-a speriat când a văzut dezordinea de pe pat. Era o fetiță slăbuță și micuță de trei ani, cu trăsături blânde și piele foarte palidă. Era foarte diferită de frații ei mai mari, care semănau mai mult cu tatăl lor.

— E bine, nu e nicio problemă, dragă. Mergem într-o excursie, i-am spus eu, ținând-o strâns la piept.

Am simțit un nod greu în gât și am fost cuprinsă din nou de îngrijorare. M-am gândit că ar fi trebuit să-mi sun părinții, ca să știe măcar unde eram duși, dar mă îndoiam că poliția mă va lăsa să dau un telefon.

După ce am îmbrăcat-o pe Adalia, am terminat cu valizele și am mers în bucătărie. Am împachetat câteva conserve, puținul lapte care ne-a rămas, niște pâine, resturi rămase de mezeluri feliate și niște biscuiți. Nu știam cât de lungă avea să fie călătoria noastră și voiam să fiu pregătită.

Când m-am întors în mica noastră cameră de zi, mi-am dat seama că soțul meu încă era în pijama. Am pus jos două valize grele și m-am întors în cameră ca să îi găsesc niște haine. I-am ales cel mai bun costum, o cravată maro, o pălărie și un palton. În timp ce el s-a schimbat sub supravegherea severă a poliției, m-am întors în camera noastră și mi-am dat jos uniforma de asistentă. Copiii erau aliniați lângă ușă și nu mă scăpau din ochi. Am ales un costum cu un sacou maro și o bluză albastră, apoi m-am îmbrăcat cât de bine am putut cu cei trei copii mai mici înghesuiți în jurul meu. Ne-am întors în camera de zi și l-am cercetat pe Johann pentru un moment. Îmbrăcat atât de elegant, arăta ca un prinț al Țiganilor. Și-a pus pălăria când am intrat în cameră, iar cei trei polițiști s-au întors spre mine.

— Frau Hannemann, nu e nevoie să veniți, a insistat sergentul.

M-am uitat direct în ochii lui și l-am întrebat:

— Credeți că o mamă și-ar abandona copiii într-o situație ca asta?

— Ați fi șocată dacă v-aș spune tot ce am văzut în ultimii ani, a răspuns el. Foarte bine, veniți cu noi până la gară. Trebuie să îi urcăm în tren până la zece.

Comentariul lui m-a făcut să cred că acea călătorie avea să fie mai lungă decât am crezut la început. Familia soțului meu a fost deportată undeva în nord, dar am presupus că aveau să ne ducă în lagărul de prizonieri Țigani pe care l-au construit în apropiere de Berlin.

Am mers prin camera de zi, până în pragul ușii. Soțul meu a ieșit primul cu valizele, cu cei doi

polițiști mai tineri în urma lui. Apoi au urmat cei doi fii mai mari ai mei, gemenii care se agățau de paltonul meu și Adalia, în brațele mele. Când ne-am oprit dincolo de ușă, pe palier, m-am întors ca să mă uit pentru ultima dată la casa noastră. M-am trezit în acea dimineată cu siguranța nechibzuită că ne aștepta o zi normală. Blaz a fost un pic îngrijorat din cauza unui test pe care îl avea înaintea de pauză; Otis s-a plâns de o durere puternică de ureche, ceea ce era un semn sigur că avea să se îmbolnăvească; gemenii erau sănătoși ca niște cai, dar tot s-au văitat că trebuiau să se trezească atât de devreme pentru școală; Adalia era un îngeraș care întotdeauna se purta bine și încerca din răputeri să țină pasul cu frații ei la jocurile lor. Nu a existat niciun semn de rău augur care să arate că această normalitate nu avea să mai însemne nimic în scurt timp.

Casa scărilor nu era bine luminată, dar lumina slabă a soarelui de dis-de-dimineată a ajuns la noi din intrarea de jos. Pentru o secundă, am simțit durerea înțepătoare de a-mi părăsi casa, dar asta nu era tocmai adevărat; casa mea erau cei cinci copii ai mei și Johann. Am închis ușa apartamentului nostru și am început să cobor scările, fredonând cântecul de leagăn pe care copiii mei îl cereau întotdeauna când erau supărați sau nu puteau să doarmă. Cuvintele nerostite au umplut casa goală a scărilor și au calmat inimile copiilor în timp ce ne îndreptam spre necunoscut.

*Guten Abend, gute Nacht,
mit Rosen bedacht,
mit Näglein besteckt,
schlupf unter die Deck:
Morgen früh, wenn Gott will,
wirst du wieder geweckt,
morgen früh, wenn Gott will,
wirst du wieder geweckt.
Guten Abend, gute Nacht,*

*von Englein bewacht,
die zeigen im Traum
dir Christkindleins Baum:
Schlaf nur selig und süß,
schau im Traum 's Paradies,
schlaf nur selig und süß,
schau im Traums Paradies.*⁴

DOI

MAI 1943

DRUMUL SPRE AUSCHWITZ

Totul s-a întâmplat foarte repede. În zona de încărcare și descărcare a gării, sute de oameni erau înghesuți pe peroane. La început, am fost cam zăpăciți. Poliția ne-a lăsat cu un grup de soldați SS care, la rândul lor, ne-au împins în gară. M-am speriat când am văzut un vagon de culoare maro-închis, pentru vite, cu ușile larg deschise, dar nu am avut nevoie de mult timp ca să înțeleg ce se întâmpla. Încă o țineam în brațe pe Adalia, dar, cu cealaltă mână, am apucat mâinile reci, dar transpirate, ale gemenilor. Cei doi copii mai mari se țineau de valizele pe care Johann le strângea cât de tare putea. Soldații au început să ne împingă și peronul s-a golit încet în timp ce oamenii se chinuiau să intre în vagoanele pentru vite. Johann a pus valizele jos și i-a ajutat pe Blaz și pe Otis să intre. Apoi i-a ridicat pe gemeni în vagon.

Doar atunci, presiunea mulțimii a început să mă împingă înainte. Johann a urcat în vagon, așa că am putut să i-o înmânez pe Adalia, dar atât am putut să fac ca să rămân la o distanță de un braț de ușa vagonului. Johann a apucat-o pe Adalia, dar eu m-am trezit tot mai departe. O mare de bărbați, femei și copii mă împingea repede spre alte vagoane. Cu inima bătându-mi nebunește, am încercat să-mi forțez întoarcerea. Am apucat o bară de metal a vagonului și am sărit tare, suspendată pentru o fracțiune de secundă deasupra capetelor mulțimii care trecea, dar m-a oprit o lovitură în coaste. M-am întors și am văzut un soldat SS încercând să mă îndepărteze cu bastonul. Soțul meu a putut vedea ce se întâmpla. S-a furișat de-a

lungul deschizăturii vagonului, unde îmi țineam brațul liber întins spre el. Ne-am privit în ochi când a doua lovitură aproape că m-a aruncat înapoi în mulțime. Am reușit să prind mâna lui Johann, iar el m-a tras în vagon.

De-abia mi-am controlat impulsul de a vomita când mirosul greșos al vagonului a ajuns la mine. Era rău acolo. Am reușit să facem un loc pentru copii, ca să stea pe fânul care putea a urină și mucegai. Eu și Johann am stat în picioare. Cu aproape o sută de oameni înghesuiți în vagon, puțini puteau sta așezați.

Trenul s-a clătinat înainte și a început să înainteze încet. Mișcarea ne-a dezechilibrat, dar mulțimea de corpuri din jurul nostru nu ne-a lăsat să cădem. Călătoria infernală de-abia începuse.

Toți cei din tren erau țigani, ca soțul meu. La început, oamenii au încercat să rămână calmi. Dar, odată cu trecerea orelor, au început certurile și bătăile. După patru sau cinci ore, setea a devenit o problemă serioasă. Bebelușii țipau neconsolați, copiii erau flămânzi, iar bătrânii începeau să leșine de oboseală și din cauza pozițiilor incomode pe care eram forțați cu toții să le menținem. Vagonul trenului s-a clătinat și a zăngănit încontinuu. În ciuda faptului că era începutul lui mai, era frig. După-amiezile germane sunt foarte friguroase, iar noi ne îndepărtam de soare.

La căderea nopții, s-a instalat panica până când unul dintre bătrânii țigani și-a ridicat glasul deasupra vacarmului în limba lui strămoșească. Asta a reușit să-i calmeze un pic pe oameni. Johann și câțiva bărbați au organizat vagonul și au însemnat unul dintre colțuri ca un fel de latrină, cu o găleată și o pătură care atârna de tavan ca să ofere un minimum de intimitate.

Am profitat de moment ca să le dau copiilor mei puțină mâncare și câteva guri de lapte pe rând. Cei doi mai mari s-au aruncat iar pe fân, gemenii s-au

ghemuit în golurile de la picioarele lor, iar Adalia s-a strecurat în mijloc.

Nu era nicio lumină, dar nu era nevoie de una ca să îmi imaginez teama și tristețea de pe fețele tuturor călătorilor. Condițiile în care eram transportați nu ne lăsau să ne facem nicio iluzie despre modul de viață la care eram duși. Când Johann s-a întors după instalarea latrinei, nu am mai putut să mă stăpânesc. Am început să plâng pe umărul lui. Am încercat să îmi înăbuș hohotele de plâns în sacoul lui ca să nu trezesc copiii. Dar lacrimile nu mi-au adus nicio ușurare. Cu cât plângeam mai tare, cu atât mă simțeam mai disperată.

— Nu plânge, draga mea. Totul va fi mai bine când vom ajunge în lagăr. În '36, mulți ȝigani au fost încarcerați pentru Jocurile Olimpice, dar, după câteva luni, li s-a permis să se întoarcă acasă.

Tonul lui Johann era liniștitor. A fost prima dată când am vorbit după acea dimineață. Mi-am permis să fiu relaxată de timbrul vocii lui, de parcă nimic rău nu s-ar fi putut întâmpla dacă rămâneam lângă el.

— Te iubesc, i-am spus eu, îmbrățișându-l.

De multe ori, de când ne-am întâlnit, i-am spus ce simțeam. Dar să-l iubesc în acel loc, înconjurată de o hoardă disperată, era confirmarea tuturor acelor ani de fidelitate neîntreruptă.

— Romii au fost persecutați sute de ani și au supraviețuit întotdeauna. Vom găsi o cale de scăpare și din asta, mi-a spus Johann, mângâindu-mi fața.

Eram împreună de peste douăzeci de ani. Ne-am întâlnit când eram copii și familia lui a apărut în Freital, orașul de lângă Dresda în care m-am născut. Părinții mei erau activi în proiectele de binefacere ale bisericii noastre și îi ajutau pe copiii ȝiganilor să se integreze în comunitate. Imediat ce l-au văzut pe Johann, au știut că el era special. Părinții mei au trebuit să depășească prejudecățile

care au existat întotdeauna împotriva ȝiganilor. Majoritatea vecinilor noștri credeau că ȝigani nu erau de încredere. În orice moment, puteau minȝi sau înșela. Tatăl meu s-a împrietenit cu tatăl lui Johann. Familia lui se ocupa, în principal, de cumpărarea și vânzarea cailor, dar vindeau și tot felul de alte lucruri pe lângă ei. Uneori, tatăl lui Johann venea în casa noastră ca să ne arate ultimele lucruri pe care le obȝinuse: feȝe de masă cusute de mână în Portugalia, cearșafuri, prosoape fine... Mama cerceta pânza întotdeauna cu neîncredere, dar aproape întotdeauna sfârșea prin a-și da aprobarea. Cei doi bărbaȝi se ciondăneau câteva momente din cauza preȝului, apoi încheiau afacerea cu o strângere de mână.

Între timp, eu am pus ochii pe băiat. Cu pomeȝii proeminenȝi și bărbia pătrătoasă, era ca un prinȝ persan pentru mine. Dar vorbeam foarte rar. Uneori, ni se permitea să ne jucăm cu mingea în curte, dar doar ne uitam unul la celălalt și loveam mingea cu piciorul înainte și înapoi. Părinȝii mei l-au plăcut. L-au înscris la școala primară și au avut grijă să ajungă până la liceu, apoi au plătit din buzunarul lor ca el să studieze la conservator.

Într-o dimineaȝă, tatăl lui Johann a cumpărat un vechi ceas de buzunar lângă casa noastră și i-a jurat tatălui meu că era din cuarȝ cu incrustaȝii de aur. După ce s-au ȝigănit o vreme, tatăl meu a cumpărat ceasul. După două săptămâni, nu a mai funcȝionat și aurul s-a dovedit a fi alamă. Cei doi bărbaȝi nu au mai vorbit o vreme, dar părinȝii mei au continuat să-l susȝină pe Johann. Puȝin câte puȝin, în timp ce mergeam împreună la conservator, sentimentele mele pentru el au început să crească. Johann nu m-a cerut în căsătorie până când nu și-a luat diploma. Și nu a avut nevoie de mult timp până când a devenit unul dintre cei mai buni violoniști din țară.

Când le-am spus părinȝilor mei că eram îndrăgostită de Johann, ei m-au avertizat să mă

gândesc bine înainte să iau o decizie greșită. Veneam din culturi foarte diferite. În cele din urmă, iubirea a depășit toate obstacolele și prejudecățile lumii din jurul nostru. Firește, am suferit mult după ce ne-am căsătorit. Legile împotriva ȝiganilor erau foarte stricte. Și ȝiganilor nu le plăcea să-și amestece sângele cu cei care nu erau ȝigani, chiar dacă erau un pic mai îngăduitori în cazul bărbaților. Johann a trebuit să jure părinților mei că nu avea să fie un rom nomad. Când familia lui a plecat din oraș, el a venit să locuiască în casa noastră.

Îmi amintesc zilele dinaintea nunții noastre. Tot orașul era agitat. Unul dintre pastorii de la biserica noastră a venit să ne descurajeze pentru a nu încheia prin contract ceea ce el considera o „uniune nefirească”, dar, chiar și așa, eram fericiți și am continuat cu planurile noastre. În dimineața în care am mers la birou ca să ne înregistrăm căsătoria și să cerem o ceremonie civilă, personalul biroului a refuzat să ne dea certificatul. Doar intervenția unui judecător bătrân, cu chipul amabil, a restabilit procesul convenit al legii.

Toate acele amintiri și greutatea păreau la un milion de kilometri depărtare, doar o picătură în găleata abisului adânc și îngrozitor spre care ne îndreptam huruind.

În următoarea dimineață, ne-am oprit timp de câteva ore în Pruszków, ceea ce ne-a confirmat că eram în Polonia. Setea începea să ne înnebunească. Mirosul de vomă, urină și fecale era peste tot, aerul era aproape irespirabil. Apoi am auzit un zvon despre un soldat SS care se uita prin ferestruica vagonului. Oamenii îl implorau să le dea apă și mâncare.

Arătându-și pistolul Luger prin fereastră, acesta a strigat:

— Dați-mi tot ce aveți de valoare!

Johann i-a ajutat pe ceilalți pasageri să adune ceasuri de mână, inele și alte bijuterii ca soldatul

să ne dea apă curată. O găleată, atât. Era foarte puțină și prețioasă pentru aproape o sută de oameni, de-abia o sorbitură pentru fiecare. Oamenii găfâiau și erau disperați, pierzându-și toate manierele pe care s-au străduit din rășputeri să și le mențină. Când a venit rândul nostru, Adalia a băut prima, doar câteva sorbituri mici, apoi gemenii, apoi Otis. Blaz s-a uitat la mine, cu buzele uscate. Mi-a înmănat găleata fără să bea. A înțeles că erau oameni bolnavi și bebeluși care aveau nevoie de ea mai mult decât el. Asta mi-a umplut ochii de lacrimi. Curajul lui m-a uimit: și-ar fi suportat setea ca alții să și-o satisfacă pe a lor.

În după-amiaza celei de-a doua zile, câțiva copii din vagon aveau febră mare, iar câțiva pasageri bătrâni păreau cu adevărat bolnavi. Am mers o zi și jumătate aproape fără hrană sau apă și cu foarte puțin somn.

A doua noapte a fost chiar mai rea decât prima. Un bătrân numit Roth a făcut un infarct și a căzut chiar lângă noi. Nu am putut face nimic pentru el. Copiii au fost îngroziți, dar am reușit să îi culcăm.

— Cât vom mai fi aici? l-am întrebat pe Johann, cu capul rezemat de umărul lui.

— Nu cred că va mai dura mult timp. Lagărul trebuie să fie în Polonia. La felul în care merge războiul, mai trebuie să fie lagăre pentru prizonieri, a spus Johann.

Speram că avea dreptate. Ca asistentă, știam că copiii aveau să înceapă să moară după două sau trei zile fără hrană sau apă, apoi bătrânii și adulții mai slăbiți. Mai puteam rezista doar o zi în acele condiții îngrozitoare.

Strâmtoarea noastră m-a făcut să-mi amintesc de prima noastră casă. Ne-am mutat în casa mătușii și a unchiului lui Johann de la marginea orașului. Ne-au lăsat să dormim într-o cameră mică, umedă și rece, dar simplul fapt că eram împreună ne-a făcut atât de fericiți că ne-am petrecut majoritatea nopților râzând sub cearșafuri, încercând să nu

deranjăm adulții mai în vârstă. O dată, când eram acasă fără Johann, mătușa lui a început să se ia de mine, acuzându-mă că mă dădeam mare și nu făceam nimic ca să o ajut în gospodărie. M-a insultat, apoi m-a dat afară. Ningeă ca-n povești. M-am așezat pe valizele noastre, udă learcă, tremurând, și am așteptat ca Johann să se întoarcă acasă.

Imediat ce m-a văzut, m-a îmbrățișat și a încercat să îmi transmită toată căldura lui corporală. Ne-am petrecut noaptea aceea într-o pensiune și, a doua zi, am găsit o căsuță de închiriat, cu bucătărie și o baie mică. După două săptămâni, Johann a primit postul de la conservator și a început să ne meargă mai bine. Nu mai trebuia să supraviețuim cu conserve și să ne chinuim ca să ne ajungă banii până la sfârșitul lunii.

A treia zi a călătoriei noastre în vagonul de vite a început foarte friguroasă. Ne-am oprit încă o dată și același soldat din ziua precedentă ne-a oferit un pic de apă în schimbul mai multor bijuterii și obiecte de valoare. Apa ne-a calmat pe moment, dar ne-a fost mai sete după picătura ispititoare. Cinci oameni au leșinat în călătorie, dar cea mai tristă parte a fost atunci când a murit un bebeluș în brațele tinerei lui mame țigănci, Alice. Membrii familiei ei au implorat-o să pună copilul în zona în care am îngământ cadavre, dar ea s-a agățat de corpul fără viață al bebelușului ei. Știam că, peste câteva ore, puteam fi în locul ei. Mi s-a frânt inima la gândul acela. Mi-am amintit toate nopțile în care am așteptat alături de copiii mei, toate zilele fericite pe care le-am petrecut împreună. Nu am putut înțelege. Copiii mei erau complet nevinovați. Singura lor infracțiune era că aveau un tată țigan. Războiul înnebunea pe toată lumea.

Noaptea s-a lăsat din nou. Lângă mine, copiii zăceau complet nemișcați. Bietele ființe nu mai

aveau nicio putere. Epuizarea, setea și foamea aproape că îi uciseseră, ca niște lumânări gata să fie stinse. Johann o ținea pe Adalia în brațe. Era palidă și pielea îi era uscată din cauza deshidratării. Voia doar să doarmă.

Am mers până la șipcile de lemn ale peretelui vagonului ca să văd ce puteam prin crăpături. Am zărit o gară uriașă cu un turn central. Oamenii se agitau tot mai mult cu cât stăteam mai mult acolo. Apoi ne-am mișcat din nou și am trecut pe sub un fel de arcadă. De cealaltă parte, un gard lung de sârmă ghimpată lega stâlpii de beton întinși de-a lungul căii ferate. Reflectoare puternice luminau lagărul. Arăta uriaș și oribil, dar măcar era un loc de trăit, o cale de a scăpa din trenul infernal.

Oamenii s-au agitat când ne-am oprit din nou, dar au trecut patru ore fără să vină cineva la tren. Epuizați, toți ne-am gârbovit și ne-am ghemuit cum am putut, o grămadă încurcată care încerca din răputeri să evite cadavrele și să adoarmă. Mama bebelușului mort a fost singura care a rămas aproape de cadavre, de parcă era deja resemnată să fie luată de umbre.

Familia mea a dormit cu întreruperi, în pragul morții, iar eu am început să plâng în liniște. M-am simțit vinovată pentru că am crezut că nebunia naziștilor nu avea să ne ajungă în cele din urmă. Ar fi trebuit să fugim în Spania sau în America, ar fi trebuit să încercăm să fugim cât de departe puteam de nebunia care ne-a cuprins țara și aproape toată Europa. Întotdeauna am vrut să cred că oamenii aveau să se trezească și să înțeleagă ce reprezentau Hitler și oamenii lui, dar nimeni nu a făcut asta. Toți au mers după nebunia lui fanatică și au transformat lumea într-un iad al foamei și războiului.

Când, în sfârșit, s-a luminat de ziuă, am auzit lătratul câinilor și zgomotele pașilor pe pietrișul din jurul căii ferate. Cincizeci de soldați, un ofițer

SS și un traducător care a repetat ordinele în diferite limbi i-au trezit pe toți cei din tren.

Toți eram nerăbdători să scăpăm de condițiile infernale din tren, fără să știm că saream din lac în puț.

— Tăceți acum, le-am spus copiilor.

S-au uitat la mine, calmi. Erau foarte obosiți, chiar dacă erau și curioși să afle ce ne aștepta afară.

În timp ce vagonul trenului a început să se golească, Johann ne-a luat valizele și ne-am uitat peste tot în jurul nostru înainte să sărim jos. O mulțime uriașă cobora din vagoanele de tren. Jos, soldați SS și prizonieri îmbrăcați în uniforme dungate îi separau pe toți în cozi diferite.

— Ieșiți repede! a strigat unul dintre soldați la noi.

Johann a sărit jos, apoi ne-a ajutat și pe noi. Îmi tremurau picioarele și mă dureau oasele, frigul mi-a intrat în cele mai adânci părți. Soldații SS aveau câini și bastoane în mâini, dar nu păreau să le folosească. La câțiva metri depărtare erau turnuri de pază și, în fundal, coșuri uriașe de fum, dar nu prea am avut timp să ne uităm la ce era în jurul nostru.

Ne-au împărțit în două grupuri uriașe: femeile și copiii într-o parte, bărbații în cealaltă. La început, am încercat să mă împotrivesc separării de Johann, strângându-i mâna până când unul dintre prizonieri a venit și mi-a spus cu blândețe:

— Îl veți vedea mai târziu. Nu vă faceți griji, doamnă.

Johann mi-a înmănat valizele și a mers la cealaltă coadă. Ne-am privit. A încercat să zâmbească pentru a ne liniști, dar buzele lui s-au strâmbat din cauza unei frici insuportabile, nu din cauza bucuriei.

— Unde îl duc pe tati? a întrebat Emily în timp ce își freca ochii roșii.

Nu am știut cum să-i răspund. Am rămas fără cuvinte, complet amuțită de jale. Pur și simplu, creierul meu nu putea înțelege toată acea absurditate. Doar i-am mângâiat capul și am privit în jos ca să nu îmi vadă lacrimile.

— Bărbații care au între douăzeci și patruzeci de ani vor veni cu noi, a spus unul dintre ofițerii SS.

Grupul s-a împărțit în două și l-am văzut pe Johann luat de lângă noi. Era în fața cozii, așa că am avut doar câteva secunde rapide ca să îi văd spatele larg și părul negru și creț, parțial băgat în gulerul cămășii. Existența mea se învârtea de mulți ani în jurul soțului meu. Sufletul mi s-a golit în timp ce el a plecat. Viața nu merita să fie trăită fără el. Apoi m-am uitat la copiii noștri. Ei m-au cercetat cu ochii mari, încercând să-mi citească inima. Apoi am înțeles că a fi mamă înseamnă mai mult decât să-ți crești copiii; înseamnă să te legi sufletește până când sinele tău e pentru totdeauna contopit cu chipurile lor frumoase și inocente. Grupul de bărbați era departe, dar eu încă îmi mușcam buzele ca să nu plâng. Johann mergea în mijlocul grupului, cu fața ascunsă de mine. L-am rugat pe Dumnezeu să mă lase să îl mai văd o dată. Soldații îi împingeau și îi grăbeau pe bărbați, dar Johann a riscat un moment. S-a întors și m-a privit în ochi, cu acele pupile frumoase ale lui care înlocuiau cuvintele.

TREI

MAI 1943

AUSCHWITZ

În timp ce șirul nostru înainta de-a lungul gardului interminabil de sârmă ghimpată, temerile mele au căpătat forme fantasmagorice. Înaintea noastră se întindea o succesiune neîntreruptă de barăci, despărțită doar de mici taluzuri acoperite cu iarbă, ca niște vase naufragiate de-a lungul unei coaste infinite. Peste tot în jurul lor, ca niște naufragiați dezorientați, oameni îmbrăcați în zdrențe se holbau la noi cu indiferență. Am crezut că era un fel de spital de nebuni. Capete rase, uniforme dungate, expresii absente, întâi pe fețele femeilor pe lângă care am trecut, apoi pe cele ale bărbaților – sigur erau semne de demență. Cine erau toți acești oameni? De ce ne-au adus aici?

Un miros straniu și dulceag pătrundea prin acel loc, iar un fum cenușiu întuneca primele raze timide ale soarelui de dimineață. Între timp, gardiențele ne-au condus cu repeziciune și nu au încetat să dea ordine. Am mers o vreme până când am ajuns la un gard mobil. Ne-au pus să trecem prin el. Copiii erau obosiți și flămânzi, dar nu ne-au lăsat să ne oprim ca să le dăm ceva să mănânce. Ne-au pus să stăm aproape două ore în fața unei clădiri mici din lemn neprelucrat pe care scria: „Înregistrare”.

În cele din urmă, o gardiancă foarte frumoasă, îmbrăcată într-o uniformă oficială de culoare verde-închis, cu pelerină, a început să țipe la noi ca să intrăm în clădire. Acolo, patru femei în haine de prizonier, care arătau un pic mai bine decât cele pe care le-am văzut la marginea lagărului, ne-au înmănat o foaie de hârtie de culoare verde pe care

trebuia să ne scriem numele și informațiile personale, împreună cu o foaie albă de hârtie de la Biroul Central al Reich-ului care ordona încarcerarea noastră imediată în lagăr. Am avut nevoie de ceva vreme ca să completez documentele pentru cei cinci copii ai mei. Adalia nu mă lăsa să o pun jos, iar ceilalți se agățau de paltonul meu.

— Mai repede, femeie. Nu avem toată ziua, mi-a spus, nerăbdătoare, o lucrătoare prizonieră.

Era o coadă lungă în spatele meu. Am înaintat spre a doua masă, unde niște bărbați tatuau pe corpurile celor nou-veniți numărul care le fusese alocat pe hârtia verde. Mi-am întins brațul, înțepăturile m-au durut, dar prizonierul a terminat repede.

Cu o voce inexpressivă, a spus:

— Și copiii.

— Copiii? am spus eu, îngrozită.

— Da, acestea sunt ordinele.

Bărbatul avea niște ochi goi în spatele ochelarilor rotunzi. Părea mai mult un robot decât un om, era complet golit de sentimente.

Blaz, cel mai mare, și-a întins brațul fără să ezite și, încă o dată, inima mea de mamă s-a umplut de mândrie pentru el. Imediat, Otis l-a urmat, apoi gemenii. Au țipat un pic din cauza durerii, dar niciunul nu s-a retras și nu a refuzat tatuajul.

— Brațul fetei e prea subțire, am spus eu, arătând spre Adalia.

— O să-l facem pe coapsă, a răspuns prizonierul.

A trebuit să-i dau jos colanții albi Adaliei și să-i dezvălui piciorul alb ca laptele pentru ca bărbatul să îl desfigureze cu numărul precedat de Z pentru *Zigeuner*, țigan.

Am ieșit din clădire și ne-am întors la coada lungă, de data asta așteptând ca femeile gardieni să ne conducă până în lagărul țiganilor. Am stat acolo

cel puțin o oră în timp ce o ploaie mărunță de primăvară ne-a udat până la piele. Copiii erau atât de obosiți și de flămânzi că de-abia s-au mișcat.

Gardianca cea drăguță – mai târziu am aflat că numele ei era Irma Grese – ne-a ordonat să începem să umblăm. Am urmat-o într-un șir lung la marginea unei pădurici care începea să înverzească după iarna aspră poloneză. Contrastul dintre copacii plini de viață și străzile noroioase ale lagărului m-a făcut să mă gândesc la condiția umană mizerabilă: doar noi eram capabili să distrugem frumusețea naturală și să transformăm lumea într-un loc inospitalier.

Am ajuns la o poartă uriașă și am continuat să mergem pe o stradă largă care marca intrarea în lagărul țigănesc pe care germanii îl numeau „Zigeunerlager Auschwitz”. Pe fiecare parte erau barăci lungi care serveau ca bucătării și depozite, urmate de încă vreo treizeci de barăci pentru locuințele prizonierilor, un spital și câteva băi.

Se pare că hârtia pe care ne-au dat-o avea numărul barăcii în care trebuia să locuim, dar toți eram atât de copleșiți, epuizați și flămânzi că i-am urmat ca niște zombi, fără să știm unde mergeam sau ce făceam.

Gardienii au devenit nerăbdători. Cu ajutorul unor prizonieri, ne-au smuls documentele din mâini și ne-au împins spre barăcile alocate. În cele din urmă, mi-am revenit și, înainte să mă lovească un prizonier care mânua ceva ce părea a fi un baston, mi-am dat seama că am fost repartizați în baraca numărul 4.

Drumul principal era plin de noroi și când am ajuns la presupusa noastră casă am fost surprinși să vedem bălți de noroi și înăuntru. Apa curgea prin acoperiș și picura prin pereții din lemn făcuți din scânduri îndoite și prost fixate. Practic, baraca era un grajd murdar în care nici măcar animalele nu ar fi catadicsit să doarmă. Asta eram pentru naziști, animale sălbatice, și așa ne tratau.

Noua noastră cocină mirosea a transpirație, urină și murdărie. Un mare cuptor de cărămidă înalt de vreun metru și douăzeci de centimetri împărțea camera în două. De fiecare parte erau trei rânduri de paturi pe care prizonierii le numeau *koias*. Erau până la douăzeci de oameni înghesuiți în fiecare dintre aceste cuști de lemn. Oamenii trebuiau să doarmă pe lemnul gol și singura protecție era o pătură ruptă, de obicei plină de purici. Foarte puțini aveau saci plini cu rumeguș care semănau cu o saltea de paie. Dar nu erau destule „paturi” din acestea pentru toți și unii prizonieri trebuiau să doarmă pe pământul noroios sau pe banca de piatră care se întindea pe lungimea barăcii.

— E vreun loc liber pe undeva? am întrebat câteva femei care stăteau pe bancă.

S-au uitat la mine și au început să trăncănească. Niciuna dintre ele nu vorbea limba noastră. Probabil că erau țigănci din Rusia.

Cu valizele noastre încă în mâini, am căutat un loc în care să merg, dar nu era un loc liber niciunde. Copiii au început să se smiorcăie. Au stat în picioare aproape toată ziua fără să mănânce nimic.

Una dintre femei – scribul blocului – așa se numeau acei prizonieri care făceau numărătoarea zilnică a prizonierilor – ne-a spus că era un mic loc liber în ultimul rând de *koias* din spate, dar că eu și fiul meu cel mare ar fi trebuit să dormim pe podea până când s-ar fi eliberat mai mult spațiu.

Nu am înțeles. Cum putea să se elibereze spațiul? Asta însemna că unii oameni plecau acasă? La acel gând, o mică speranță că aş putea să-l revăd pe Johann și să ne întoarcem la viața noastră normală mi-a fluturat prin inimă. Poate, atunci când războiul s-ar fi terminat, totul s-ar fi reîntors la normal. Din păcate, mai târziu, mi-am dat seama că vorbea despre moartea prizonierilor,

fie din cauza condițiilor inumane de trai sau pentru că gardienii îi omorau.

Copiii au încercat să se urce în *koia*, dar supraveghetoria blocului ne-a spus că erau ore hotărâte pentru odihnă și gardienii ne interziceau să folosim paturile până la căderea nopții.

Am inspirat adânc și am pus valizele jos, acolo unde copiii mei aveau să doarmă în noaptea aceea. Blaz m-a întrebat dacă putea ieși afară și, chiar dacă încă ploua, m-am gândit că ar fi fost mai bine pentru el să respire un aer curat în locul aerului putred și deprimant al barăcii.

— Unde sunt băile și dușurile? am întrebat scribul.

— În ultimele barăci de la capătul lagărului, la numerele 35 și 36, dar puteți merge acolo doar dimineața și la o oră fixă după-amiaza. Dușurile sunt doar pentru dimineață.

S-a încruntat la mine, aparent deranjată de numeroasele mele întrebări. Cu accentul ei puternic rusesc articula prost cuvintele și îmi era greu să o înțeleg.

— Dar cum rămâne cu copiii? am întrebat eu.

— Trebuie să meargă în colțul barăcii și adulții se abțin până când au voie să meargă acolo. Avem o găleată pentru noapte și nou-veniții ca tine trebuie să o golească atunci când se umple.

Mi s-a întors stomacul pe dos doar când m-am gândit la asta. Mi-am imaginat cum urina avea să ajungă la marginea găleții peste câteva ore, iar eu ar fi trebuit să merg la dig ca să o golesc în întinericul înghețat.

— Toți trebuie să fie în barăci peste jumătate de oră. Apoi vor aduce cina și, după aceea, nu mai putem ieși până mâine-dimineată. Dacă ești prinsă în afara barăcilor, pedeapsa e severă, a spus scribul pe un ton scurt și la obiect.

Nu am putut să înțeleg nimic. Regulile păreau absurde și arbitrare. Lucram în spitale de ani de zile ca asistentă și știam că ordinea era necesară

pentru funcționarea lucrurilor, dar logica pe care o auzeam era irațională.

Am dus copiii la baie. Blaz era prin apropiere și vorbea cu un grup de băieți dar, când ne-a văzut, i-a lăsat și ne-a urmat pe noi.

— Mamă, ce e locul acesta? a întrebat el.

Știam că nu puteam să-l prostesc. Ceilalți copii se distrau jucându-se într-o băltoacă, așa că m-am ghemuit și am încercat să îl ajut să înțeleagă situația.

— Suntem ținuți aici pentru că suntem țigani, i-am explicat eu. Nu știu cât timp va trebui să stăm aici, dar ar trebui să încercăm să fim discreți, să nu fim observați. Suntem aici doar de câteva ore, dar cred că e mai bine să evităm să atragem atenția asupra noastră.

— Bine, voi încerca. Voi avea grijă de cei mici și voi încerca să găsesc niște mâncare pentru noi.

— Hai să ne curățăm un pic, i-am răspuns eu, ciufulindu-i părul negru.

Când am intrat în baia din baracă, am simțit o greutate în inimă. Mirosea mai rău decât baraca de dormit. Era ceva ca o troacă pentru animale care era complet murdară, iar în spate era o lespede lungă de beton cu găuri care servea drept o toaletă lungă și continuă. Am mers până la troacă. Apa era maronie-închisă și mirosea a sulf. Nu mi-a venit să cred ce vedeam. Cum ar fi trebuit să-mi spăl copiii în așa ceva? Era un adevărat vas Petri² plin de infecție.

— Nu atinge apa! am țipat eu în timp ce Otis se ducea să bea din ea.

— Dar ne e sete, s-a văitat el.

— Apa aceea e infectată, am spus eu, trăgându-i mai departe de chiuveta lungă.

Au făcut ochii mari, nevenindu-le să creadă. Fețele lor negre din cauza murdăriei după zilele lungi petrecute în vagonul de vite, pielea lor deshidratată, cearcănele întunecate de sub ochi, corpurile lor fără vlagă de foame – toate m-au lăsat

fără cuvinte. Voiam să mă trezesc din acel coșmar, dar nu puteam ceda. La asta m-am gândit în timp ce am încercat să îmi stăpânesc furia. Pentru prima dată în viață, n-am știut ce să fac sau să spun.

Ne-am întors în baracă chiar la sfârșitul a ceea ce ei numeau ora liberă. Toți se întorceau în barăci și, în câteva minute, strada centrală și largă a fost complet pustie.

Ne-am întors în locul care ne-a fost alocat și m-am aplecat ca să scot pijamalele din valizele noastre. Am fost surprinsă când le-am găsit deschise. Când am dat capacele pe spate, am descoperit că ne-au mai rămas foarte puține haine. Puțina hrană pe care am adus-o, paltonul meu și restul bunurilor noastre dispăruseră. N-am mai suportat și am început să plâng. Tot ce ne mai rămăsese era ceea ce purtam și ce mâncare aveau să ne aducă în noaptea aceea.

Am auzit râsete în spatele meu, ceea ce m-a înfuriat. O femeie ascundea una dintre cămașile copiilor mei sub pătura ei. Am făcut doi pași lungi, am ajuns la *koia* ei și i-am smuls pătura.

— Ce faci, femeie germană? a țipat ea cu un accent puternic.

— Aia e a noastră, am răspuns eu în timp ce am apucat cămașa și am tras-o.

Altă femeie m-a tras de coc și, când am încercat să-i împing mâinile, prima femeie m-a palmuit peste față. Una dintre gardience, o prizonieră, a venit la noi. Aceste femei erau responsabile pentru menținerea ordinii în barăci, așa cum supraveghetorii prizonierilor, *kapos*, o făceau afară.

— Liniște! a spus ea, trăgându-mă în spate.

— Au furat de la mine!

— Asta nu e adevărat, a răspuns una din femei. Nazista asta blestemată doar caută scandal.

— E adevărat? a întrebat gardianca.

— Nu! Au luat tot ce aveam, am răspuns eu cu o furie evidentă.

— E cuvântul tău împotriva lor. Întoarce-te în patul tău și nu face probleme. Altfel, o să-l informăm pe *Blockführer* și vei fi pedepsită. Ești mamă. Mai bine nu te certă cu celelalte prizoniere, a spus gardianca, împingându-mă înapoi în patul nostru.

M-am întors în *koia* al nostru, cu fața învinețită și simțindu-mă complet neputincioasă, dar știam că prizoniera gardian avea dreptate. După zece minute, două prizoniere au intrat cu un recipient mare care conținea o cantitate disproporționat de mică de pâine neagră veche, ale cărei principale ingrediente erau rumegușul, o lingură de margarină și un pic de compot de sfeclă. Asta trebuia să ne hrănească până a doua zi. Prizonierele și copiii s-au aliniat repede cu niște castroane mici. O femeie mi-a înmănat un castron cu rațiile pentru mine și cei cinci copii ai mei. Am fost aproape ultima care a primit mâncarea. Când copiii au văzut ce le-am adus să mănânce, au ezitat un moment, dar foamea i-a învins și au înghițit totul în câteva secunde. Am preferat să le dau porția mea. Știam că îi ajuta doar pentru puțin timp, dar poate ar fi fost suficient până în următoarea dimineață.

În scurt timp, a fost greu să mai văd ceva. Nu exista electricitate în barăci și, când se lăsa noaptea, toți trebuia să ne urcăm în paturi și să încercăm să dormim. Afară nu mai ploua, dar apa tot se mai prelingea pe pereți și pe podea. Am dat jos ghetele Adaliei și l-am pus pe Blaz să le păzească. Apoi i-am ajutat pe gemeni să se întindă lângă ea. Mai erau patru femei în *koia* cu ei, care i-au împins până când au ajuns cu spatele lipit de lemnul umed al peretelui barăcii. Apoi a urcat Otis, strecurându-se între femei și frații lui, și a reușit să obțină un pic mai mult spațiu pentru toți, făcându-le să protesteze pe cele cu care împărțeau patul. Nu prea mai era lumină în baracă, doar atât cât să mă uit un moment la fețele celor patru copii mai mici

ai mei. Păreau împăcați în ciuda ororilor care ne înconjurau. Am jurat că aveam să fac imposibilul ca ei să supraviețuiască. Apoi am întins pătura peste ei și m-am întors la Blaz, care s-a urcat pe banca de piatră cu cealaltă pătură.

— Mamă, vino să te odihnești. Sunt sigur că mâine vom vedea lucrurile în altă lumină, a spus el cu un zâmbet.

Ne-am ghemuit unul lângă altul, încercând să ne păstrăm echilibrul și să nu cădem în noroi. Blaz a adormit aproape imediat. I-am ascultat respirația înceată și ritmică, apoi am observat ultimele scâncete și plânsete ale celorlalte prizoniere și ale copiilor lor. Eram într-un grajd dezgustător, înconjurați de străini. Soțul meu, Johann, dispăruse și viitorul era atât de nesigur încât singurul lucru pe care am avut puterea să îl fac a fost să spun o mică rugăciune pentru familia mea. Nu mai fusesem la biserică de aproape șapte ani, dar, în acel moment, să vorbești în vidul inexorabil al acelui hangar părea singurul mod de a-ți păstra speranța. Gândurile mele erau amestecate și confuze. Foamea, frica și suferința îmi întunecau mintea, traiul în acel lagăr fiind asemănător cu încercarea de a respira sub apă. M-am gândit din nou la chipul frumos al soțului meu. Ochii lui au spus totul. Aveam să-l revăd. Nu avea să mă lase singură, nici măcar în iad. Johann, precum Orfeu care a trecut prin infern ca să își salveze soția, avea să vină să mă salveze din ghearele morții; chiar dacă, în acea noapte, m-am gândit că aveam să sufăr aceeași soartă ca Euridice și iubitul meu avea să rămână de cealaltă parte a Styxului. Noaptea a durat o veșnicie. De-abia am dormit, chinuită de teamă și incertitudine, dar hotărâtă să nu renunț. Copiii mei aveau să-mi dea putere până când Johann se întorcea după noi.

PATRU
MAI 1943
AUSCHWITZ

Sosirea noastră la Auschwitz nu ar fi putut fi mai rea. Încă nu înțelesesem că singura regulă care guverna lagărul era supraviețuirea cu orice preț, fără să aștepți ajutor de la nimeni. Mamele înșfăcau cele mai mici bucățele de pâine pentru a-și hrăni copiii sfrijiți; iar bărbații se băteau pentru slujbe mai bune în lagăr cu speranța de a supraviețui încă o zi. Femeile gardieni și SS profitau de situația noastră vulnerabilă în cele mai crude și sadice moduri. Logica Auschwitz-ului nu putea fi comparată cu ce exista de cealaltă parte a gardurilor electrice din sârmă ghimpată.

Ne-au trezit când mai erau două ore până în zori. A trebuit să ne grăbim ca să ne îmbrăcăm, să facem ordine în baracă și să profităm de puținele minute în care ni se permitea să mergem la baie. Nu era ușor să-mi pregătesc cei cinci copii în atât de puțin timp, dar Blaz m-a ajutat cu Adalia în timp ce eu m-am ocupat de ceilalți. Pantofii noștri improșcau cu noroi în timp ce alergam până la baie. Trebuia să așteptăm afară, în ploaie, până când ne venea rândul. I-am trimis pe copii mai întâi ca să-și facă nevoile, dar au înghițit atât de puțin lichid și atât de puțină hrană că nu au făcut nimic. Apoi am hotărât să le spăl fețele și mâinile în apa înghețată din troacele care serveau drept chiuvete.

— Să nu beți nici măcar o picătură din apa asta, i-am avertizat eu.

Nu trebuia să fii asistentă ca să recunoști că aceea apă nu era potabilă.

De-abia am reușit să ne ștergem când kapos ne-au împins afară ca să facă loc următorilor oameni.

Când am ieșit din nou afară, pe drumul principal, cu mâinile și fețele încă ude, frigul dimineții poloneze ne-a tăiat. Nici nu am vrut să mă gândesc cum avea să fie toamna sau iarna, când termometrele rareori înregistrau temperaturi peste limita de îngheț.

Când ne-am întors în baracă, am încercat să fiu mai atentă la clădirile din lagăr și la împrejurimile lor. Toate barăcile arătau la fel în exterior, cu excepția celor mai apropiate de băi. Una se numea „saună” și era pentru dezinfectarea prizonierilor, iar alta era în apropiere, dar nu mi-am dat seama pentru ce era. Barăcile 24 și 30 păreau să fie pavilioane de spital pentru bărbați și femei. M-am consolatat un pic când m-am gândit că lagărul se preocupa de sănătatea noastră și m-am gândit că aș putea să mă ofer să lucrez ca voluntară acolo. Poate asta ne-ar fi îmbunătățit poziția în lagăr. Barăcile rămase erau toate pentru dormit, chiar dacă cele din fața lagărului erau birouri și dormitoare pentru kapos, cu mai multe facilități decât aveau restul prizonierilor.

Ne-au făcut să stăm la coadă timp de o oră până s-a terminat numărătoarea de dimineață ca să se asigure că nu lipsea nimeni. Apoi am intrat în barăcile noastre și am scos singurul castron care ni s-a dat în seara precedentă. Două muncitoare din bucătărie au servit un lichid întunecat și urât mirositor pe care îl numeau cafea. M-am dus la una și am întrebat-o:

— Aveți lapte pentru copii?

Femeia s-a holbat la mine, s-a întors la colega ei și a mormăit:

— Ducesa vrea niște lapte pentru prințisorii ei.

Întorcându-se spre mine, mi-a spus:

— Nu-mi place să-ți spun asta, dar sângele albastru nu are nicio valoare aici.

Restul femeilor din tabără au râs răgușite de mine, așa că mi-am luat cafeaua și m-am întors la copiii mei fără să spun un cuvânt.

Au sorbit puțin din băutură. Măcar era ceva cald care să ne mai scape de frigul dimineții și să ne păcălească stomacurile un pic. Mai aveam jumătate de oră liberă. Am preferat să ies din nou afară în loc să stau în acel loc murdar. Ne-am croit drum spre barăcile de la intrare. Am văzut birourile, bucătăriile și magaziile. Majoritatea oamenilor care munceau s-au dovedit a fi infractori de drept comun, cum am aflat mai târziu, chiar dacă unii erau țigani. Am mers să vorbesc cu una dintre femeile din birou, dar, imediat ce am făcut un pas, o gardiancă mi-a blocat drumul.

— Unde crezi că mergi? a spus ea, ridicându-și biciul.

— Vreau să pun o întrebare, i-am răspuns eu, privind-o în ochi.

Copiii s-au apropiat instinctiv de mine.

— Asta nu e o tabără de vară. Locuința alocată nu s-a ridicat la așteptările tale? Ai o sugestie pentru bucătăreasă? Întoarce-te la baraca ta, curvo, a spus ea și mi-a dat un pumn în obraz.

Mi-a țâșnit sânge din nas și mi-a udat hainele. Copiii au plâns de frică, dar Blaz a înaintat ca să mă apere.

— Nu, Blaz! am spus eu, trăgându-l înapoi.

— Du-ți puradeii înapoi în baracă și ai grijă să nu te mai prind pe-aici, ai înțeles?

M-am întors în baraca noastră plină de lacrimi și sânge. Ne-am ascuns în colțișorul nostru și nu ne-am mai mișcat până când nu a venit mâncarea. Minte mea era complet amorțită. Mi-am spus de nenumărate ori că trebuia să reacționez, să mă ridic, dar corpul meu refuza să răspundă. Trebuia să o fac pentru copiii mei. Chiar dacă îmi pierdeam voința de a lupta, ei aveau toată viața înaintea.

— Mamă, mai târziu voi merge afară și voi încerca să găsesc un ajutor. Trebuie să fie cineva

pe aici care să fie dispus să ne ajute, a spus Blaz.

Mi-am trecut degetele prin părul lui murdar și am văzut ceva ce arăta ca niște păduchi. În scurt timp, păduchii, puricii și ploșnițele aveau să-și facă de cap cu noi. Blaz a fost întotdeauna un băiat bun, responsabil și afectuos. Avea ochi doar pentru mine. Știam că era capabil să facă tot ce putea pentru noi, dar mă temeam că avea să fie rănit sau chiar ucis.

— Nu face nimic și nu te duce nicăieri. Locul acesta e foarte periculos. Ne vom gândi la ceva. Dumnezeu nu-și abandonează niciodată copiii, am spus eu.

— Cred că, într-un loc ca acesta, s-ar putea să fie nevoie să-i dăm o mână de ajutor lui Dumnezeu, a răspuns el cu seriozitate.

Am adormit și niciuna dintre gardience nu m-a deranjat. Pentru câteva secunde, am visat despre Johann și despre primii noștri ani de căsnicie. Am fost foarte fericiți în ciuda respingerii pe care am întâlnit-o adesea. De aceea ne-am mutat în Berlin. În oraș, nimic nu părea să scandalizeze pe nimeni și sigur nu o căsătorie mixtă între o femeie ariană și un bărbat țigan. În acele zile, la mijlocul anilor '30, capitala era un punct central pentru toți cei care încercau să scape de sărăcia de după război și de criza economică. În orașul nostru, după întoarcerea neașteptată a greutăților economice, nimeni nu voia ca un țigan să aibă o slujbă care l-ar fi făcut „bun german”. Mulți romi au luptat în Marele Război. Tatăl lui Johann chiar a primit Crucea de Fier pentru că a salvat un ofițer rănit și l-a cărat de pe front până la un spital militar, dar asta nu a contat când nu erau destule slujbe.

Blaz deja era născut și doar inima bună a unei brutărese amabile, căsătorită cu un jamaican, ne-a ajutat să nu murim de foame. Și-a împărțit pâinea cu noi, ceea ce mi-a dat putere să-l alăptez pe Blaz și să îmi țin familia în viață. Visul Republicii de la

Weimar pentru o societate mai dreaptă s-a transformat, încă o dată, într-un coșmar.

Amintirea cu Johann aducând acasă câteva portocale mi-era foarte clară. Era Crăciunul și tot ce aveam de mâncare în acea seară erau niște cartofi fierți și doi cârnați. Am îndulcit portocala cu puțin zahăr presărat pe ea. Johann l-a hrănit încet pe micul Blaz cu câte o felie pe rând, râzând în timp ce bebelușul suga cu zgomot fructul de parcă era cea mai rafinată delicatessă de pe pământ.

Foamea continuă te face să visezi tot timpul la mâncare. Sosirea prânzului m-a readus la realitatea vieții din lagăr. Ne-am dat jos din *koia* pentru rația insuficientă de la amiază, care era o supă foarte apoasă și neplăcută. Am dat-o pe toată copiilor. Nu mâncasem de trei zile și începeam să-mi pierd puterile. Trebuia să găsesc o cale de a supraviețui, altfel peste câteva zile nu aș mai fi putut avea grijă de ei. Fără mine, nu ar fi rezistat nici măcar o săptămână.

După supă, am mers afară să ne plimbăm din nou. De data asta, după întâlnirea mea cu gardianca, am evitat intrarea. Am mers de-a lungul barăcilor, spre băi. Când am trecut pe lângă cea cu numărul 14, am auzit pe cineva vorbind în limba germană. A fost prima dată când am auzit prizonieri comunicând fluent în limba noastră. M-am apropiat cu precauție. Copiii au stat aproape de mine, cu excepția lui Blaz, care a vrut să meargă prin jur de unul singur.

— Sunteți germane? am îndrăznit să le întreb pe cele două femei mai în vârstă care țineau bebeluși în brațe.

S-au uitat la mine, mirate. Nu știu dacă din cauza înfățișării mele ariene, a tăieturilor de pe fața mea sau a droaiei de copii care erau cu mine. Cea mai bătrână mi-a făcut semn să mă apropii. M-am aplecat în fața ei, iar ea și-a pus mâna pe fața mea. Am început să plâng din cauza atingerii ei blânde. Acel gest simplu de afecțiune în acel

infern era cel mai bun dar pe care ar fi putut să mi-l dea.

— Doamne, ce ți-au făcut? a întrebat ea, aproape șoptind.

— O gardiancă m-a lovit când am mers la birou, i-am explicat eu.

— Probabil sadica Maria Mandel sau Irma Grese, o adevărată bestie. Sunt cele mai rele sălbătice de aici, de la Birkenau.

— Locul acesta se numește Birkenau? am întrebat eu.

— Da, suntem în Birkenau, chiar dacă se mai numește și Auschwitz II. Dar tu nu ești țigancă, a spus ea.

Am dat din cap și am spus cu o voce chinuită:

— Nu, dar soțul și copiii mei sunt. Au vrut să îi aducă aici fără mine, dar nu am putut să-i părăsesc. Sunt mama lor.

— Și unde e soțul tău? a întrebat cealaltă femeie.

— Ne-au despărțit când am ajuns aici. Cred că l-au dus departe, cu un grup de lucru, i-am răspuns eu.

Femeia mai bătrână a întrebat:

— Era bolnav sau foarte slab?

Întrebarea ei m-a zăpăcit.

— Nu, era puternic și sănătos ca un bou.

— Ești sigură?

Nu am înțeles insistența ei atunci, până mai târziu, când am aflat ce se întâmpla cu copiii, bătrânii și bolnavii de cealaltă parte a gardului de sârmă ghimpată.

— Atunci nu trebuie să îți faci griji pentru el. Cei care muncesc primesc un pic mai multă mâncare și pot pleca de aici la fabrici, a spus cealaltă femeie.

— Unde te-au pus cu copiii? m-a întrebat femeia mai bătrână, cu mâna încă rezemată de fața mea.

— În baraca numărul 4.

— Doamne, nu, cu rusoaicele! Acele biete brute au fost maltratate într-un asemenea hal că nu a mai rămas nicio urmă de omenie în ele. Trebuie să pleci de acolo cât de repede poți, mi-a răspuns ea, evident speriată.

— Dar cum?

Disperarea din vocea mea era clară.

— Vom vorbi cu supraveghetoarea barăcii noastre. Suntem deja multe, dar, pentru că suntem germane, nu au reușit să înghesuie atât de multe aici ca în alte barăci. Putem găsi un loc liber. Ea va face o cerere la liderul SS. De obicei, ne acceptă cererile fără scandal. Va trebui să te întorci la numărul 4 în noaptea asta, dar să sperăm că mâine te vor muta în baraca noastră. Nu vorbi cu nimeni și ai grijă să nu dai de belea. Acele femei sunt periculoase, m-a avertizat ea.

Cuvintele ei m-au deprimat și m-au încurajat în același timp. Am avut ghinionul să fim puși în cel mai rău loc din lagărului țiganilor, dar părea că lucrurile aveau să devină mai puțin oribile.

Una din femei mi-a înmănat bebelușul pe care îl ținea, a intrat în baracă și s-a întors cu o fâșie de bandă adezivă și un pansament. Mi-a curățat fața cu alcool și mi-a acoperit rana cu pansamentul.

— Una dintre prietenele noastre e o asistentă poloneză. E evreică. Nu sunt prea multe la infirmerie, dar ne-a dat pe furiș câteva pansamente pentru copii, mi-a explicat ea.

— Sunt asistentă, m-am oferit eu voluntară.

— Ei bine, slavă Domnului. Au nevoie de tot ajutorul pe care îl pot avea la spital. Sunt puțini muncitori și foarte puține medicamente, mi-a răspuns ea.

Am stat de vorbă cu femeile o vreme. Era prima dată când simțeam un contact uman de când sosisem acolo. Copiii mei au început să se joace cu alți copii din baraca lor. Trebuia să mai petrecem o noapte în compania oribilă a celor din baraca 4,

dar, în sfârșit, cineva din Birkenau ne oferise un pic de ajutor.

Când a venit supraveghetoria barăcii 14, mi-a luat datele personale și le-a dat secretarei, care le-a dus la birou. Faptul că eram asistentă avea să ușureze acceptarea cererii de transfer. Pe lângă asta, era o regulă nescrisă în lagăr: prizonierii germani erau tratați un pic mai puțin atroce decât ceilalți, dacă nu erau evrei, altfel erau tratați la fel ca ceilalți.

— Suntem mai norocoși decât bieții evrei, a spus femeia mai bătrână.

Zăpăcită de comentariul ei, am întrebat:

— De ce spui asta? Încă nu am observat vreun tratament de lux pentru țigani la Auschwitz.

— Sunt separați imediat ce vin. Singurele lagăre de familie pentru evrei sunt cele pentru cehi. La restul, sunt separați bărbații de femei. Copiii, mamele și bătrânii dispar. Nu știm ce fac cu ei. Poate că îi duc în alte lagăre, mi-a explicat ea.

Cealaltă bătrână s-a încruntat și a șoptit:

— Unii spun că îi omoară și ard cadavrele.

— Of, nu spune asta, a zis femeia mai bătrână, făcându-și cruce. O să ne aduci *baxt* rău.

— Când vin să facă duș, asta le-au spus unii dintre Sonderkommandos bărbaților noștri. Cred că e un țigan printre ei. Spun că ard cadavrele în cuptoare.

— Astea sunt doar bârfe. Naziștii nu sunt capabili de atâta cruzime. Chiar și monstrul acela de Hitler a avut o mamă și un tată.

Femeia mai bătrână era furioasă.

— Fiul lui *Beng*, singurul lui tată e Satana, a scuipat cealaltă femeie.

— Nu-mi pot imagina că au ajuns la nivelul acela, am spus eu.

Văzusem multe în ultimii ani, dar cruzimea umană are limitele ei – cel puțin așa credeam atunci.

Ne-am întors în baracă chiar înainte de cină, după ce ni s-a permis să mergem la baie, în grabă, pentru câteva momente. Am mâncat bucata de pâine neagră și compotul de sfeclă în liniște, apoi copiii mai mici s-au culcat. Erau epuizați. Erau prea multe emoții și nu destulă hrană ca să aibă energie după-amiaza târziu. Când s-a întunecat, Blaz mi-a spus despre tot ce a descoperit, iar eu i-am povestit despre discuția mea cu bătrânele.

— Am aflat că lagărul din dreapta noastră e spitalul pentru tot locul acesta, a spus Blaz. De cealaltă parte, e un lagăr pentru bărbații evrei. Pleacă în fiecare dimineață ca să lucreze în fabricile naziste.

— Sper că vom fi transferați mâine în noua baracă. Nu cred că va fi mult mai bună decât asta, dar măcar oamenii par mai buni.

Nu am știut ce să mai spun.

Blaz a continuat să povestească.

— Am întâlnit niște copii și am găsit o mică magazie lângă birouri.

L-am întrerupt, nervoasă.

— Te rog, nu, ți-am spus să nu te apropii de locul acela.

După experiența din acea dimineață, știam că apropierea de gardienii SS era foarte periculoasă.

— Nu-ți face griji, nu m-am apropiat prea mult. Doar destul ca să văd baraca pe care SS o au în spatele magaziei. Acolo merg să fumeze și să bea, și am văzut și câteva fete din tabără mergând acolo.

— Nu vreau să te mai întorci acolo. E prea periculos, l-am avertizat eu.

Am adormit printre prizonierii care gemeau, se văicăreau și se întorceau de pe o parte pe alta.

În următoarea dimineață, a fost, din nou, foarte frig. Cerul era senin și pământul era acoperit de un strat tare de gheață. Acoperișul barăcii nu ne apăra deloc de aerul înghețat de afară. Ne-am pregătit repede și am sperat cu disperare că aveam să fim

transferați la baraca germană în acea zi. După ce ne-am pregătit și ne-am băut cafeaua, am stat înăuntru. Copiii tremurau incontrolabil din cauza frigului. Chiar dacă am încercat să ne încălzim unii pe ceilalți, nu aveam destule calorii în corpurile noastre ca să luptăm cu temperaturile joase.

Una dintre rusoaicele mai agresive a venit la noi și, scoțând un fel de sulă, mi-a spus:

— Am nevoie de paltoanele tale, ducesă. Copiilor mei le e frig.

Șovăitoare, m-am ridicat în picioare. Nu voiam să provoc un scandal care mi-ar fi putut periclita șansa de a părăsi acea baracă, dar nu puteam să-i permit să ia hainele copiilor mei.

Am privit-o în ochi și i-am vorbit calm:

— Aș vrea să te pot ajuta, dar și copiilor mei le e frig. Cere niște haine noi de la biroul lagărului.

Două prietene de-ale femeii au venit lângă mine. Lupta împotriva a trei femei, dintre care una era înarmată, nu era o decizie înțeleaptă.

Blaz a sărit, s-a strecurat printre femei și a ieșit repede din baracă. Nu l-au putut opri și nimeni nu a îndrăznit să iasă din baracă la ora aceea.

— Unde crede că merge puradelul tău mucos? Îl vor aduce înapoi, în curând, vânat, dar asta merită oamenii ca tine – crezi că lucruri rele nu se întâmplă niciodată oamenilor ca tine, că doar oamenii ca noi merită toate necazurile din lume.

— Nu vreau necazuri. Toți suntem aici pe nedrept. Dacă ne vom ajuta unii pe alții, putem rezista, dar dacă ne vom comporta ca niște animale, naziștii ne vor distruge într-o clipită, am încercat eu să-i explic.

Femeia a ridicat sula și a început să o miște înainte și înapoi. I-am urmărit mișcările cu privirea, apoi mi-am dat jos haina și mi-am învelit brațul drept cu ea. Johann mi-a arătat ce făceau ȣiganii într-o luptă cu cuțite. Rusoaica s-a uitat mirată la mine, de parcă s-ar fi răzgândit, dar a

continuat să ne amenințe. Erau trei împotriva uneia și știau că nu aveam să rezist mult.

În spatele meu, copiii plângeau. Doar Otis a rămas calm. A venit lângă mine, de parcă ar fi putut să mă ajute să lupt cu cele trei animale sălbatice.

Restul prizonierilor și copiii lor au format un semicerc în jurul nostru pentru că nu voiau să piardă acțiunea. Inima îmi bătea nebunește. Puțina vitalitate care-mi mai rămăsese m-a îmbujorat intens în acel moment ca să mă ajute să le înfrunt pe acele femei. Nu puteam să le permit să mă umilească din nou. Hainele erau singurele lucruri care stăteau între copiii mei și o moarte sigură.

— Dacă nu vei renunța la ele ușor, atunci va trebui să o faci pe calea cea grea, a spus femeia, încercând să mă înjunghie prima dată.

Am reușit să mă feresc și să o lovesc în stomac cu celălalt braț. S-a îndoit de durere, dar celelalte două femei au sărit pe mine și m-au tras de păr, târându-mă pe podeaua noroioasă. Prima femeie a profitat de șansa ei și s-a așezat cu toată greutatea pe pieptul meu, apăsându-mi gâtul cu sula. Otis a lovit-o pe una dintre femei, dar a fost de-ajuns să fie împins o dată ca să fie trimis în zbor pe *koia*.

— Puradeii tăi vor fi lăsați orfani de mamă, dar asta nu prea contează. Vor muri mai devreme sau mai târziu. Oamenii ca voi nu supraviețuiesc mult într-un loc ca ăsta.

Am încercat să mă ridic, dar celelalte două femei îmi țineau mâinile în jos. M-am gândit să le rog, dar nu ar fi contat. Bietele rusoaice erau doar niște bestii sălbatice.

Chiar atunci, Blaz a apărut la intrare, urmat de câțiva bărbați și câteva femei. Țigarii din baraca 14 au venit, în masă, să ne ajute.

— Rusoaicelor, lăsați-o pe *Gadje* în pace! a strigat bătrâna pe care am întâlnit-o în ziua precedentă.

Cele trei atacatoare ale mele s-au ridicat în picioare, sfidătoare, dar când au văzut zecile de bărbați și femei, înarmați cu cuțite, sule și alte arme improvizate, s-au dat la o parte și i-au lăsat pe germani să vină spre mine.

— Ia-ți lucrurile! Ți-au dat deja autorizația de a te muta în baraca noastră, a spus bătrâna zâmbind.

S-a uitat în jur și a strigat:

— Nimeni nu se atinge de femeia asta, m-ați auzit? Dacă vă mai apropiați de ea sau încercați să-i faceți rău, nu ne vom opri până când nu vă vom omorî pe toți. Ați înțeles?

Cuvintele ei au avut efectul dorit asupra rusoaicelor. Am adunat puținele lucruri care ne-au mai rămas și am plecat din baracă, cu copiii agățându-se de mine. Țiganii germani ne-au înconjurat ca o escortă personală și ne-au dus înapoi la baraca lor, fără să intervină kapos. Păreau să aibă o influență puternică în lagăr și nimeni nu se punea cu ei. Bătrâna mi-a arătat koia în care puteam dormi. Această baracă era un pic mai bună decât celelalte. O păstrau mai curată și erau mai puțini prizonieri aici. Nu era un paradis, dar măcar era mai puțin infernală decât cea din primele noastre ore în Auschwitz.

După ce am pus lucrurile noastre în noua zonă, am observat că mi s-a încetșat privirea. Înainte să mă pot așeza, am căzut pe podea. Când mi-am revenit, câteva femei erau în jurul meu, în timp ce altele îmi linișteau copiii.

Bătrâna îmi ținea capul în poală și, când m-a văzut deschizând ochii, m-a întrebat de cât timp nu am mai mâncat. Ținea un fel de cârnat în fața mea. Am luat câteva înghițituri – se strica –, dar apoi am dat din cap și am spus că ar fi trebuit să îl dea copiilor.

— Le vom găsi ceva imediat, dar, dacă tu nu mănânci, nu vor mai avea o mamă care să aibă grijă de ei și vor fi trimiși la baraca 16, unde merg orfanii. Acei bieți copii nu rezistă mult.

Am mâncat restul cârnatului încet, savurându-l ca pe o delicată suculentă. Trecuseră câteva zile de când nu-mi mai trecuse printre buze hrană solidă. Foarte repede, am simțit că prind un pic de putere. M-am ridicat puțin și m-am uitat la copiii mei. Se jucau cu alt copil din baracă. Păreau mai calmi și mai puțin speriați ca înainte.

— Veți fi bine cu toții aici. Nu avem condiții de lux, dar ne ajutăm unii pe alții. Măine vei începe să lucrezi la spital. Doctorii au fost foarte bucuroși să afle că avem o nouă asistentă în lagăr.

Bătrâna mi-a zâmbit în timp ce vorbea.

Asta a fost ca o muzică pentru urechile mele. Într-un loc ca Auschwitz, să ai un rol de jucat putea fi singurul lucru care te salva de la o moarte sigură.

— Unde vor merge copiii în timp ce eu voi lucra? am întrebat-o brusc, speriată din nou.

— Nu-ți face griji, îi vom veghea noi. Avem o grămadă de bolnavi printre noi. Ne vei răsplăti în timp cu grija ta, mi-a răspuns ea.

— Cum te cheamă? am întrebat-o eu.

Niciodată nu mi-a oferit informația voluntar.

— Anna, Anna Rosenberg, chiar dacă mulți îmi spun doar *Oma*.

În noaptea aceea, am dormit bine pentru prima dată de când fuseserăm scoși cu forța din apartament. Cumva, o mică fărâmbă de speranță se întorsese. Făceam parte dintr-o comunitate care m-ar fi protejat. Atunci, principala mea grijă a devenit locul în care se afla soțul meu. Nu am primit nicio veste de la el de când fuseserăm despărțiți la sosirea noastră în lagăr. Niște femei mi-au spus că era foarte greu să contactez pe oricine din afara lagărului nostru, dar nu am vrut să renunț la acea idee.

Uneori, când realitatea îți zgârie inima, e mai bine să o eviți visând cu ochii deschiși. Așa că, atunci când mi-am închis ochii, am încercat să îmi imaginez cum ar fi fost viața noastră când avea să

se termine totul. Johann s-ar fi întors la Filarmonică, copiii ar fi mers la facultate și ne-am fi cumpărat o căsuță la marginea Berlinului. Când ni s-ar fi născut nepoții, ne-am fi jucat cu ei lângă șemineul cald, în timp ce afară ar fi nins încet și lumea ar fi fost acoperită de o frumoasă pătură albă.

CINCI

MAI 1943

AUSCHWITZ

Din tot ce am visat în timpul acelor nopți lungi de veghere și așteptare, singurul lucru care s-a adevărit a fost pătura de zăpadă care a acoperit tot noroiul din Birkenau. Nimeni nu o aștepta la sfârșitul lunii mai, dar a fost acolo, secerând un mare număr de vieți fără apărare, eliberate pentru totdeauna de durere și suferință datorită doamnei albe. Munca ce mă aștepta în următoarele săptămâni era epuizantă. Câțiva dintre veteranii care erau acolo de multă vreme și au locuit cândva în sediul armatei poloneze, la Auschwitz I, mi-au spus că pe placa de deasupra porții de intrare în lagăr scria – *Arbeit macht frei* – „munca te face liber”. În fiecare zi, zeci de oameni treceau prin spital, majoritatea murind în două sau trei zile. Membrii echipei medicale nu aveau medicamentele, echipamentul chirurgical sau analgezicele necesare pentru a-i trata adecvat pe bolnavi.

Am lucrat cu o asistentă poloneză numită Ludwika și sub autoritatea dr. Senkteller. Asistenta era evreică și a suferit în câteva ghetouri înainte să ajungă în lagăr. Fața ei reflecta, mai bine ca oricare alta pe care am întâlnit-o, insensibilitatea pe care cineva risca să o capete în Auschwitz. Dr. Senkteller părea să nu fi renunțat, luptând cu lagărul pentru acces la medicamente și un tratament mai bun pentru bieții lui pacienți. Amândoi erau profesioniști și oameni excepționali, dar fără echipament chirurgical sau medicamente puteau face prea puțin pentru a lupta cu cangrena agresivă, cu tifosul, cu malaria, dizenteria și

diareea, având în vedere igiena deplorabilă și dieta permisă prizonierilor. Tifosul era un motiv serios de îngrijorare în lagăr. Numărul cazurilor se înmulțise, mai ales de la venirea unui grup de țigani cehi. Singurul mod de a preveni răspândirea bolii era dezinfectarea completă a barăcilor. Noul șef al personalului medical, dr. Mengele, a propus această măsură.

Pentru o vreme, am lucrat sub supravegherea dr. Wirths, dar Birkenau era supraaglomerat și trimiseseră medici noi de la Berlin. Wirths, medicul-șef, provenea dintr-o familie întreagă de medici. Chiar dacă întotdeauna avea un chip amabil, ca să își calmeze cobaii, rareori demonstra ceva asemănător cu omenia. Dr. Senkteller mi-a spus că, o dată, Wirths, în prezența fratelui dr. Senkteller, Edward, a operat un pacient fără să-i facă anestezie. Pacientul din Auschwitz avea câteva tumori maligne, iar medicul-șef l-a torturat pe muribund fără niciun pic de milă. Adesea, pacienții aveau atacuri de panică atunci când ne vedeau apropiindu-ne de ei, cu șorțurile noastre albe. Pentru ei, nu eram decât esența durerii și a suferinței prelungite.

Echipa medicală de la *Zigeunerfamilienlager* vorbea aproape tot timpul doar despre nou-venitul care avea să conducă spitalul. Dr. Mengele era un tânăr de peste treizeci de ani, care fusese rănit pe frontul rusec. Prima dată când l-am întâlnit, mi s-a părut un bărbat chipeș, politicos și amabil. Întotdeauna zâmbea, mai ales cu copiii. Nu părea precum ceilalți naziști din Auschwitz care, cu uniforme lor gri sau negre, arătau ca niște lucrători ai morții care recoltau câmpurile Poloniei cu coasele lor.

Dar noile măsuri sanitare ale noului medic-șef al *Zigeunerfamilienlager* nici că ar fi putut fi mai extreme. Până la sfârșitul lunii mai, barăcile au fost dezinfectate așa cum a recomandat el. Am supravegheat procesul pentru baraca 14, unde

locuiam eu și copiii mei atunci. Acelea au fost niște zile deosebit de grele în lagăr. Frigul din Birkenau era foarte umed. Când se infiltra în măduva oaselor, nimic nu mai putea opri tremurăturile.

În acea dimineață geroasă, kapos și scribii au fost însărcinați cu scoaterea tuturor prizonierilor din barăci. Familiile fugeau în toate părțile, pe jumătate dezbrăcate, pentru că gardienii nu au permis nimănui să ia ceva din *koia*. Prima dată, prizonierii au fost forțați să se dezbrace complet. Apoi, amenințați cu bătaia, au fost forțați să se bage într-o cadă cu dezinfectant care le ardea pielea. Îmi amintesc o femeie, Ana, care ținea un bebeluș în brațe. Corpul gol al copilului era roz de frig, dar nu i-au permis să acopere bebelușul. I-a rugat și i-a implorat și, în cele din urmă, un gardian i-a smuls bebelușul din brațe. Biata ființă de-abia se mișca, pe jumătate înghețată de frig și inertă din cauza slăbiciunii. Gardianul a cufundat copilul în dezinfectant și, după ce l-a scos, pe jumătate înecat și cu pielea înroșită, l-a înmânat pe băiat înapoi mamei lui. Mama a țipat de durere în timp ce copilul i-a murit în brațe.

Gardienilor și kapos nu le păsa dacă prizonierii erau bătrâni, femei sau copii: toți trebuiau să fie dezinfectați. Și, imediat după aceea, le-au ras părul și bărbile. Prizonierii au fost lăsați să stea goi, în zăpadă, până când li s-a permis să intre în baie ca să se curețe și să se îmbrace. Barăcile au fost dezinfectate, dar, peste câteva zile, au redevenit un teren de reproducere a paraziților. Dezinfectarea crudă și brutală a fost un eșec.

După câteva zile, pe 25 mai, când au apărut noi cazuri de tifos, dr. Mengele a chemat toți doctorii și asistentele în baraca 28, unde locuia tot personalul medical cu excepția mea. Am continuat să locuiesc în baraca 14, cu copiii mei. După primele zile ale intervențiilor lui, am învățat cu

toții să ne temem de ofițerul SS. Mengele a stat cu pumnii în șolduri și cu fața încruntată, spunând:

— Tifosul s-a întors și barăcile 9, 10, 11, 12 și 13 sunt infectate. Nu putem permite ca epidemia să se răspândească. Măsurile recente de dezinfectare nu au avut efectul dorit. Prin urmare, am dat ordine să fie eliminați toți membrii barăcilor de la 8 până la 14.

Am rămas cu gurile căscate. Am fost îngroziți de vorbele lui Mengele. Suferința din ultimele zile de dezinfectare a fost inutilă. La ce se referea când spunea „eliminați”? Ce avea să se întâmple cu prizonierii acelor barăci? Nimeni nu a vorbit. Foarte conștienți că un cuvânt ar fi putut însemna o moarte imediată, nimeni nu a îndrăznit să contrazică un ofițer SS.

Când a terminat de vorbit, Mengele s-a întors cu spatele ca să arate că ședința s-a terminat. Unul câte unul, colegii mei au ieșit din cameră, dar eu am rămas pe loc și am așteptat până când am rămas singură cu el. Ludwika m-a tras de bluza albă ca să mă facă să plec, dar am rămas unde eram.

În cele din urmă, Mengele s-a întors și m-a văzut stând acolo, cu capul aplecat. Și-a dres glasul, nerăbdător să audă ce aveam de spus.

— Herr Doktor...

— Ce vreți? Care e numărul dumneavoastră?

— Eu sunt asistenta, Helene Hannemann. Părinții mei sunt germani și am studiat la Universitatea din Berlin.

— Sunteți germană? Sau sunteți evreică?

— Nu, Herr Doktor. Sunt ariană, la fel ca toată familia mea.

— Atunci sunteți prizonier politic?

— Nu, sunt aici ca să am grijă de copiii mei. Soțul meu e țigan și poliția a crezut de cuviință să-mi trimită copiii aici, dar eu nu am putut permite ca ei să rămână fără mama lor, i-am spus eu.

— Îmi pare rău, nu am timp pentru povești personale impresionante. Sunt aici ca să împiedic dispariția lagărului. Tifosul ne va ucide pe toți în câteva săptămâni dacă nu luăm măsuri drastice.

Doctorul părea să intuiască ce aveam să-l întreb. În ciuda manierelor amabile și a zâmbetului larg, era doar un ofițer SS feroce, așa cum îl arăta uniforma lui.

— Ați spus că veți elimina toți membrii barăcilor, de la 8 la 14. Asta înseamnă peste o mie cinci sute de oameni nevinovați, am spus cu o voce tremurândă.

— O problemă minoră. Altfel, peste douăzeci de mii de ȝigani din lagăr vor muri, a răspuns el, sec.

— Barăcile 8 și 14 nu sunt infectate... am continuat șovăitoare.

— Dar, din cauza apropierii lor de cele care sunt, e foarte probabil să existe cazuri de boală în ele, a spus el.

Mi se părea că era plictisit de această discuție.

— Dacă va fi o nouă izbucnire a bolii, atunci puteți elimina acele barăci, i-am spus eu.

— Nici nu intră în discuție. E mult mai bine să previi decât să tratezi. Legile războiului sunt dure. În vremuri ca acestea, cu toții trebuie să facem sacrificii. Habar n-aveți ce a trebuit să suport pe frontul rusesc. Prin comparație, acest loc e raiul pe pământ, spuse el dând din cap, scârbit.

Am început să transpir în momentul acela. Nu părea deloc dispus să mă asculte și deja riscasem prea mult. Viața mea nu însemna nimic pentru el. Ar fi putut să mă distrugă din stilou și fără să-i tremure mâna.

Era nerăbdător.

— Care e problema? Aveți membri ai familiei în acele barăci?

— Da, copiii mei sunt în baraca 14, am spus eu, ezitând.

Ar fi putut folosi acea informație împotriva mea.

— Bine, îi vom scoate pe copiii dumneavoastră din baraca aceea, dacă asta vă îngrijorează. Sunteți mulțumită acum? Puteți să plecați.

M-a alungat cu răceală.

Am rămas acolo, stând în picioare. Germanul a făcut doi pași înainte, lovind podeaua de lemn cu cizmele lui negre. S-a apropiat atât de tare de fața mea că i-am simțit mirosul apei de colonie. Nu mai mirosisem ceva atât de plăcut de câteva săptămâni.

— Ce mai vreți acum? a întrebat el cu fruntea încruntată și gura strâmbă.

— Herr Doktor, vă rog să cruțați barăcile 8 și 14. Ar fi o cruzime să-i ucideți pe toți acei oameni nevinovați.

Nu-mi venea să cred ce cuvinte scoteam pe gură. Tocmai îmi semnasem condamnarea la moarte.

S-a uitat la mine, mirat. Cuvântul „cruzime” părea să-l fi infuriat, dar s-a calmat înainte să răspundă. Mi-am imaginat că nimeni nu mai vorbise așa cu el, mai ales nu un prizonier. Nu știu dacă m-a salvat înfățișarea ariană sau curajul acțiunilor mele, dar Mengele s-a aplecat peste masă, a scris un bilet și mi l-a înmânat.

— Barăcile 8 și 14 vor fi cruțate. Dacă va fi chiar și un singur caz de tifos, le voi elimina imediat, ați înțeles? Nu fac asta pentru dumneavoastră. Vreau doar să înțelegeți că nu mă bucură lucrurile astea. Trebuie să-i sacrificăm pe cei slabi pentru ca cei puternici să supraviețuiască. Singurul mod prin care natura își poate urma cursul e să o lăsăm să aleagă cine trebuie să trăiască și cine trebuie să moară.

— Da, Herr Doktor, am răspuns eu, tremurând, chiar dacă mă chinuiam să-mi încetinesc pulsul când mi-a înmânat hârtia semnată cu stiloul lui.

— Duceți scrisoarea asta la secretara Guttenberger. Dânsa încă nu știe de ordinul acesta, a spus el.

— Mulțumesc, am spus eu.

— Nu-mi mulțumiți, Frau Hannemann. Slujba mea aici e să salvez lagărul și să îmi îndeplinesc sarcinile, nu să am grijă de viețile deținuților. Germania ține în viață mii de non-arieni, dar nu va face asta pe gratis sau ocupându-se de chestiuni umanitare absurde, mi-a răspuns el cu aroganță.

Am ieșit din baracă cât de repede am putut și aproape că am fugit până la birou. Nu voiam ca ordinul revizuit să ajungă prea târziu. Am rămas fără răsuflare când am ajuns acolo. Una dintre gardiencele naziste, Maria Mandel, s-a apropiat de mine. Rana pe care mi-o făcuse cu mâna ei chiar după ce am ajuns în Auschwitz încă nu era complet vindecată.

— Unde crezi că mergi, curvă țigancă? a întrebat ea, cu biciul ridicat.

— Am ordine de la dr. Mengele, am spus ridicând hârtia.

Ea a încercat să o mototolească și să o arunce, dar a apărut altă gardiancă în spatele ei.

Irma Grese a șuierat:

— Vrei să dai de belea? Nu recunoști semnătura lui Mengele pe ea?

Mandel s-a încruntat. A verificat semnătura și mi-a permis să trec.

De-abia îndrăznind să respir, am intrat în camera principală și am lăsat hârtia pe biroul lui Elisabeth Guttenberger. Era o țigancă deșteaptă și frumoasă. Ne-am spus doar câteva cuvinte, dar majoritatea prizonierilor vorbeau frumos despre ea. Familia ei se ocupa cu vânzarea de antichități și instrumente cu coarde în Stuttgart. Tatăl ei fusese deputat în Reichstag și unul dintre cei mai apreciați membri ai comunității țigănești.

— Dr. Mengele a oprit eliminarea barăcilor 8 și 14, am spus eu, încă încercând să-mi recapăt răsuflarea.

— Slavă Domnului măcar pentru asta. Când am văzut ordinul, mi-a înghețat sângele în vene, a spus Elisabeth, sigilând hârtia.

— Îmi pare foarte rău pentru toți cei care vor muri mâine, i-am răspuns eu.

— Singurul lucru sigur aici e că vom muri cu toții. Dar dacă putem salva pe cineva, atunci chinurile noastre zilnice au avut un rost, mi-a răspuns Elisabeth. Sunt aici de la jumătatea lui martie și am văzut doar moarte și suferință. Mi-au arestat toată familia în München. Am câțiva frați și câteva surori aici, în lagăr, și încerc să-mi folosesc poziția ca să-i ajut, dar e aproape inutil. Nu avem ce împărți.

— Măcar ai o slujbă decentă acum, i-am spus eu.

— Când am ajuns aici, a trebuit să construim barăcile și străzile lagărului. Tatăl meu nu a putut suporta ritmul lucrărilor și a fost primul care a murit. Cine știe câți dintre noi vom ieși vii de aici? Uneori, cred că niciunul.

Cuvintele ei mi-au reamintit realitatea inexorabilă a Auschwitz-ului. Amânarea morții câtorva era inutilă dacă aveam să murim cu toții acolo.

Intrarea lui Mandel ne-a încheiat brusc conversația. Femeia aceea îngrozitoare putea să frângă un suflet cu o simplă privire. Nu am putut înțelege niciodată cum au putut să ajungă gardienii la un grad atât de avansat de dehumanizare. În cele din urmă, doar am acceptat faptul că ne vedeau ca pe niște animale pe care trebuiau să le păzească și extermine dacă era necesar. M-am întors încet în baraca mea, inspirând adânc înainte să intru. Am expirat încet când am intrat și i-am văzut pe toți ȝiganii germani. Dacă aș fi ajuns la birou câteva minute mai târziu, toți acești oameni ar fi fost uciși a doua zi.

Copiii mei au alergat până la mine când m-au văzut intrând. Blaz mi-a dat un raport detaliat al zilei, pentru că a fost însărcinat cu îngrijirea fraților lui mai mici. În acea zi, Otis s-a bătut cu alt copil, dar Blaz i-a despărțit. Iar gemenii au furat

cârjele unui bătrân, dar a fost o glumă minunată pentru toți. În cele din urmă, Adalia a fost foarte cuminte, ca de obicei. Aproape că nu a plecat de lângă Anna toată ziua, iar Anna s-a purtat cu ea de parcă ar fi fost adevărata ei bunică.

Le-am dat mâncarea pe care am putut să o iau pe furiș în ziua aceea. Din funcția mea de asistentă, era oarecum mai ușor să fac rost de puțină pâine, cartofi și conserve de sardine. Nu era mult, dar în fiecare zi aduceam câteva ceva pentru altă familie din baracă. Apoi m-am așezat pentru o vreme ca să vorbesc cu Anna.

M-a întrebat:

— Ești bine? Arăți tare necăjită.

— A fost o zi foarte grea, i-am spus eu.

Nu am vrut să îi dau detalii.

— Nu așa sunt toate? Fiecare zi aici e ca urcarea unui deal.

— Adevărat.

Am dat din cap, absentă.

— Știm deja, a adăugat ea pe un ton mai blând, încercând să nu se facă auzită.

Lagărul era ca un orășel. Veștile se răspândeau ca incendiile.

— Nu am putut să fac nimic pentru ei, am spus dând din cap, disperată.

— Dar ai putut să faci ceva pentru noi. Mai devreme sau mai târziu, tot îi vor ucide. Oamenii bolnavi nu rezistă mult aici. Și nu realizăm întotdeauna ce ne propunem în viață. Am fost crescută în Frankfurt. De când ne știm, familia mea a fost una de căldărari. Câștigam bine, dar, din când în când, eram dați afară dintr-un oraș pentru că cineva pierduse ceva sau erau niște jafuri. Într-un orășel de lângă Frankfurt, am întâlnit o profesoară pe nume Maria. A fost un înger. Cu inima ei mare, într-o zi a venit la tatăl meu și i-a cerut să o lase să mă învețe să citesc și să scriu. Tata a spus că avea nevoie ca eu să muncesc în fabrică, dar, dacă putea să mă învețe

seara și duminica, nu l-ar fi deranjat. Am învățat să citesc și să scriu într-o lună. Aveam deja treisprezece ani, dar eram iute la minte și aveam o curiozitate fără margini. Dar apoi o familie ni l-a adus pe fiul ei și au aranjat o căsătorie.

— La treisprezece ani? am întrebat eu, nevenindu-mi să cred.

De ceva vreme, căsătoria sub șaisprezece ani era ilegală.

— Da, bine, au așteptat până am împlinit paisprezece ani, dar mama nu m-a mai lăsat să merg la școală după aceea. A trebuit să învăț să gătesc, să cos și să fac alte lucruri mai potrivite pentru femei.

— Ce trist, i-am spus eu.

Ea a ridicat din umeri.

— E în ordine. Am suferit mult din cauza soțului meu, dar am avut cinci copii minunați. Am avut grijă ca toți să meargă la școală, inclusiv fetele, dar asta n-a însemnat prea mult. Naziștii au distrus atât de multe.

— Păi, datorită lucrurilor pe care le-ai învățat, ai putut să le oferi o educație copiilor tăi. Ai reușit să păstrezi ȣiganii germani uniți în lagărul acesta și mi-ai salvat familia. Te admir, Anna. Nu am cunoscut multe femei la fel de curajoase ca tine.

Ochii bătrânei s-au umezit pentru un moment. Toți încercam să rămânem calmi de dragul copiilor, dar uneori era imposibil să ne controlăm sentimentele.

Anna era o femeie foarte înțeleaptă. I-a condus pe ȣiganii germani într-o viață pașnică, veghind ca toți să aibă grijă unii de alții, ca într-o mare familie. Mi-am lăsat capul pe umărul ei pentru un moment. Am simțit că am înfruntat răul și am câștigat în acea zi. Dr. Mengele era combinația perfectă dintre indiferență și eficiență. Știa că nu era o idee bună să se împotrivescă tuturor celor din lagărul ȣiganilor, dar voia ca superiorii lui să-i aprobe munca. Asta era slăbiciunea lui. Spre

deosebire de restul membrilor SS, era capabil să cedeze dacă credea că prin asta putea fi stimat mai mult de superiorii lui sau putea obține ajutorul subordonaților în realizarea viziunii lui.

Când a fost adusă cina, am mers la copiii mei. Se simțeau mai bine decât în urmă cu câteva săptămâni, dar tot erau mai murdari și mai slabi în fiecare zi. Dacă s-ar fi îmbolnăvit, știam că puteam face doar foarte puțin ca să-i salvez. Ei erau singura speranță care mă ținea în viață. I-am strâns în brațe. Simțindu-le corpurile slabe lângă al meu, mi-am dorit din tot sufletul ca ei să intre din nou în pântecul meu, să fac parte dintr-o uniune mai profundă cu ei, în simbioza perfectă dintre mamă și copil. În acea noapte, le-am salvat viețile încă o dată. Poate am fost egoistă fără să-mi dau seama. Încă o zi în Auschwitz însemna prelungirea agoniei și păstrarea sufletului prizonier în spatele gratiilor crude ale indiferenței călăilor noștri.

Zâmbetele copiilor mei m-au făcut să uit pentru un moment de chinul ultimelor săptămâni. Nu voiam să mă gândesc la ce s-ar fi întâmplat a doua zi. Peste o mie de oameni aveau să-și piardă viețile din cauza capriciului unui doctor. Dar pentru el – pentru toți – eram doar niște animale care trebuiau sacrificate pentru un ideal mai înalt. Blestemate să fie idealurile care-i fac pe oameni răi! Mamele nu au ideologii. Copiii sunt singura noastră cauză, patria noastră. Poate că, pentru bărbați, uciderea și moartea pentru idei poate fi ceva firesc. Pentru noi, purtătoarele vieții, uciderea în numele idealurilor e cea mai rea aberație creată de omenire. Mamele capabile de generarea vieții nu ar putea să devină niciodată complice la atât de multă moarte.

ŞASE

MAI 1943

AUSCHWITZ

În următoarea dimineață, nu ni s-a permis să ieșim din barăci și să mergem la baie. Dar doctorilor și asistentelor li s-a cerut să iasă afară. SS știau că aveau nevoie de noi ca să îi ajutăm pe bieții nenorociți care aveau să fie eliminați în aceea zi să creadă că erau transferați la un spital ca să le fie tratat tifosul. Mengele a apărut într-o mașină neagră, decapotabilă, de parcă ar fi mers la un picnic în aceea zi însoțită în loc de un măcel fără rost. După câteva minute, o jumătate de duzină de camioane de culoare verde-închis cu gardieni SS au venit pe strada principală pentru încărcarea rapidă a tuturor prizonierilor de la barăcile 9 până la 13. Arătau ca niște vulturi hoitari care își căutau rația zilnică de carne.

Soldații, cu fețele acoperite de măști antiseptice, au stat în fața primelor două barăci și le-au cerut ȝiganilor să plece în ordine. Au încercat să fie cât mai amabili ca să reducă riscul de împotrivire. Am stat la coadă lângă dr. Mengele, care a fredonat neîncetat în timp ce armata sufletelor disperate trecea pe lângă noi. Întâi au venit cei mai puternici, bărbații și bătrânii care poate încă nu erau infectați, dar au avut ghinionul să locuiască în baraca greșită. Apoi au venit bolnavii. Unii prizonieri i-au adus pe cei mai slabi din grupul lor pe târgi improvizate și aceștia au fost îngrămădiți în camioane ca buștenii, rostogoliți unii peste ceilalți, fără să se gândească la grija extremă de care aveau nevoie cei bolnavi.

Nu am putut privi spectacolul șocant. Știam că am reușit să salvez câteva sute de oameni, dar m-

am simțit ca un complice la uciderea celorlalți. O mamă a ieșit ținându-și copiii de mâini. Cei trei micuți s-au uitat la noi cu ochii holbați de foame și febră. Unul s-a îndreptat spre noi, dar gardienii – acoperiți cu măști și mănuși – l-au trimis înapoi la coadă.

În următoarea baracă s-au petrecut mai multe scene de panică. Ajunsese deja la ei zvonul că erau trimiși la moarte sigură. Au fost câteva încercări nereușite de evadare și câțiva s-au aruncat la picioarele dr. Mengele ca să îl roage să le cruțe viețile. Între timp, el doar a continuat să fredoneze până când toți prizonierii au fost urcați în camioanele care mergeau Dumnezeu știe unde, dar oriunde mergeau, moartea era iminentă.

— Acum e rândul vostru. Mergeți la spital și luați-i pe toți cei infectați cu tifos. Nu putem lăsa niciun focar de boală în lagăr.

Mengele ne-a zâmbit în timp ce vorbea.

Am simțit un fior pe șira spinării. Doctorii i-ar fi ales, dar noi, asistentele, ar fi trebuit să fim prezente și să-i predăm soldaților. Întâi, am mers prin baraca spitalului pentru bărbați. Vreo douăzeci au fost aleși, printre care era și un copil de vârsta lui Otis. Tânăra ființă de-abia își începuse drumul în viață și, în câteva minute, avea să fie stinsă pe vecie. În baraca spitalului pentru femei s-au petrecut mai multe scene dramatice, pentru că au fost câteva femei care aveau copiii cu ele.

Una dintre femei, o tânără țigancă brunetă, cu ochi verzi, imenși, m-a tras de uniformă și mi-a șoptit:

— Copila nu e bolnavă. Vă rog, aveți grijă de ea.

M-am uitat la Mengele, care discuta cu dr. Senkteller cazul a două bătrâne care ar fi putut sau nu să aibă tifos. Am luat copila învelită într-o pătură curată și albă – ceva rar în lagăr – și am cărat-o în partea din spate a salonului. Am pus-o într-unul dintre pătuțurile goale. Aș fi putut să-mi

pierd slujba sau chiar și viața, dar eram o mamă. Știam ce simțea o tânără când se ruga pentru copilul ei.

Rutina de dezinfectare a fost repetată până când ultima baracă a fost golită și ultimul pacient cu tifos a fost urcat în camioanele SS. Când naziștii au plecat, viața în lagăr a revenit la normal, dar o umbră a terorii a întunecat totul mai mult ca de obicei. Cine avea să fie următorul? Viața unui om nu însemna nimic în acest loc infernal.

Am fost liberă restul dimineții pentru că am cerut permisiunea să stau cu copiii mei. Aveam nevoie să-i îmbrățișez și să depășesc acea experiență oribilă în prezența lor. Eliminarea bolnavilor m-a lăsat deprimată și fără cuvinte.

După-amiaza, a trebuit să mă întorc la spital. Dr. Mengele a apărut pe neașteptate și ne-a chemat pe toți la altă ședință. Era ciudat că se afla acolo la acea oră pentru că, recent, fusese însărcinat cu selectarea nou-veniților pe peronul gării. Știam că orice avea să ne împărtășească nu avea să fie ceva bun, dar măcar noi știam la ce să ne așteptăm, în timp ce restul prizonierilor erau complet la mila lui, ignoranți față de ce avea să le aducă ziua de mâine.

Am mers pe drumul principal alături de Ludwika. Ea părea la fel de deprimată ca mine când ne-am apropiat de barăcile medicale.

— Nu știu cât mai pot suporta. Am crezut că o să mă obișnuiesc, dar, de când a apărut dr. Mengele, e tot mai rău, a spus ea, gata să plângă.

— Așa crezi? Poate fi mai dramatic decât predecesorul lui, dar măcar știm ce vrea. Dacă l-am putea convinge că îmbunătățirea condițiilor din lagăr l-ar ajuta să avanseze în carieră, cred că totul ar fi mult mai bine.

Încercam să o înveselesc.

— Crezi că e mai ușor să te descurci cu ambiția personală decât cu fanatismul? Cred că Mengele le are pe amândouă.

— Să nu ne pripim, i-am spus eu în timp ce urcam pe trepte.

O duzină de oameni erau în baracă, printre care erau și doi pe care nu-i mai văzusem niciodată până atunci.

— Dragii mei colegi, permiteți-mi să vă prezint o nouă achiziție pentru echipă, dr. Zosia Ulewicz. Ea va fi asistenta mea personală în laboratorul pe care îl voi deschide în spatele saunei. Iar Berthold Epstein este un pediatru renumit care ne va ajuta să tratăm copiii. Deja știți că primim sprijinul inestimabil al Institutului Kaiser Wilhelm din Berlin, mai ales al directorului lui, von Verschuer. Trebuie să ne facem slujbele foarte bine ca să continuăm să primim ajutorul lui. Sper că toți sunteți dispuși să munciți din greu. Nu uitați că sunteți printre cei privilegiați aici, la Birkenau, a spus Mengele cu toată seriozitatea.

Vocea lui intimidantă a provocat o lungă tăcere.

Doctorul a scos o foaie de hârtie din biroul lui și a fluturat-o înaintea fețelor noastre.

— Nu v-ați făcut slujbele bine în dimineața asta. Am fost asigurat că nu erau cazuri de tifos în baraca 8, dar, chiar în după-amiaza asta, am diagnosticat chiar eu două cazuri. Știți ce înseamnă asta? Sunt nevoit să golesc altă baracă. Dacă v-ați fi făcut slujbele bine, lucruri ca acestea nu ar fi trebuit să se întâmple.

Cuvintele lui ne-au împietrit. Am crezut că s-a terminat cea mai rea parte a epurării, dar în Auschwitz lucrurile nu se întâmplau niciodată în mod logic. Fiecare zi era complet imprevizibilă.

— Măine vom elimina baraca 8 și sper că nu va trebui să scap de tot lagărul ȝiganilor din cauza voastră. Vă puteți imagina cât de nemulțumit va fi dr. Robert Ritter dacă toată colonia lui de ȝigani ar fi exterminată? Știți cât de mult ține profesorul la teoriile lui despre originea ariană, mai ales a ȝiganilor, care au rămas o rasă pură de la venirea

lor din India, a continuat el să bombăne, tot mai furios.

Am fost șocați. Lagărul era complet îngrozit și mulți dintre noi simțeam că eram cauza nenorocirii lor. Mengele era viclean când dădea vina pe cei din jurul lui. În timp ce măsurile lui drastice îl făceau să iasă în evidență în fața dr. Wirths, noi eram cei care a trebuit să alegem cine avea să trăiască și cine avea să moară dintre deținuții din spital.

Mengele ne-a alungat cu o fluturare necugetată a mâinii. Nu-i păsa deloc de ce simțeam noi. Era interesat doar de eficiența noastră. Ieșeam pe ușă când vocea lui înceată m-a paralizat.

— Asistentă Hannemann, vă rog, mai rămâneți un moment.

Ludwika m-a privit cu îngrijorare. Nu era un semn bun că doctorul voia să vorbească doar cu mine. Am început să tremur în timp ce făceam pași mici spre el. Mi-am făcut griji că aveam să regret decizia de a cruța baraca 8, dar eram gata să suport consecințele. Singura mea grijă erau copiii mei, chiar dacă știam că Anna avea să aibă grijă de ei dacă mi s-ar fi întâmplat ceva.

— Îmi imaginez că toată situația asta v-a împins la limită. Am cercetat cazul dumneavoastră. Voiam să clarific câteva chestiuni. Puritatea dumneavoastră rasială e de invidiat; părinții dumneavoastră sunt activi în comunitatea lor, chiar dacă, spre rușinea lor, nu sunt membri înregistrați ai partidului. Poate credeți că sunt un monstru, dar vă asigur că asta e departe de adevăr. Doar am încercat să acționez într-o manieră logică și eficientă. V-ați dat seama, până acum, că resursele sunt foarte limitate în Auschwitz și e plin de boli. Îmi imaginez că nu sunteți de acord cu metoda mea de a limita epidemia tifosului, dar eu doar las natura să aleagă: cei mai slabi trebuie să moară și cei mai puternici să supraviețuiască.

Și-a continuat discursul pseudoștiințific.

Am tăcut, cu capul aplecat. Știam că nu-i plăcea contactul vizual direct, mai ales cu prizonierii. Pe neașteptate, i-am simțit degetele atingându-mi bărbia și ridicându-mi fața.

— Vă admir curajul, a continuat el. Nu înțeleg de ce v-ați sacrifica pentru niște copii cu sânge amestecat sau de ce v-ați măritat cu un țigan, dar să înfrunțați toate astea din proprie voință... Cu atitudinea dumneavoastră, ați demonstrat un calm admirabil, de aceea cred că sunteți candidata ideală. Mulți dintre prizonierii țigani vă respectă și vă admiră. Superiorii dumneavoastră îmi spun că aveți talent de organizator și știți să mențineți disciplina. De asta vreau ca dumneavoastră să fiți directoarea creșei și a școlii pe care le voi înființa în Auschwitz-Birkenau. Nu vreau ca gemenii și copiii țigani să mai îndure atâtea greutăți.

La început, nu am știut despre ce vorbea. Nu puteam înțelege cum îi putea trece cuiva prin minte să înființeze o creșă sau o școală în Auschwitz. În puținul timp de când eram în lagărul de concentrare, am observat doar suferință și moarte. De ce ar vrea dr. Mengele să facă asta? Nu aveam încredere în altruismul motivațiilor lui. Nu mi se părea generos sau sentimental. Caracterul lui practic îi permitea prea puțină compasiune pentru oricine nu era arian.

— Vreți ca eu să conduc o școală pentru copii aici? l-am întrebat eu, încercând să-i înțeleg vorbele.

Părea o glumă macabră. Cum putem avea grijă de copii în aceste condiții? Ce le putem oferi?

— Da, exact asta mă întreb și eu. Vă voi aduce toate proviziile de care aveți nevoie, hrană, haine noi, lapte, filme pentru copii. Măcar nu vor trebui să sufere ca restul prizonierilor.

— Mă voi gândi la asta, am spus eu, neștiind cum să răspund.

— Voi aștepta răspunsul dumneavoastră până mâine, la amiază, a spus el, zâmbind. Știa că nu

aveam cum să-i refuz cererea.

Mintea mea era în ceață în timp ce mă întorceam în baraca mea. Puteam să fac ceva cu adevărat util pentru copiii din lagăr și să îmi salvez puii în același timp. Nu știam de ce s-a răzgândit Mengele brusc, dar nu puteam să refuz. Copiii erau pe primul loc.

Când am ajuns la baraca 14 și i-am văzut pe toți alergând prin jur cu picioarele subțiri ca niște bețe acoperite de haine murdare, am început să visez cu ochii deschiși la școala copiilor. Aveam să mă asigur că era cel mai bun lucru care s-a întâmplat vreodată într-un lagăr de concentrare. În cele din urmă, am început să înțeleg de ce soarta m-a adus la Auschwitz. Am început să văd cum se potriveau piesele: separarea de soțul meu, primele zile, cele mai nefericite – poate că nu a fost totul în zadar. Puteam aduce un pic de speranță în lagărul ȝiganilor din Birkenau. Puteam ține în viață cât mai mulți copii până se termina oribilul război.

Johann mi-a spus o dată că l-a auzit pe Himmler spunând la radio că, după război, toți ȝiganii aveau să fie mutați într-o rezervație în care puteau să trăiască conform obiceiurilor lor strămoșești fără să se amestece nimeni în treburile lor. Păreau castele de nisip, dar, în acea zi, măcar am putut să încep să visez. Mi s-a oferit misiunea sacră de a salva copiii ȝigani din Birkenau, care ar fi început prin reînvierea voinței lor de a trăi chiar dacă erau înconjurați de moarte.

ȘAPTE
MAI 1943
AUSCHWITZ

Prima persoană la care am mers ca să îi cer sfatul a fost Anna. În afară de faptul că era o bătrână înțeleaptă și avea o inimă mare, avea și o minte ascuțită și era imposibil de manipulat. În Auschwitz, era greu să gândești clar. Sentimentele noastre erau anesteziate încontinuu, dar atmosfera era sufocantă în același timp și ne împiedica să vedem lucrurile în perspectivă.

M-am apropiat de ea în scurtele momente liniștite de după-amiază când stătea, de obicei, la intrarea în baracă. Și-a întors zâmbetul infinit de iubitor spre mine. Ochii ei adânci și sticloși, înconjurați de prăpăstii de riduri, păreau să intuiască de ce aveam nevoie.

— La ce te gândești? m-a întrebat ea înainte să spun un cuvânt.

— Ultimele zile au fost deosebit de grele pentru mine. Pe lângă eliminarea barăcilor, SS ne-au cerut să alegem prizonierii infectați cu tifos ca să poată fi scoși din lagăr. Nimeni nu ne-a spus ce se va întâmpla cu ei, dar toți știm că nu sunt transferați la spitalul lagărului. Dispar în camioane și niciunul nu se întoarce viu. Am spus totul repede.

Răspunsul Annei a fost blând.

— Mulți au murit și mai mulți vor muri. Naziștii nu ne-au adus aici ca să aibă grijă de noi. Vor doar să ne controleze și, dacă îi deranjăm, ne vor ucide. Nu vreau să-ți faci iluzii, chiar dacă tu, fiind germană, ai o probabilitate un pic mai mare de a supraviețui. Pentru acei rasiști, suntem doar niște animale; dar pe tine te văd ca pe o ariană care și-a

pierdut mințile venind în lagărul acesta cu copiii ei țigani.

Am apreciat capacitatea Annei de a menține optimismul și realismul în echilibru. Nu se lăsa prostită, ca mulți alți prizonieri. După o anumită vârstă, viața nu te mai poate surprinde sau zăpăci. Țigani au fost persecutați de când au venit în Europa, în urmă cu cinci sute de ani. Regate, imperii și sisteme legale au încercat să îi extermine sau asimileze, dar, în timp ce guvernele au ajuns la putere și au căzut, țigani au continuat să trăiască la fel timp de aproape jumătate de mileniu.

Nu mai puteam să-mi ascund veștile.

— Dr. Mengele mi-a oferit ocazia de a înființa și conduce o școală pentru copii aici, în lagăr.

Ea a dat din cap, aparent fără să fie surprinsă. Ideea părea absurdă, ca altă glumă proastă a naziștilor pentru a mai râde de noi, dar ea nici nu a clipit. Doar s-a uitat la mine și a spus:

— Ei bine, ce mai aștepți? Nu se poate întâmpla nimic mai rău acestor copii decât ceea ce deja li s-a întâmplat. Măcar vor avea un loc în care să se joace, să se ascundă și să uite de iadul acesta pentru o vreme. Din prima clipă în care te-am văzut, am știut că Dumnezeu te-a adus aici ca să ne alini durerea cumva. Erai atât de răătăcită, confuză și speriată, dar am putut vedea o hotărâre puternică în ochii tăi.

I-am răspuns cu o îmbrățișare și am început să plâng. Pentru prima dată de când ajunsesem în Auschwitz, lacrimile mele nu erau de disperare, furie sau frică; mai degrabă, tensiunea ultimelor zile mi-a frânt inima. N-am știut că să ai în mâinile tale viața sau moartea cuiva putea fi mai rău decât să te simți tu în pericol. Nu aveam încredere în dr. Mengele. De când a venit, totul s-a înrăutățit în lagăr, dar ne puteam folosi cumva de vanitatea lui pentru a ajuta restul prizonierilor. Era un joc riscant, dar eram dispusă să încerc. Copiii ar fi avut un loc curat, uscat și cald. Ar fi primit hrană

mai bună și perspectivele lor s-ar fi luminat. Merita să încerc.

Chiar dacă eram aproape hotărâtă, am decis să merg la baraca în care dormeau doctorii și asistentele, ca să vorbesc cu Ludwika. Ea era la Auschwitz de mai mult timp decât mine și știa cum era să lucrezi cu SS. Putea să-mi ofere o opinie înainte să iau decizia finală.

Când am urcat scările și am intrat pe ușa lor, am fost surprinsă de condițiile relativ decente în care trăiau colegii mei. Bineînțeles, nu erau condiții de lux, dar aveau paturi cu saltele, cearșafuri și păaturi curate, o masă la care să mănânce și o mică sobă cu lemne în camera de zi. Pe lângă toate astea, mâncau mâncăruri la care ceilalți prizonieri nici nu îndrăzneau să viseze.

Unul dintre medicii noi, Zosia, asistenta lui Mengele, citea un text medical la lumina lumânării. Cărțile erau alt privilegiu rezervat doar medicilor.

— Știi unde e Ludwika? am întrebat eu.

Doctorița evreică și-a ridicat privirea din carte pentru un moment și, oarecum enervată, a spus într-o germană perfectă:

— A fost ideea ta să salvezi bebelușul? E aici, în baracă, alături de noi, de două zile. Dacă SS se hotărăsc să vină aici și să cerceteze, ne vor ucide pe toți. Dr. Mengele a spus foarte clar că oricine are tifos sau a avut contact cu un pacient cu tifos trebuie eliminat. Ludwika a dus copila în camera noastră. E singură aproape toată ziua, până ne întoarcem după-amiaza. Oricine ar putea să o audă plângând. Scoate puradelul acela de aici cât mai repede.

Nu m-am așteptat la reacția aceea. Nu am învinuit-o pe Zosia pentru că s-a temut – și eu mă temeam – dar în toate interacțiunile mele cu membrii personalului medical evreiesc de până atunci, am detectat o iubire profundă pentru viață și o hotărâre de a face tot ce puteau pentru

pacienții lor. Ludwika a ieșit din camera lor când ne-a auzit vorbind. Ținea bebelușul în brațe. Încruntându-se, a mers la Zosia și i-a pus copila în poală.

— Bine, du-o la SS. Știi ce vor face cu ea. Asta vrei? Poate că niciuna dintre noi nu vom pleca de aici în viață, dar nu-i voi lăsa pe naziști să-mi distrugă sufletul. Cât timp mai am un pic de omenie în mine, am să-mi risc viața pentru alții.

Cuvintele asistentei poloneze se pare că au ajuns la inima doctoriței. Ținând copila în brațe, și-a aplecat capul și a început să plângă. Apoi a strâns tare copila la piept și a început să se legene șoptind un nume. Eu și Ludwika ne-am holbat la ea, mirate de ce vedeam.

— Bebelușul meu – mi l-au luat când am venit la Auschwitz.

Zosia a vorbit atât de încet că a trebuit să ne aplecăm ca să o auzim.

— Mi l-au smuls din mâini. M-au lăsat să trăiesc pentru că sunt medic, dar băiețelul meu a fost eliminat. Și, când l-am văzut pe acesta, m-am tot întrebat de ce acest bebeluș trăiește și al meu nu? Sunt foarte furioasă. Dar ea e doar un bebeluș mic. Nu a făcut nimic. Un nou-născut dulce, mic și neajutorat. Of, Doamne, cât va mai dura coșmarul acesta?

A continuat să se legene, legănându-și durerea împreună cu copilul, până când Ludwika a luat bebelușul cu blândețe și l-a adormit.

— Pot să iau eu bebelușul. Doctorița are dreptate; dacă vor găsi copila aici, veți avea numai probleme. Sunt zeci de copii în baraca noastră, așa că gardienii nu vor observa încă unul. Pe lângă asta, am hotărât să accept slujba de a conduce grădinița lagărului, am adăugat eu, zâmbind.

Cele două femei s-au holbat, mirate, la mine. În primul rând pentru că era ceva foarte neobișnuit să vezi pe cineva zâmbind în Auschwitz. Doar copiilor și gardienilor le era permis acel lux, chiar

dacă rânjetele răutăcioase ale gardienilor și ale SS erau otrăvite cu un amestec de indiferență și dispreț.

— O grădiniță în Auschwitz? a întrebat Ludwika, nevenindu-i să creadă.

— Da, o creșă și o școală cu leagăne, pereți pictați, desene animate, hrană, lapte și tot ce au nevoie copiii, am răspuns eu cu o bucurie năvalnică.

De fiecare dată când spuneam cuvintele cu voce tare, simțeam un nou val de euforie în timp ce începeam să cred cu adevărat că s-ar fi putut întâmpla. Vedeam, în mintea mea, cum am fi decorat locul, cariocile, caietele, tabla și creta. Copiii ar fi primit un pahar plin de lapte la micul dejun în timp ce le-am fi citit povești care să îi ajute să uite unde eram.

Ludwika nu își putea reveni din șoc.

— Dar cine a autorizat asta?

— Dr. Mengele. Acum câteva ore mi-a cerut să mă gândesc la asta, am spus eu.

Atunci Zosia a intervenit cu un scepticism reînnoit.

— Dr. Mengele a venit cu ideea asta?

— Da, chiar el. Nu mi-a venit să cred că germanii ar face așa ceva în locul acesta.

Zâmbeam, nu îmi mai ascundeam speranța care clocotea în mine.

Dar cele două colege ale mele nu erau entuziasmate. Am crezut că erau așa din cauza șederii lor lungi la Auschwitz. Lagărul era capabil să înghețe chiar și cea mai iubitoare inimă din lume.

Ludwika m-a întrebat:

— Ce răspuns i-ai dat?

— Încă nu i-am răspuns. Am vrut să aflu părerea voastră.

A ridicat din umeri, cu copila încă în brațe și a spus pe un ton serios:

— Părerea mea nu contează. Copiii vor avea o viață mai bună și cred că acesta e un motiv suficient pentru a accepta. Te voi ajuta cât de mult voi putea cu orice vei avea nevoie.

Am mers la ea și am îmbrățișat-o. Zosia m-a cercetat de pe scaun și am văzut teama din ochii ei. Am presupus că, pentru o mamă care tocmai și-a pierdut copilul, trebuia să fie greu să audă că alți copii aveau să meargă la grădiniță. Apoi am luat bebelușul de la Ludwika și i-am cerut lucrurile. Aveam să-l duc la baraca noastră în noaptea aceea.

— Mai voiam să petrec o noapte cu ea, dar e mai bine să o iei tu. E o idee proastă să iubești pe cineva în locul acesta. Tot ce vrei să ții în lagărul acesta dispare. E mai bine să nu te atașezi de nimic.

Ludwika avea o față împietrită.

S-a dus în camera lor și a adunat puținele lucruri ale bebelușului. Mi-a înmănat un rucsac cu câteva scutece, niște haine, o zornăitoare veche și o pătură.

— Vă mulțumesc foarte mult pentru sprijinul vostru. De abia aștept să-l văd pe Mengele mâine și să-i dau răspunsul meu, am spus eu, plecând din baracă.

Nu eram genul de om care să se lase pradă dorințelor, dar trebuie să recunosc că, în acea noapte, pentru prima dată de la sosirea noastră în Birkenau, am simțit ceva care semăna cu fericirea. Am mers ușor cu picioarele pe drumul noroios și, când am apărut în baraca 14 cu bebelușul în brațe, un grup de femei s-a îngrămădit în jurul meu. Era uimitor să văd cum, chiar și în acel loc, un nou-născut provoca aceeași reacție ca oriunde altundeva, un amestec de tandrețe și iubire.

Copiii mei s-au adunat în jurul meu ca să se uite la copilă, în cele din urmă, Adalia a făcut ochii mari și a întrebat:

— Ai făcut alt copil? Asta e noua noastră surioară?

Toate femeile au izbucnit în râs, chiar dacă ideea nu le-a convenit gemenilor. Și-au încrucișat brațele și au pufnit.

— Nu, draga mea, copila nu are mamă și vom avea grijă de ea pentru o vreme, am răspuns eu.

Anna a luat copila și a început să o legene. Încet, încet, mulțimea s-a întors la *koias* lor.

— Am s-o țin cu mine în noaptea asta. Tu trebuie să te odihnești, a spus bătrâna.

— Ești sigură?

Nu era ușor de dormit cu un bebeluș. Anna era deja destul de bătrână, iar lagărul a sleit-o de puteri.

— Va fi o bucurie să simt din nou pielea unui bebeluș. Eu am avut cinci. Am văzut trei dintre ei murind și am sperat că nu voi supraviețui mai mult decât ceilalți. Singurul membru al familiei care a mai rămas cu mine acum e Fremont, cel mai tânăr nepot al meu. Ne-au prins când am fugit în Slovacia. Aveam rude acolo, dar niște țărani ne-au raportat soldaților de lângă front. Câteva ore și am fi scăpat de acest coșmar. Cei doi fii ai mei au reușit să scape în confuzia care s-a iscat când ne-au dus într-un lagăr sărăcăcios unde îi adunau pe toți evreii, țișanii și homosexualii. Apoi ne-au înghesuit într-un tren și ne-au trimis la Auschwitz I. Ne-au lăsat să ne păstrăm hainele, dar ne-au ras capetele când am ajuns acolo. Viața era un pic mai puțin îngrozitoare acolo decât aici. Clădirile lor erau făcute din cărămidă, ceea ce ne apăra un pic de frig. Dar, la sfârșitul lui martie ne-au adus aici și ne-am alăturat prizonierilor care terminau de construit barăcile. Am avut ghinionul să fim printre primii locatari.

Tristețea de pe fața Annei m-a lăsat fără răsufare.

Când sentimentele cuiva ieșeau la suprafață, toți păream frânți. Singurul mod de a supraviețui era să gândim cât mai puțin și să ne amorțim sentimentele.

Eu și copiii am mers în patul nostru. Cei trei mai mici m-au înconjurat ca niște pui nou-născuți care se ascundeau sub mama lor găină. Cei doi mai mari stăteau un pic mai departe, nerăbdători să-mi povestească aventurile din ziua aceea, chiar dacă știau că ar fi trebuit să aștepte până adormeau cei mici.

— Azi a fost o zi foarte interesantă, a spus Otis, foarte serios.

Uneori, postura lui și felul în care își mișca mâinile îl făceau să pară mai mare decât era.

— Foarte interesantă? Spune-mi.

Eram intrigată. Aerul lui de copil mare m-a amuzat.

— Eu și prietenii mei am cercetat partea lagărului din spatele saunei. Niște bărbați acoperiți cu funingine și care miroseau a fum au venit de partea cealaltă a gardului. Au intrat în saună și au făcut duș. Noi am stat afară și am privit. Arătau foarte triști și își țineau capetele aplecate. Unul dintre ei mi-a zburlit părul când a trecut pe lângă mine. Numele lui e Leo. Nu e foarte bătrân. Cred că are doar optsprezece ani.

Povestea fiului meu m-a surprins. Am auzit că alți membri ai lagărului foloseau dușurile noastre, care păreau să fie printre puținele din Birkenau cu apă caldă.

— Unul dintre prietenii mei i-a întrebat dacă erau brutari. Bărbații au zâmbit ciudat și i-au spus că da, și prietenul meu le-a spus că pâinea neagră pe care o coceau avea un gust oribil. Toți au râs tare după asta, apoi SS i-a condus până la casele mari din spate.

Povestea era mai mult îngrijorătoare decât amuzantă pentru mine. Toți știam zvonurile, dar încercam să nu ne gândim prea mult la ele. Uneori, era mai ușor să evităm anumite lucruri. Cum ar fi fost faptul că unele tinere erau nevoite să se prostitueze pentru hrană. Kapos alegeau fetele singure ca să nu le stea în cale familiile lor.

Virginitatea era extrem de importantă pentru țigani.

Și eu am fost supusă testului cearșafului la petrecerea din noaptea dinaintea nunții noastre. Chiar dacă nu eram o țigancă, a trebuit să arăt familiei logodnicului meu că nu am fost cu alt bărbat înaintea lui Johann. A fost umilitor. Socrii mei știau că îl iubeam pe Johann de multă vreme. Nimic și nimeni nu a luat ceea ce voiam să îi dăruiesc soțului meu.

După ce Otis a adormit în poala mea, Blaz a început să-mi povestească despre ziua lui. Fiul meu cel mai mare nu înceta să mă uimească. Întotdeauna avea grijă de cei mici, iar capacitatea lui de a înfrunta situația în care trăiam era uluitoare.

— Cei mici nu știu cum să-și țină gurile închise. E mai bine să nu știm ce se întâmplă în casele acelea din spate, a început el.

— Așa e, am spus eu.

— E adevărat ce se zice despre grădiniță? a întrebat el.

— De unde știi despre asta?

M-am retras, luată prin surprindere.

— Oamenii deja vorbesc despre asta. Știi că nu sunt secrete aici, a spus el cu seriozitate.

— Ce crezi despre ideea asta?

A stat pe gânduri câteva momente. Blaz era un gânditor profund și nu îi plăcea să răspundă fără să întoarcă întâi chestiunea pe toate părțile.

Ochii lui mari și negri începeau să dispară în întunericul care se răspândea prin baracă.

— Chiar crezi că vor permite asta? a întrebat el.

— Mi-au cerut să o conduc, am răspuns eu.

— Naziștii nu fac nimic degeaba. Voi încerca să aflu ce vor.

Perspectiva lui m-a surprins. A ghicit spiritul care mișca imensul lagăr. Chiar dacă nu am înțeles lucrările secrete ale Auschwitz-ului, ne-am dat seama că totul avea un motiv; totul era orientat

spre un scop. Eram doar niște dinți în roata unei mașinării mult mai mari și mai complexe. Fiul meu avea dreptate în legătură cu asta: nimic nu se întâmpla fără un scop precis. Cineva superior lui Mengele i-a dat autorizația de a înființa o grădiniță, așa că doctorul a trebuit să ofere un motiv convingător. În mijlocul războiului, nu era ușor să obții toate proviziile de care aveam nevoie.

— Nu căuta prin jur ca să afli ceva, i-am spus eu, perfect conștientă că nu avea să mă asculte.

— Nu-ți face griji. Te voi ajuta cum pot. Știi ce vârste vor avea copiii care vor fi acolo la centru? a întrebat el.

— Totul se întâmplă foarte repede; nu am avut timp să plănuiesc nimic. Măine va fi o zi foarte lungă. Ar fi mai bine să dormim acum.

— Da, sunt epuizat, a răspuns el, dându-mi un pupic.

— Te iubesc, Blaz, am spus eu în timp ce am tras pătura peste el.

— Te iubesc, mamă. Mi-am dat seama că zâmbea.

M-am întins și am încercat să dorm, dar mintea mea nu se oprea din gândit. În acea noapte, nu m-am gândit la soțul pe care nu l-am mai văzut de câteva săptămâni sau la ce avea să se aleagă de copii, sau la hrană. Am putut să mă gândesc doar la proiect. „O grădiniță în Auschwitz?” mi-am spus de nenumărate ori. Era o glumă crudă? Era posibil? Puteam salva copiii din lagăr și le puteam oferi un răgaz de câteva ore de la brutalitatea din jurul lor. Merita să încerc. Ca mamă, le datoram asta nu doar copiilor mei, ci și celorlalți micuți care rățăceau prin lagăr pe jumătate goi, înfometați și cu privirile bântuite de suferință.

OPT

MAI 1943

AUSCHWITZ

În acea dimineață, am așteptat nerăbdătoare sosirea lui Mengele. De-abia am pus geană pe geană. Când ne-au chemat pentru numărătoarea de dimineață, i-am îmbrăcat repede pe copii și, după ce am dat pe gât cafeaua scârboasă, m-am îndreptat spre baraca medicală. De obicei, nu soseam atât de devreme, dar nu am vrut să pierd timpul. Anna a stat cu bebelușul pe care am hotărât să-l botezăm Ilse. Niciuna dintre noi nu am putut descoperi adevăratul nume al copilei. Într-un fel, Ilse era primul copil al creșei pentru că ni se permitea să avem grijă de copii și să îi protejăm.

Auzind zgomotul unui motor de mașină, m-am aplecat peste balustradă. A apărut Ludwika și a venit să stea lângă mine, atingându-mi umărul cu umărul ei. „Niciodată nu mi-am dorit să-l văd pe dr. Mengele atât de mult”, m-am gândit eu în timp ce o mașină militară a oprit lângă baracă. Cădea o ploaie ușoară, dar de-abia am observat-o din cauza fiorului pe care îl simțeam pe șira spinării.

Dr. Mengele a mers prin noroi cu ținuta lui fermă și sigură. Cizmele lui negre luceau și uniformă i-a fost călcată recent. Pălăria lui era udă learcă și expresia de indiferență totală de pe fața lui m-a făcut să tremur. A urcat cele câteva trepte care ne despărțeau, fredonând încet o melodie. După ce ne-a aruncat o privire cu un dispreț evident, a dat din cap în loc de salut și a mers înăuntru să se schimbe.

Nu am îndrăznit să îl rețin. De obicei, trebuia să așteptăm ca SS să ni se adreseze. După câteva minute, Mengele s-a întors pe scări, într-o

uniformă albă, ținând o planșetă de metal cu câteva foi goale de hârtie.

— Frau Hannemann, puteți să fiți amabilă și să veniți cu mine? a întrebat el, fără să se uite la mine.

Am mers fără să spunem ceva până la baraca 32. Inima îmi bătea nebunește și a trebuit să mă străduiesc din răputeri ca să respir regulat. A făcut un pas în spate ca să mă lase să trec și am intrat în laborator. Puțini membri ai personalului medical au primit permisiunea de a intra în domeniul secret al lui Mengele, doar asistenții lui direcți. Doctorul era foarte posesiv când era vorba de experimentele și proiectele lui.

— Presupun că aveți un răspuns la propunerea mea, a spus el, aruncând planșeta pe masă înainte să se întoarcă pentru a mă privi drept în ochi.

Doctorul nu era ofițerul SS tipic, blond cu ochi albaștri. Conform zvonurilor, unii dintre colegii lui îl numeau „țiganul” din cauza părului lui negru și a ochilor lui negri.

— Pentru asta voiam să vă văd, i-am spus eu, cu o voce șovăitoare. Încercam să îmi ordonez cuvintele cu grijă, de parcă fiecare silabă avea o mare greutate. Mă temeam că s-a răzgândit.

— Atunci, dumneavoastră... a început el, lăsând fraza incompletă.

— Mi-ar plăcea să îmi asum responsabilitatea de a conduce grădinița din Auschwitz, dar va fi nevoie ca dumneavoastră să procurați materialele necesare. Nu vreau să fie doar un loc în care adunăm copiii. Îmi imaginez un loc în care cei mici pot uita de război și de pierderile pe care trebuie să le înfrunte. Tonul meu era hotărât. Am reușit să îmi stăpânesc nervii.

— Bineînțeles. Când am făcut propunerea, am fost foarte serios. Veți avea toate lucrurile de care aveți nevoie. Vreau copii bine îngrijiți, să nu le lipsească nimic. Puteți lucra cu două sau trei asistente. Au venit două asistente noi acum câteva

zile. Vi le voi trimite mâine. Și proviziile vor începe să sosească mâine, a spus el, zâmbind pentru prima dată în schimbul nostru de replici.

Zâmbea doar când obținea ceea ce își dorea. Era ceva fals și copilăros în rânjetul lui, dar însemna că era în toane bune și că nu eram într-un pericol iminent în prezența lui.

— Mulțumesc, am reușit eu să-i spun.

— Nu e nevoie să-mi mulțumiți. Știu că cei mai mulți dintre voi credeți că suntem o grămadă de monștri și poate aveți dreptate într-o oarecare măsură, dar asta simplifică mult lucrurile, nu credeți? Urmărim un ideal; avem o misiune. Nu e ușor să răspunzi la chemarea datoriei, dar întotdeauna e satisfăcător. Cât timp sunt repartizat aici, copiii aceia se vor bucura de un tratament excelent, vă asigur. Bărbatul nu se putea abține niciodată să predice despre datorie și sacrificiu.

Nerăbdătoare cu retorica lui, am întrebat:

— Unde vor fi creșa și școala?

— Am curățat barăcile 27 și 29. Ar trebui să fie mai mult decât potrivite, a răspuns el.

Era mai mult decât speram. Grădinița putea include o creșă pentru cei mai mici și o mică școală pentru cei mai mari. Două barăci erau o ofertă extrem de generoasă. Am calculat repede câți copii puteam îngriji: aproape o sută.

— Dumneavoastră puteți locui cu familia în baraca 27. Cred că veți putea avea grijă mai bine de copiii altora dacă nu va trebui să vă faceți griji pentru ai dumneavoastră. Am aflat că aveți cinci copii, inclusiv un set de gemeni, a spus Mengele.

Dintr-un motiv pe care nu mi l-am putut explica, comentariul lui m-a enervat. Într-o anumită măsură, copiii mei erau slăbiciunea mea. Ofițerul SS știa că o mamă ar fi făcut orice pentru copiii ei.

— Mulțumesc, Herr Doktor.

— Pentru nimic. Acum trebuie să mă întorc la muncă. Acestea sunt cheile barăcilor. Nu vreau să

se fure proviziile chiar înainte să începem, a spus el.

Când am ieșit afară, aerul era greu din cauza fumului. Când vântul bătea spre lagăr, aerul era aproape irespirabil. Ludwika mă aștepta când am ajuns la baraca medicală. Apoi ne-am îndreptat spre sediul spitalului de femei. Era nerăbdătoare să afle ce s-a întâmplat, dar nu a îndrăznit să întrebe.

— Vom începe mâine. Ne-au dat barăcile 27 și 29. În timp ce vorbeam, am arătat spre clădirile din fața barăcilor spitalului.

— Putem să-ți dăm o mână de ajutor. Suntem chiar lângă tine, a spus Ludwika.

Am sărbătorit cu o îmbrățișare scurtă. Gesturile afectuoase erau destul de rare în lagăr. Apoi am mers să îl văd pe dr. Senkteller. Trebuia să-i spun că, începând de a doua zi, aş fi plecat din spital ca să conduc grădinița.

— O grădiniță. Ce idee minunată. Simt o greutate pe inimă de fiecare dată când îi văd pe acei copii bălăcindu-se în noroi fără să aibă nimic de mâncare, a spus el.

— Mulțumesc. Sper că sunt capabilă să o conduc într-un loc ca acesta, i-am răspuns eu.

Și-a pus mâna pe umărul meu pentru un moment și a dat din cap.

— Bineînțeles că ești capabilă.

Dimineața s-a lungit o veșnicie. Eram foarte dornică să-i spun Annei și copiilor mei despre schimbări. După cele mai recente runde de selecție a dr. Mengele, numărul bolnavilor din spital a scăzut drastic. Majoritatea prizonierilor se temeau să meargă la spital, ca să nu fie trimiși departe și să nu se mai întoarcă niciodată.

În acea ultimă după-amiază de mai, aproape patru mii de prizonieri țigani au sosit în lagăr. Clădirile s-au umplut din nou și scurta senzație de echilibru din ultimele săptămâni a dispărut. Resursele erau aproximativ aceleași pentru zece mii de prizonieri cât pentru cincisprezece mii.

Sosirea nou-veniților însemna mai puțină hrană, mai puțin spațiu și mai multe boli.

Când ziua de lucru s-a terminat și am intrat în baraca 14, încă două sute de oameni stăteau pe podea și în puținele paturi care au fost goale.

Anna era cu bebelușul, iar copiii mei încercau să-și omoare timpul jucându-se în fața barăcii. Unii dintre copiii noi li s-au alăturat. Era mai ușor pentru cei mai tineri să-i primească pe nou-veniți decât pentru adulți.

— Avem prizonieri noi azi, a spus Anna când m-a văzut, de parcă nu era evident deja. Părea foarte obosită, corpul o anunța puțin câte puțin că își pierde vitalitatea și că avea o nevoie disperată de odihnă. Anna a trăit niște vremuri luminoase, dar cea mai parte a existenței ei a constatat dintr-o îngrijorare interminabilă. M-am gândit că tot efortul și strădania ei au fost în zadar. Dacă toți copiii și nepoții ei mureau, atunci nu ar fi rămas nicio amintire despre bătrână și neamul ei.

— Cred că nu vor fi ultimii, a fost singurul răspuns la care m-am putut gândi.

— Am luat puțini în baraca noastră, dar restul sunt supraaglomerate. Mi-a înmânat bebelușul.

Am întrebat-o:

— Sunt mulți copii noi?

— Da, din Boemia, Polonia și de peste tot. Au adus un orfelinat întreg care a fost condus de niște călugărițe poloneze, a spus ea.

— Cum vor supraviețui? am întrebat eu, descurajată. Mi se părea că, atunci când totul părea mai puțin trist, apăreau noi complicații.

— Ce s-a-ntâmplat cu dr. Mengele? Anna era nerăbdătoare să afle detaliile.

— Numai vești bune. Vom înființa grădinița. Măine vor începe să sosească proviziile și niște femei care să ne ajute. Entuziasmul începea să se întoarcă la mine. Ne-au oferit barăcile 27 și 29.

Anna a început să le spună asta tuturor femeilor din jurul nostru. Unele au dansat de bucurie, iar

altele m-au îmbrățișat.

— Ce minunat! Ai nevoie de ajutor? Suntem libere acum, putem merge să facem curat în barăci, a spus Anna.

Am preferat să păstrez lucrurile bine organizate. Dacă SS ar fi văzut cincizeci de țigănci tăbărând în barăci, s-ar fi plâns conducerii și s-ar fi ales praful de visul nostru de a avea un loc pentru copii.

— Nu, voi merge mâine cu niște femei pentru a pregăti totul.

— Bineînțeles, ai dreptate, a spus Anna, din nou serioasă. Iartă-mă. Biata bătrână se lasă dusă de val câteodată.

— Voi avea nevoie de ajutorul tău, dar mai întâi trebuie să pregătesc lucrurile, i-am spus, mângâind-o pe obraz.

— Mai avem și alte vești bune. Au înființat o orchestră în lagărul nostru. Au voie să cânte în anumite zile ale săptămânii. Cum ne mai place să dansăm și să cântăm! Bucuria s-a întors în glasul ei.

— Asta e ceva minunat! am răspuns eu, zâmbind din cauza euforiei ei contagioase. Totul va fi mai bine, puțin câte puțin. Poate că multe greutăți cu care ne confruntăm sunt doar rezultatul faptului că Birkenau a fost construit atât de repede, aproape improvizat. Totul va fi mai bine. Trebuia să mă aud spunând asta.

Încă ținând bebelușul, am mers la copiii mei. Blaz a venit foarte entuziasmat. Căra o vioară mică, asemănătoare cu cea pe care Johann i-a dat-o cu câțiva ani în urmă. Fiul nostru cel mai mare nu avea talentul tatălui lui, dar tot era un muzician foarte bun și putea cânta destul de bine.

— Mamă, m-am înscris în orchestră și m-au acceptat. În dimineața asta am avut audiția și directorul mi-a dat vioara!

Ochii îi dansau de emoție.

— Excelent, într-adevăr excelent. Se pare că ziua asta e plină de vești bune, am spus eu.

— Știi, îmi va fi dor de locul acesta, a spus el, fluturându-și mâna ca să arate baraca 14.

Era incredibil cum ne puteam obișnui cu acest fel de viață și chiar începea să ne fie dor de mizerie și de greutate.

— Te poți întoarce aici când vrei, am spus eu.

Otis m-a îmbrățișat strâns și când mi-am pus mâinile pe fața lui am simțit că fruntea îi era puțin fierbinte. Una dintre cele mai mari frici ale mele era îmbolnăvirea copiilor mei. Nu erau medicamente în spital și bolnavii nu aveau voie să stea în pat mai mult de zece zile. După aceea, erau externati și trimiși înapoi în baracă sau trebuiau să plece într-una dintre selecțiile dr. Mengele.

Toți am mers la culcare după cină. Era una dintre ultimele noastre nopți în baraca 14 și toți eram un pic neliniștiți. Nu cu mult timp în urmă, oamenii din această baracă ne-au salvat viețile. Eram profund recunoscătoare pentru tot ce au făcut pentru noi, dar, în scurt timp, aveam să locuim în partea din spate a grădiniței.

Pentru că nu prea am dormit noaptea trecută, nu a trecut mult timp până am adormit. L-am visat pe Johann. Alergam printr-o pădure, primăvara, pe un covor de flori. Sufletul meu părea hotărât să îmi dăruiască amintiri frumoase. Apoi am mers într-o vacanță în timpul Săptămânii Sfinte, iar tatăl meu ne-a permis să mergem la țară cu trenul. Mi-am petrecut toată noaptea dinaintea călătoriei pregătind mâncarea și am alergat până la gară în zori ca să nu pierd nicio secundă din aventură. Johann deja mă aștepta cu zâmbetul lui obișnuit. Ne-am ținut de mână pe toată durata călătoriei. Chiar dacă eram conștientă de expresiile uimite ale fețelor oamenilor care ne vedeau, eram hotărâtă să păstrez acel moment unic și irepetabil.

Când am ajuns la orașelul fermecător de munte, am început o plimbare lungă de trei ore. Rucsacul era greu, dar m-am bucurat de fiecare pas pe drum. Pentru un moment, mi-am imaginat că eram Adam

și soția lui, Eva, singurii oameni de pe pământ. Fără priviri furioase, fără șoapte în timp ce mergeam, fără insulte din partea naziștilor care scuipau pe pantofii lui Johann când îl vedeau ținându-se de mână cu o femeie germană. Am urcat pe cărarea îngustă, ne-am cățărat cu greu pe niște stânci abrupte și, brusc, s-a ivit înaintea noastră o prerie imensă. A fost unul dintre cele mai frumoase locuri pe care le-am văzut vreodată. Am întins o pătură sub un pin înalt și am scos mâncarea și o sticlă mică de vin dulce.

Nu știu cât de mult timp am petrecut acolo, dar am ajuns în gară noaptea. La sfârșitul visului meu, frumoasa prerie a început să se veștejească, florile s-au ofilit și cerul înnorat ne-a amenințat cu ploaia. Grădina impecabilă s-a transformat încet într-un cimitir al morților vii. Garduri de sârmă ghimpată au răsărit și au crescut din pământ ca buruienile, iar apa a căpătat o culoare stătută, roșie ca sângele. M-am trezit tresărind. Era prima dată când aveam un vis plăcut de când eram în Auschwitz. Aparent, mintea mea a început să se relaxeze. Dar sfârșitul îngrozitor mi-a amintit exact unde eram.

Am hotărât că, înainte de a merge la grădiniță, aveam să merg să o vizitez pe Elisabeth Guttenberger, secretara lagărului. Voiam să știu dacă cineva îmi putea spune unde era soțul meu, dar trebuia să îmi dau seama dacă puteam avea încredere în ea înainte să îi cer ajutorul. De asemenea, trebuia să îi duc lista cu toate lucrurile de care aveam nevoie ca să înființăm și conducem grădinița. Dr. Mengele a cerut lucrurile de bază, dar am fi avut nevoie de mult mai mult decât atât ca să ne descurcăm. Pe lângă asta, trebuiau să autorizeze sosirea a două asistente care m-ar fi ajutat și voiam să aleg o țigancă drept asistenta mea. Copiii s-ar fi simțit mult mai comod cu cineva deja cunoscut decât cu două asistente care veneau dintr-o parte diferită a Auschwitz-ului.

M-am trezit înaintea celor mai mulți și am ieșit afară devreme, în dimineața rece de iunie. Drumul principal încă era gol când am ajuns la birouri. Pentru prima dată de când am sosit, plimbarea mi s-a părut aproape plăcută. Fără îndoială, starea minții mele mi-a influențat această percepție, la fel ca temperaturile care creșteau încet și atmosfera ușor îmbunătățită a lagărului ȝiganilor.

Când am intrat în birou, Elisabeth deja era la postul ei, organizând dosarele și listele cu prizonieri. Romii nou-veniți din ultimele zile făcuseră să crească volumul de muncă al tuturor prizonierilor. Germanii tind să fie foarte conștiincioși, să păstreze totul bine documentat și organizat. În această privință, lagărul ȝiganilor nu era foarte diferit de birocrăția care exista dincolo de gardurile electrice.

— *Guten Morgen*, am spus eu, intrând în birou.

— *Guten Morgen*, mi-a răspuns ea, zâmbind.

— Nu mă așteptam să fii atât de veselă. Numărul prizonierilor a explodat în ultimele zile, am spus eu.

— Da, dar știu și de ce ești aici. Faptul că va fi o grădiniță în lagăr e o veste foarte bună, a spus ea.

— Zvonurile zboară! i-am spus eu zâmbind.

— Și când sunt zvonuri bune, toți ne recăpătăm un minimum de speranță. Alegerea pacienților cu tifos a fost grea pentru toți, pe lângă toate neplăcerile care se întâmplă zilnic pe aici. Așa că veștile bune sunt întotdeauna binevenite.

— Asta e o listă cu unele dintre proviziile de care vom avea nevoie. Poți să o adaugi la ce a predat deja dr. Mengele? am întrebat-o eu, înmânându-i lista mea.

Ridica din sprâncene tot mai mult în timp ce-mi studia scrisul. Majoritatea lucrurilor pe care le-am cerut nu erau disponibile dinainte de război. Dar știa că, dacă cineva putea să le obțină, acela ar fi fost influentul dr. Mengele.

— Doctorul are cunoștințe importante în Berlin. Directorul Institutului Kaiser Wilhelm, von Verschuer, e binefăcătorul lui. Probabil va putea trimite toate astea, a spus Elisabeth.

— Sper, i-am răspuns eu.

— Candidatele care trebuie intervievate vor sosi peste câteva ore. Să le trimit direct în barăcile grădiniței?

— Da, te rog. Aș vrea să o includ și pe Zelma printre asistentele mele, am cerut eu.

— Am s-o trimit imediat ca să te ajute la curățarea barăcilor.

— Mi-ar fi de folos încă două sau trei mame voluntare.

— Foarte bine. Le voi trimite pe toate cu produse de curățenie, mi-a spus Elisabeth.

Am plecat din birou simțind că lucrurile se îmbunătățeau pentru noi la Auschwitz. Am mers direct la barăcile 27 și 29. Când am trecut pe lângă baraca 14, Blaz și Otis au alergat până la mine. Cei trei mai mici au rămas cu Anna ca să nu stea în calea pregătirii clădirilor. Când am deschis ușa de lemn a primei barăci, un miros oribil de putreziciune ne-a făcut să ne acoperim instinctiv gurile și nasurile. Băieții au rămas în pragul ușii până când am intrat eu prima.

Baraca era prost luminată, la fel ca toate celelalte. Singura lumină venea de la un fel de lucarnă din acoperiș, chiar dacă proiectul original al barăcii fusese modificat ca să includă două ferestre una lângă cealaltă și o fereastră mai mare în spate. Dar niște obloane de lemn acopereau geamurile și lăsau să treacă doar cea mai slabă lumină. Blaz și Otis au deschis ferestrele și au împins obloanele mai departe. Lumina a umplut camera, permițându-mi să văd locul cu adevărat. Camera principală era într-o stare un pic mai bună decât baraca noastră. Avea o podea de lemn pe un spațiu îngust, care apăra un pic de umezeală și frig. Era o sobă mare de fier în mijlocul camerei și una

mai mică în camera din spate. Nu era electricitate și apă potabilă, dar măcar copiii ar fi avut un loc în care să meargă în timpul zilei.

— E o cocină, a fost evaluarea lui Otis.

— Păi, deocamdată așa e, dar peste câteva zile va fi atât de drăguță că vei crede că te-ai întors la școală, i-am spus eu, zâmbind.

— Asta va fi o școală? a întrebat Otis.

— Bineînțeles, i-a răspuns Blaz, dându-i o palmă pe ceafă. Copiii pot veni aici, iar mama îi va învăța.

— Of, scutește-mă. Singurul lucru de care nu mi-a fost dor era școala, s-a plâns Otis.

— Vom avea desene animate, caiete, carioci, pâine și lapte. Cred că o să-ți placă, i-am spus eu încercând să-l fac să înțeleagă ce însemna asta pentru copiii din lagăr.

— Așa mai merge, a spus Otis, zâmbind.

Și-a lins buzele la gândul pâinii și laptelui, deja gustând delicatesele în mintea lui.

Fiecare dintre noi am luat una dintre măturile pe care le-am adus și ne-am apucat de măturat. La început, s-au ridicat nori de praf dar, datorită ferestrelor deschise, aerul s-a curățat încet. Am găsit niște resturi de carne putrezită, ceva neobișnuit în lagărul nostru. Nu am mai văzut așa ceva de când am sosit aici. După câteva ore de curățat și dezinfectat, am auzit-o pe Zelma intrând. Era o țigancă frumoasă, cu pielea ușor măslinie, ochi verzi și trăsături faciale estice pronunțate. Era foarte slabă și avea un batic verde care îi acoperea părul. Rochia ei decolorată și murdară nu-i putea ascunde frumusețea. Avea doi copii mici care locuiau cu ea în baraca 16.

— Frau Hannemann, vă mulțumesc că v-ați gândit să mă faceți asistenta dumneavoastră, mi-a spus tânăra cu capul aplecat.

— O, te rog, nu-mi spune Frau Hannemann; spune-mi doar Helene. Nu voi fi șefa ta. Doar voi organiza școala și creșa cu ajutorul tău.

— O slujbă adevărată în lagăr înseamnă întotdeauna că viața devine un pic mai ușoară și mă bucur foarte mult că voi avea grijă de copii. Ochii îi străluceau în timp ce vorbea.

Cu siguranță, Zelma a auzit că vom avea pâine, lapte și alte lucruri pentru copii. Știa că aceste „produse de lux” i-ar fi ajutat copiii să supraviețuiască.

Am întrebat-o:

— Crezi că celelalte mame vor vrea să își aducă copiii aici? Unele mame erau hotărâte să nu se despartă niciodată de copiii lor și era ușor de înțeles de ce. În fiecare zi, auzeam zvonuri despre copii care erau maltratați sau, pur și simplu, dispăreau.

— Dacă vor primi mâncare adevărată, da. Majoritatea micuților noștri sunt îngrozitor de slabi. Nu am văzut lapte și pâine adevărată de când am venit aici.

Am continuat să lucrăm toată dimineața. La prânz a venit Ludwika cu rațiile noastre și cu cele două asistente poloneze pe care Mengele le-a ales ca să ne ajute. Cele două evreice erau foarte tinere și aparent sănătoase, dar nu vorbeau deloc germana. Cea numită Maja era o blondă-roșcată, cu obraji rumeni și ochi căprui; cealaltă era Kasandra, o roșcată cu pistrui și ochi cenușii. Păreau timide și cam speriate, dar era de așteptat. Judecând după înfățișarea lor, nu erau de multă vreme în Auschwitz, iar lagărul era intimidant, destul de sucit ca să îți distrugă voința și dorința de a trăi. Am presupus că, dincolo de capetele lor aplecate și ochii lor triști, erau povești de persecuție și suferință. Selecția era mai brutală pentru evrei decât pentru țigani. Familiile erau separate imediat la sosire și, din câte am auzit, condițiile din lagăr pentru evrei și evreice erau mai jalnice decât pentru noi.

Când cele două asistente evreice au văzut conservele de fasole verde și mazăre din care

mâncam, de-abia s-au abținut să nu sară pe mâncare. Ludwika le-a servit o porție și, deși rațiile care ne erau permise nu erau suficiente, măcar era mai mult decât primeau restul prizonierilor.

— Mâncați încet, le-a sfătuit Ludwika în poloneză.

M-am gândit că faptul că nu vorbeau limba mea ar fi fost o problemă, dar nu puteam să le trimitem înapoi în lagărele lor. Ar fi fost o condamnare la moarte pentru ele. Pe de altă parte, era un număr destul de mare de familii poloneze în lagărul ȝiganilor și mulți copii vorbeau doar poloneza.

După ce am mâncat în liniște, am continuat să pregătim prima baracă, apoi ne-am mutat într-a doua. Echipa noastră de curățenie a crescut ca să includă câteva mame țigănci care erau libere să ne ajute în acea după-amiază, așa că procesul a mers mult mai repede într-a doua baracă.

Am terminat chiar înainte de masa de seară. Încă era lumină, dar umbrele începeau să se întindă pe drum. Ne-am întors obosite la baraca 14, dar cât puteam să fim de mulțumite în acel loc. A doua zi urmau să sosească vopseaua și celelalte provizii și, în scurt timp, școala avea să fie deschisă și să funcționeze.

Pentru prima dată de la sosirea mea în Auschwitz, în acea noapte, am simțit oboseala cu mulțumirea că am lucrat din greu la o sarcină importantă. Când am ajuns în pragul ușii, celelalte mame ne-au întâmpinat ca pe niște eroine.

Tinerele asistente poloneze au mers cu Ludwika, să doarmă în baraca lucrătorilor medicali. M-am întrebat de când nu au mai dormit între cearșafuri cât de cât curate și cu o saltea sub ele.

Apoi am auzit niște strigăte puternice din spatele barăcii. Anna s-a uitat la mine cu ochii cășcați de îngrijorare și am fugit toate spre locul în care era agitația.

Am văzut un grup de copii îngrămădiți la gardul de sârmă ghimpată. Toți plângeau și țipau. I-am dat la o parte. Anna încă ținea bebelușul numit Ilse, dar mi-a dat copila când a văzut corpul fără vlagă al nepotului ei prins în gard. De sub hainele lui zdrențuite se ridica fumul. Anna a început să țipe și să își smulgă părul de disperare.

Scena era oribilă. Nu puteam atinge copilul care sigur fusese ucis de tensiunea electrică înaltă. Timp de câteva secunde, am cercetat fețele îngrozite ale copiilor mei. Emily, Ernest și Adalia au alergat până la mine, cu obrajii lor murdari brăzdați de lacrimi. Am mulțumit Domnului că erau în siguranță, dar am simțit o greutate tot mai mare pe inimă cu fiecare moment care trecea. Anna avea să simtă un gol profund în inima ei câte zile mai avea. Bineînțeles, i-a văzut și pe alți oameni dragi murind în timpul vieții ei, dar tânărul ei nepot fusese una dintre puținele bucurii care îi mai rămăseseră.

— Fremont! a țipat ea în agonia ei.

A încercat să se apropie de copil, dar două mame au ținut-o de brațe ca să o oprească.

Au venit doi kapos și niște gardieni. Fără să pună întrebări, au început să lovească imediat în mulțime cu bastoanele lor. Nu conta că erau mame însărcinate, copii și bătrâne în mulțimea noastră. Cei mai mulți au fugit repede, dar Anna a rămas în genunchi lângă cadavrul băiatului.

Irma Grese a lovit-o tare cu bâta pe Anna. Sângele i-a țâșnit din frunte. Anna s-a întors și m-a privit în ochi pentru o fracțiune de secundă. Copiii au fugit la baracă împreună cu ceilalți, dar eu am rămas lângă prietena mea. Gardienii nu m-au atins; aveam aura protectoare a dr. Mengele.

— Lăsați-o în pace! Nepotul ei tocmai a murit și ea nici măcar nu-l poate ține în brațe! am strigat eu, cu lacrimile curgând.

— Taci din gură, curvo! a strigat Maria Mandel la mine.

Kapos au încercat să o ridice pe Anna și să o îndepărteze, dar ea i-a împins și a sărit ca să-și îmbrățișeze nepotul. Imediat, luminile gardului au pâlpâit din cauza șocului electric. Anna a tresărit și s-a strâmbat, apoi a căzut la pământ, ținându-se de corpul băiatului.

— Anna! am țipat eu, încercând să ajung la ea, dar kapos m-au ținut pe loc.

Cele două cadavre au zăcut acolo într-o îmbrățișare eternă, unite pentru totdeauna în victoria iubirii asupra realității infernale din Auschwitz. În sfârșit, erau liberi. Nimeni și nimic nu îi mai putea ține acolo. Kapos m-au târât prin noroiul drumului principal și, pentru scurt timp, mi-am dorit să împărtășesc soarta prietenei mele – să închid ochii și să fiu liberă pentru totdeauna de chinurile și dezamăgirile vieții; să tai firele invizibile care mă legau de această lume. Poate că ar fi fost mai bine să mă arunc pe gard și să îmi las sufletul să zboare liber de tirania trupului, ridicându-se deasupra cerului polonez spre un loc mai bun în care oamenii nu se mai răneau unii pe alții.

Fără Anna, eram singură din nou. Vocea ei dulce, ochii ei mici care înotau într-o mare de riduri, zâmbetul ei de zână bună care îi înfrumuseța bătrânețea: nimic din toate astea nu mai exista. Din țărână suntem făcuți și în țărână ne întoarcem. Moartea părea ca un dar din rai, dar știam că încă nu era rândul meu. Eram o corabie veche în mijlocul furtunii și copiii mei mă ancorau de viață. Trebuia să continui să lupt pentru ei, să mă agăț de speranță, să înfrunt fiecare zi și să mă rog pentru sfârșitul coșmarului.

NOUĂ
IUNIE 1943
AUSCHWITZ

Nu am mai văzut niciodată Crăciunul venind în iunie. Pe la zece dimineața, dr. Mengele a apărut în mașina lui militară decapotabilă urmată de patru camioane. Pentru prima dată, prezența lor nu însemna o selecție sau un transfer. În schimb, erau pline de rechizite, leagăne, jucării, scaune, paturi și alte lucruri pentru creșă și școală. Toți s-au agitat. Copiii pe jumătate dezbrăcați au fugit după camioane, mulți dintre copiii germani cântând un cântec bine cunoscut din școală de parcă ar fi alergat să-și cunoască profesorii. Entuziasmul s-a răspândit în familii care, până atunci, avuseseră parte doar de greutate, foame și moarte în lagăr.

Dr. Mengele a parcat în fața barăcii 27, cu un zâmbet larg. S-a ridicat în picioare și a stat câteva secunde ca să îmi studieze echipa care aștepta la baza scărilor și ca să se uite la cei aproximativ o sută de oameni ciudați, mai ales la copii, care așteptau răbdători ca proviziile să fie descărcate. A ieșit cu nonșalanță din mașină și a început să caute ceva în buzunarele lui. Apoi a înmănat câte o bomboană fiecărui copil, în timp ce zâmbea și le ciufulea părul.

Când a ajuns aproape în fața mea, a suflat într-un mic fluier și vreo douăzeci de prizonieri au început să descarce tot felul de articole din camioane și să le ducă în prima clădire. Am recunoscut unele lucruri și le-am spus să le ducă în următoarea clădire.

— Frau Hannemann, sper că sunteți fericită. Am reușit să achiziționez tot ce ați cerut și mai mult. Va fi cea mai bună grădiniță din regiune, a spus

ofițerul SS cu o expresie copilărească pe care nu am mai observat-o la el până atunci.

— Mulțumesc foarte mult, Herr Doktor. E adevărat că acești copii aveau nevoie de speranță și dumneavoastră le-ați dăruit-o, am spus eu fără să-mi lungesc răspunsul.

Nu era niciodată o idee bună să vorbești mult cu un ofițer SS în prezența altor germani.

Irma Grese și Maria Mandel, gardiencele rele, îl flancau pe dr. Mengele. Privirile lor încruntate erau un contrast izbitor cu expresia amabilă a lui Mengele. Scenele din noaptea trecută, când au început să-i bată pe toți prizonierii care au alergat să-l ajute pe bietul copil electrocutat în gard, erau încă imprimare în mintea mea. Probabil ele au fost picătura care au umplut paharul și au făcut-o pe Anna să hotărască să își pună capăt vieții. Femeile alea nu aveau suflete? Nu am putut înțelege cum de nici nu puteau zâmbi când vedeau bucuria copiilor.

Grese m-a privit în ochi. În privirea ei era o ură fără margini, de parcă era scârbită de tot ce făcea doctorul pentru noi. Apoi a început să alunge oamenii și, în scurt timp, a plecat cu Mandel. Naziștii nu voiau ca grupuri mari de oameni să se adune împreună. Totuși, le-au permis copiilor să rămână prin apropiere.

Un grup de prizonieri a început să asambleze leagănul și locul cu nisip pentru copiii mai mici. Alt grup a început să întindă firele pentru electricitate. Nu am fi avut apă curentă, dar Mengele a procurat două cisterne mari care ne-ar fi ajutat să avem apă de băut în fiecare zi. Era un lux neprețuit într-un lagăr cu apă infectată și neigienică.

În timp ce prizonierii au continuat să lucreze, eu și echipa mea am început să pictăm pereții în culori vii și să întindem covoarele decorate cu animale. Voiam să facem marea deschidere a creșei și a școlii chiar în următoarea zi. Am luat

câteva vopsele de diferite culori și o pensulă și m-am apucat să lucrez la un indicator din fața barăcii. Doctorul încă era în fața clădirii, supraveghind munca bărbaților care, sfrijiți pe sub uniformele lor dungate, încercau să nu arate niciun semn de slăbiciune sau oboseală.

Am pictat fiecare literă cu altă culoare în timp ce Mengele continua să privească tăcut. Nu obișnuia să petreacă atât de mult timp în afara spitalului sau a laboratorului pe care l-a improvizat în saună. Pot doar presupune că voia să se bucure de acest moment.

Din spatele meu, m-a întrebat:

— Credeți că totul va fi gata până mâine?

Nu m-am deranjat să mă întorc pentru un răspuns imediat. Nu m-am grăbit să termin g-ul. Apoi, încă ținând cutia cu vopsea într-o mână și pensula în cealaltă, am răspuns:

— Asta e speranța mea. Vreau ca locul acesta să fie folosit cât mai repede de copii. Am continuat cu litera *a*.

— Excelent! a exclamat el. Mâine vine o comisie de la Berlin și vreau să le arăt ce facem aici.

Chiar dacă am presupus că școala copiilor făcea parte din mașinăria de propagandă nazistă, mi s-a părut prea devreme să o prezinte lumii. Într-una dintre ultimele dăți când am mers cu Johann la cinematograful, înaintea filmului ne-au arătat un scurt documentar despre Theresienstadt, un lagăr din Boemia în care fuseseră deportați mii de evrei și li se permitea să trăiască o viață aparent normală. Videoclipul arăta paturi supraetajate cu perdele pentru intimitate, asistente și oameni care stăteau la mese în timp ce citeau, coseau sau stăteau de vorbă. Atunci am știut că totul era o minciună, una dintre realitățile manipulate de naziști. Într-un fel, grădinița din Auschwitz ar fi jucat un rol în răspândirea farsei unei lumi false în care SS își tratau bine până și dușmanii.

— La ce vă gândiți?

Mengele s-a apropiat și și-a pus mâna ușor pe umărul meu drept. Gestul de apropiere m-a făcut să tremur. Am preferat să îi văd pe naziști ca pe niște monștri. Cu cât se purtau mai omenește, cu atât mai îngrozitori deveneau pentru că asta însemna că toți eram capabili să devenim la fel de ticăloși ca ei. Răul avea frâu liber între gardurile acelui coșmar îngrozitor.

— Totul va fi gata, am reușit eu să spun în cele din urmă. Voiam să închei conversația și să nu mă mai gândesc cum reușeau naziștii să ne folosească pe toți și să ne transforme în ceea ce disprețuiam.

— Minunat! Excelentă muncă, Frau Hannemann! a exclamat doctorul.

Și-a dat jos pălăria și și-a trecut repede degetele prin părul negru cu cărare pe o parte.

Am auzit zgomotul cizmelor lui îndepărtându-se pe scânduri. M-am întors și l-am privit cum se plimba pe drumul principal, cu copiii roind în jurul lui. Nimeni nu le-a spus că acel bărbat era temnicerul lor. Copiii îl îndrăgeau, iar el știa cum să le fure zâmbetele și afecțiunea.

Am terminat indicatorul și l-am studiat pentru un moment. Apoi o voce foarte diferită din spatele meu m-a întrebat:

— Mamă, doctorul e un om bun sau rău?

M-am întors și l-am văzut pe Otis, în hainele care îi rămăseseră mici. Părțile de jos ale picioarelor lui erau goale, acoperite cu vânătăi și zgârieturi. În privința asta era precum cei mai mulți copii care încă mai trăiau liberi de partea cealaltă a gardului din sârmă ghimpată. Nu știam cum să răspund la întrebarea lui. Nu încăpea nicio îndoială că Mengele era un criminal, la fel ca toți cei care ne țineau în Auschwitz împotriva voinței noastre. Poate se purta mai frumos decât alți soldați sau gardieni, dar asta nu schimba faptul că era doar încă un călău. Am ezitat în răspunsul meu pentru că trebuia să îmi avertizez fiul să nu se

apropie prea mult de doctor fără să îl fac să spună tuturor din lagăr că vorbeam împotriva lui Mengele.

— Oamenii aceștia care ne țin închiși aici nu sunt prietenii noștri. Nu vreau să îi urăști, dar stai departe de ei. Înțelege? i-am spus scurt și simplu.

Otis s-a întors la jocurile lui, apoi Blaz a venit cu o găleată de vopsea și mi-a spus încet:

— Soldații plătesc niște fete ca să se culce cu ei. Niște kapos și un bătrân organizează totul. Un adolescent pe nume Otto mi-a spus asta; el trebuie să le curețe camerele după aceea. Unele fete sunt forțate să meargă la ei, iar altele se oferă pentru mâncare.

Am fost îngrozită că fiul meu știa despre toate lucrurile astea. Trebuia să se maturizeze foarte repede și nu era pregătit pentru a înțelege realitățile crude ale vieții.

— Stai departe de ei! i-am spus eu cu furie.

Mă temeam că acești oameni aveau să distrugă mai mult decât trupurile copiilor mei.

Kasandra și Maja au ieșit din baracă, mi-au văzut expresia furioasă și s-au grăbit să intre iar înăuntru, cu capetele aplecate.

— Îmi pare rău, dragul meu, dar nu vreau să ți se întâmple ceva rău. De acum încolo, vreau să nu te mai îndepărtezi de barăcile grădiniței. Înțelege?

Blaz și-a plecat capul.

— Da, mamă.

Când m-am întors în baracă și am văzut cum avansa totul, am început să mă calmez. Pereții colorați făceau locul special, ca un fel de oază în acest deșert pustiu din mijlocul Poloniei.

Ochii Zelmei străluceau.

— E minunat! a spus ea.

Era atât de entuziasmată că am încercat să mă înveslesc. Până la urmă, locul era o rază de speranță în mijlocul întunericului.

După câteva ore de pregătire a zonei noastre, le-am chemat pe toate ca să mâncăm și să vorbim

despre cum trebuia să ne organizăm munca. Nu era ușor să avem grijă de zeci de copii. Trebuia să fim pregătite și bine organizate. După ce am mâncat, Ludwika s-a oprit la noi și ne-a ajutat cu traducerea pentru cele două asistente poloneze care nu prea înțelegeau limba germană.

— Trebuie să anunțăm mamele că creșa și școala vor fi deschise mâine. Nu știm câți copii sunt aici, în lagăr. Ar putea fi până la o sută. Acum câteva zile au adus patruzeci de la orfelinatul din Stuttgart. Nu toți sunt mici, dar mulți sunt, am spus eu, ordonând niște dosare.

Maja a întrebat:

— Între ce ore va fi deschisă?

— Cred că e rezonabil să fie de la opt dimineața până la două după-amiaza, am răspuns eu.

Cealaltă asistentă evreică, Kasandra, a spus:

— Dar sunt prea mulți copii pentru numărul de îngrijitoare.

— Ai dreptate, am spus încuviințând din cap.

Asta mă îngrijora și pe mine. Copiii mai mici ar fi avut nevoie de supraveghere continuă, mai ales bebelușii.

— Dacă mai cerem trei mame să ne ajute? Ar putea fi mame țigănci care mai știu și alte limbi vorbite aici în lagăr, a sugerat Ludwika.

De la început, a vrut să fie implicată în activitățile centrului.

Am notat tot ce vorbeam ca să îi pot oferi toate detaliile dr. Mengele. Aveam nevoie de aprobarea lui ca să funcționeze bine centrul.

— Crezi că va fi greu să le convingem pe mame să își lase copiii cu noi? am întrebat-o pe Zelma, încă îngrijorată din cauza aceluși gând.

— Unele mame țigănci, printre care și eu, sunt foarte posesive cu copiii lor. Dar cred că toate înțelegem că copiii noștri vor primi lucruri pe care nu le pot avea în barăci. Majoritatea copiilor se prăpădesc.

— Ai dreptate. Misiunea noastră în după-amiaza asta e să le spunem tuturor mamelor din lagăr. Și adulților care au grijă de orfani, am spus eu.

— Nu crezi că ne grăbim un pic dacă deschidem mâine? m-a întrebat Ludwika, mirată de graba mea.

— Ei bine, am spus eu, oftând, se pare că mâine vor veni niște vizitatori în lagăr și dr. Mengele vrea ca acest centru pentru copii să funcționeze la capacitate maximă.

Ludwika a clătinat din cap. Nu era prima dată când naziștii organizau un tur ghidat pentru superiorii lor de la Berlin.

Ne făceau să ne simțim ca niște animale de la grădina zoologică, expuse pentru distracția și batjocura călăilor noștri. Am încercat să schimb subiectul și să îmi încurajez echipa.

— Avem rechizite de școală, bluzițe, mese, scaune, două table, cretă, coșuri de gunoi; sobele funcționează, chiar dacă nu avem nevoie de ele acum. Proiectorul de filme funcționează și avem cinci filme de desene animate. Au instalat curentul electric și, cel mai important, avem mâncare! Lapte, pâine, niște legume, niște cârnați și niște alimente neperisabile ca lapte praf, conserve de carne și pește, mâncare de bebeluși și medicamente de bază pentru febră sau infecții obișnuite.

Nu m-am putut abține să nu zâmbesc.

Femeile au început să aplaude de bucurie în acea zi. Asemenea demonstrații exuberante de mulțumire erau atât de rare că toți ne-am uitat în jur să vedem dacă ne-a auzit cineva. Singurii care au venit din cauza zgomotului sărbătoririi noastre au fost copiii mei. Ei se jucau în cămăruța pe care am aranjat-o ca să locuim în ea.

Adalia a ieșit cu o mustață de lapte deasupra gurii ei zâmbitoare. Pentru prima dată de când am venit, arăta pe deplin trează și conștientă. Hrana săracă slăbise corpurile copiilor și le înrăutățise

starea de spirit, dar s-au înviorat repede cu o mâncare adevărată în stomac. Gemenii se jucau cu niște jucării noi, iar cei doi mai mari țineau în mână caiete și creioane.

— Întoarceți-vă la joacă. Nu e nicio problemă, am spus eu.

Toți au zâmbit și s-au întors în noua noastră cameră.

— Arată foarte bine! a exclamat Ludwika.

— Da, slavă Domnului!

Nu m-am putut abține să nu zâmbesc de ușurare. Nu mă mai simțeam, în totalitate, ca o prizonieră. În ochii mei, gardurile au devenit aproape transparente. Îmi simțeam sufletul liber. Acei criminali violenți nu mi-l puteau stăpâni niciodată. Știam că, în mare măsură, fericirea noastră însemna nefericirea lor. Mâncau mai bine decât noi, plecau la sfârșitul săptămânii și se culcau cu cine voiau. Ei erau doar niște animale nemiloase sau niște copii fără inimă care se jucau cu noi de parcă eram niște jucării stricate, doar că alegerile lor capricioase însemnau viața sau moartea pentru sute de oameni.

Am continuat să mai lucrăm o vreme, apoi am plecat în perechi ca să vorbim cu mamele din lagăr. Trebuia să le convingem pe toate să își îmbrace copiii și să îi pregătească până la ora opt în dimineața următoare. Cele patru mame țigănci aveau să meargă pe la fiecare baracă pentru a aduna copiii.

În timp ce mergeam cu Zelma, a început să vorbească despre Anna.

— Anna s-ar fi bucurat dacă ar fi știut ce facem acum.

— Da, dar e într-un loc mai bun acum. Se pare că moartea e singurul mod de a pleca din Auschwitz.

— Cunoscut câțiva țigani care au reușit să evadeze. Au fost în grupul care a construit lagărul acesta, dar acum paza e mult mai severă.

Am mers până aproape de capătul lagărului. Era ora liberă și ne-am gândit că niște mame aveau să își spele copiii. Când am trecut pe lângă ultima baracă, am zărit un tren. O mulțime uriașă se chinuia să își țină bunurile în timp ce se desfășura selecția. Aproape că am uitat că, în urmă cu câteva săptămâni, am venit și eu într-unul dintre acele vagoane oribile. M-am gândit din nou la Johann, la faptul că încă nu știam nimic despre el după tot acest timp. A doua zi, trebuia să îmi fac timp să o întreb pe Elisabeth Guttenberger.

— La ce te gândești? Ai devenit cam tăcută dintr-odată, mi-a spus Zelma.

— Mă gândeam la călătoria noastră infernală din Berlin până aici, i-am răspuns eu.

— Eu am venit din ghetoul Lodz. Din nu știu ce motiv, toți țiganii au trebuit să fie trimiși aici. Eram în locul acela groaznic din 1941 și acolo s-a născut fiica mea. Fiul meu deja era născut. Era foarte greu să găsim de mâncare și evreii ne-au discriminat, așa că ne-a fost și mai greu să găsim un loc de muncă. Singurii oameni care făceau bani în ghetou lucrau în industriile din zonele învecinate. În cele din urmă, soțul meu a reușit să-și găsească o slujbă într-o fabrică de anvelope și nu ne-a mai mers așa de rău.

Ochii Zelmei erau pe jumătate închiși și vocea scăzută în timp ce vorbea despre amintiri dureroase.

— Ce s-a-ntâmplat cu soțul tău?

Cuvintele mi-au ieșit din gură înainte să le pot opri. Întrebarea ar fi supărat-o mai mult. Ea doar și-a plecat capul.

Am privit călătorii nenorociți care ajunseseră la destinația finală a vieții lor. Vagoanele aduseseră indivizi bine îmbrăcați care sigur erau dintr-un oraș bogat din Boemia sau Polonia. Dar înfățișarea lor îngrijită nu avea să reziste mult timp. După câteva zile, nu se mai recunoaște într-o oglindă. Dar, în acel moment, mulți dintre ei încă erau

aroganți și poruncitori, de parcă ar fi fost doar niște turiști care făceau o oprire la stațiunea balneară Birkenau sau la o cabană de schi din Alpi.

Germanii erau incredibil de reținuți, încercând să calmeze pasagerii fără să folosească forța. Din nu știu ce motiv, o fetiță blondă mi-a atras atenția. Părea rătăcită în mulțime. Purta un paltonaș frumos de culoare verde și ținea o valijoară drăguță în mână. Biata ființă plângea și mergea încolo și înapoi, încercând să-și găsească familia. Un ofițer care ținea de mână altă fetiță a venit la ea. Cele două fete arătau exact la fel, ca două picături de apă. Ofițerul a îngenunchat și a început să mângâie capetele fetițelor. De unde eram, nu puteam să ne dăm seama cine era, dar când s-a ridicat am știut fără nicio îndoială că era Mengele.

Ofițerul a cerut unui asistent de-al lui să se ocupe de gemene și și-a ocupat locul înaintea grupurilor mari în care au fost împărțiți nou-veniții. A început să gesticuleze cu mâna în dreapta sau în stânga. Nu i-am putut distinge expresia feței de unde stăteam, dar corpul lui părea calm și relaxat, de parcă îndeplinea o sarcină zilnică obișnuită. Mi-am amintit cum un ofițer ca dr. Mengele ne-a despărțit de soțul meu. Furia mi-a întors stomacul pe dos și am crezut că o să vomit.

Zelma a observat că deveneam mai palidă.

— Sunteți bine, Frau Hannemann? a întrebat ea.

— Da, sunt doar puțin amețită, am spus eu cu greutate aplecându-mă.

În acel moment, mi s-a făcut rău și nu m-am mai putut abține. Am vomitat chiar acolo, pe pământul noroios al drumului. Am simțit că stomacul avea să-mi iasă pe gură. Cumva, spiritul meu a înțeles că îl slujeam pe diavol, chiar dacă încercam să neg asta cu mintea.

Ne-am întors la barăcile grădiniței. Copiii mei erau nerăbdători să mănânce și să se culce. Toți voiau ca a doua zi să vină repede ca să vadă

inaugurarea grădiniței cu ochii lor. Am încercat să țin pasul cu ei, dar mi-am pierdut tot entuziasmul pe care l-am simțit cândva. Mi-am imaginat vizita ierarhiei naziste din următoarea zi și mi-a venit să vomit din nou.

Zelma mi-a spus „la revedere” la ușă și mi-a promis că avea să se întoarcă a doua zi cu celelalte trei ajutoare. Am avut încredere în ea. În ciuda faptului că era foarte tânără, era o tovarășă valoroasă. Pe lângă asta, mă regăseam în ea. Amândouă ne-am pierdut soții, deși eu încă mă agățam de speranța de a-l revedea pe al meu.

Erau două paturi în camera mea. Blaz avea să doarmă cu Otis și gemenii într-unul, iar eu și Adalia am fi ocupat patul mai mic. În comparație cu paturile umede și mizerabile din barăci, noua noastră situație mi se părea ca într-un hotel de lux. Muncitorii izolaseră bine pereții și acoperișul. Totul mi se părea curat, uscat și cald.

Înainte să adoarmă cei mici, am citit una dintre noile povești. Trecuse multă vreme de când nu mai văzusem o carte. Cei trei copii mai mici au fost fascinați când am întors încet paginile pline de imagini frumoase. Până am terminat, Adalia a adormit. Am acoperit-o, apoi am cărat gemenii până în celălalt pat.

— Noapte bună, îngerașii mei, am spus eu, foarte conștientă că era prima dată când eram doar noi de când am ajuns în lagăr.

Unul dintre numeroasele lucruri pe care Auschwitz-ul le fura de la prizonierii lui era dreptul la individualitate și intimitate. Nu eram niciodată singuri. De-abia puteam gândi sau medita. Când nu erai chinuit de foame, durerea, groaza și umilirea îți transformau mintea într-un robot.

— Mamă, poți să ne cânti cântecul acela? a întrebat Emily.

Ochii ei frumoși și limpezi mă priveau cu multă atenție.

— Bineînțeles, dar doar o dată în seara asta.

Vocea mea a sunat foarte ciudat când a spart tăcerea din baracă. Nu prea îmi aminteam cum suna vocea mea atunci când cântam, dar, în scurt timp, cântecul mi-a adus amintiri din copilăria mea și din vremuri mai fericite cu copiii mei. Toți erau speciali pentru mine. Erau legăturile puternice din lanțul care îmi ancora viața. De la Blaz, cel mai mare, până la Adalia, cea mai mică, fiecare era unic și irepetabil. Aveau propriile personalități, preferințe și opinii. Îi iubeam din tot sufletul. Faptul că toți eram în viață în acel moment al războiului era un miracol. Am tremurat în timp ce ultimele versuri ale cântecului de leagăn mi-au ieșit pe gură. Într-un fel, m-am simțit ca în acea dimineață, în vârful scărilor, în fața apartamentului nostru, când am sperat cu disperare că nenorocirea avea să treacă din nou pe lângă mine; dar de data aceasta eu eram cea aleasă să fac parte din rețeaua uriașă de teroare care era sistemul de lagăre de concentrare germane.

Ultimele cuvinte ale cântecului de leagăn mi-au ieșit din gură pe un ton trist și melancolic. Dar cântecele de leagăn sunt întotdeauna cântate încet, pentru a-i liniști pe cei mici ca să doarmă. Când m-am uitat din nou la gemeni, dormeau. Blaz și Otis m-au sărutat pe obraz de noapte bună și s-au întins unul lângă celălalt.

Înainte să mă culc și eu, m-am îmbrăcat cu un pulover și am mers în camera principală. Am aprins lumina și m-am uitat la toate pentru câteva secunde: la imaginile de pe pereți, la mesele de școală, la tablă. M-am simțit de parcă mă mișcam într-un vis. Asta era grădinița din Auschwitz – părea ceva absurd, dar era real. Următorul gând care mi-a trecut prin minte a fost întrebarea: „de unde au găsit naștii toate proviziile astea?” Știam că nu trebuia să pun asemenea întrebări, dar nu mă puteam abține să nu mă gândesc că toate lucrurile astea minunate au aparținut unei școli din

apropiere pe care SS a distrus-o ca să o construiască pe a noastră.

M-am așezat la unul dintre micile birouri și am scos un caiet cu hârtie milimetrică. Am ales un stilou și am început să scriu:

Dragă Johann,

Știi că e ridicol să îți povestesc despre viața mea de aici, din lagăr, Cu siguranță, tu ești într-un loc la fel de rău sau chiar mai rău decât acesta, dar întotdeauna am vorbit despre orice, nu-i așa? Când ți-ai pierdut slujba și eram însărcinată în nouă luni cu Adalia, în timp ce copiii erau la școală, vorbeam ore întregi pe străzile din Berlin. Nu au mai lăsat proscriși sociali ca noi în parcuri, dar ne ajungeau bulevardele frumoase ale orașului ca să continuăm să visăm. Am vorbit despre plecarea în America și despre cum ar fi fost Germania când s-ar fi trezit la realitate și i-ar fi întors spatele lui Hitler, dar am discutat mai mult despre toate micile detalii ale copiilor și despre poveștile din fiecare săptămână.

Trebuia să îmi vărs sentimentele și temerile pe acea hârtie de școală.

Mă simt la fel acum, de parcă acest caiet îmi permite să fac o plimbare lungă cu tine. Nu mai ești lângă mine, dar încă ne plimbăm împreună, braț la braț, privind destinul drept în față...

Scrierea unui jurnal în situația mea actuală mi se părea un mod de a ridiculiza oprimarea brutală a călăilor noștri. Voiau să ne fure totul, inclusiv amintirile noastre. Scrisul meu înghesuit a construit un gard de apărare în jurul amintirilor astfel încât nimeni să nu îndrăznească să le fure. Poate că era felul meu de a exorciza pericolul care plana tot timpul deasupra capetelor noastre. Tot timpul era prezentă o condamnare la moarte care

avea numele noastre scrise pe ea. Mai devreme sau mai târziu, toți trebuie să murim, dar în lagărul de concentrare mi se părea că nu muream, doar încetam să existăm. Familii întregi erau arestate și puțini dintre cei care se aventurau dincolo de gardul electric rămâneau în viață. Nimeni nu își amintea de ei; amintirea lor se risipea precum ceața sub soarele arzător. Fum, un nimic infinit, un vid inexistent în care șinele devine doar un suspin evaporat în eternitate. Credeam că suntem nemuritori. Părinții mei mi-au spus întotdeauna că numele noastre erau veșnic în memoria lui Dumnezeu. Dar naziștii voiau să ne șteargă de pe fața pământului și să ne lase pentru totdeauna uitați ca nenăscuții.

ZECE

IUNIE 1943

AUSCHWITZ

M-am trezit mai devreme ca de obicei ca să mă pregătesc pentru prima zi de școală. Peste câteva ore, dr. Mengele avea să sosească împreună cu niște ștabi naziști și voiam să aibă o impresie bună despre creșă și școală. De-abia am avut timp să ne organizăm și era o încercare nouă pentru toți muncitorii. Copiii mei au dormit în timp ce eu am pus rechizitele de școală și am instalat un film în proiector. Apoi am mers în cealaltă baracă, să văd cum mergea treaba și acolo. Când am deschis ușa, le-am văzut pe Maja și pe Kasandra. Erau tinere, dar dornice să facă tot ce puteau. Ne-am zâmbit una alteia și au încercat să mă salute în germană. În timp ce terminam de aranjat lucrurile, am devenit tot mai neliniștită, întrebându-mă dacă Zelma a reușit să găsească încă trei ajutoare și dacă le-a convins pe mamele țigănci să își lase copiii în grija noastră pentru jumătate de zi.

M-am întors la baraca creșei și am văzut un grup de copii venind pe drum. Erau orfanii care sosiseră cu câteva zile în urmă, iar naziștii i-au găzduit în baraca 16. Doar cei mai mici dintre orfani erau în grup și se aflau într-o stare deplorabilă. Erau murdari, aveau părul gras și plin de păduchi. Un tânăr care a fost însărcinat să aibă grijă de ei – și care, evident, nu făcea o treabă prea bună – i-a adus.

— Copiii nu pot veni la creșă și la școală așa. Îi vom duce la saună ca să îi tundem și să facă duș mai întâi, am spus eu, încruntându-mă la îngrijitorul lor.

Maja și Kasandra au venit să mă ajute. L-am luat pe unul dintre cei mai mici de mână și furia mi s-a transformat încet în milă. Bieții nenorociți își pierduseră părinții. După ce au trăit într-un orfelinat condus de călugărițe, au fost aruncați în acest loc îngrozitor de naziști. I-am ajutat pe cei mai mici să se dezbrace. Corpurile lor slabe și fragile erau acoperite de murdărie, vânătăi și răni.

— Mulțumesc. Faceți exact ca mama, mi-a spus o fetiță șatenă în timp ce o frecam în apa caldă. Asta mi-a frânt inima. Aș fi putut fi ușor mama tuturor acestor creaturi pierdute.

A trebuit să înghit în sec ca să îmi stăpânesc lacrimile. Cât de multă suferință a provocat acest război și, mai ales, răutatea celor care au crezut că erau superiori din cauza culorii pielii lor, a originii lor sau a limbii. Când am terminat de spălat copiii, i-am îmbrăcat în haine curate și i-am condus înapoi la barăci. A sosit alt grup. Majoritatea erau gemeni, iar mulți dintre ei nu erau țigani. Cu câteva zile în urmă, Mengele a început să îi aducă de la selecții și i-a păstrat în grija unei femei, în baraca 32, unde era laboratorul lui personal. Toți ne-am întrebat de ce, dar puțini dintre noi au întrebat cu voce tare. Zvonurile despre experimentele lui s-au răspândit prin lagăr. Știam că era în Auschwitz din motive foarte diferite de acela de a avea grijă de bieții prizonieri țigani. Nu puteam nega că interesul lui pentru gemeni mă îngrijora. Nu voiam să se apropie de copiii mei, așa că le-am interzis să se apropie de laboratorul lui.

Am împărțit copiii după vârste. Aveam peste cincizeci de micuți între trei și șapte ani, și încă nu au ajuns toți copiii din lagăr. Când bietezele ființe au intrat în barăcile creșei și școlii și au văzut pereții pictați, birourile, creioanele și caietele, au reacționat holbându-se muți sau strigând entuziasmați. Majoritatea nu mai văzuseră o școală oficială de ani de zile și, pentru mulți, era prima

dată când puneau piciorul într-o sală de clasă. În timp ce cele două asistente poloneze se ocupau de copiii mai mari, eu i-am instalat pe cei mai mici în creșă. Când, în cele din urmă, toți s-au așezat, îmbrăcați în uniforme de școală, am început să le servesc micul dejun. Cei trei copii mai mici ai mei erau la una dintre mese. Otis a mers la cealaltă baracă, dar Blaz a hotărât să rămână ca să mă ajute la creșă. La unsprezece ani, nu mai putea fi elev, dar putea să mă ajute în calitate de asistent.

În ciuda foamei, toți copiii și-au așteptat cu răbdare cănila cu lapte. Apoi le-am oferit biscuiți. Chiar dacă erau vechi, aveau gust de prăjituri proaspăt coapte pentru micii prizonieri.

Zelma a întârziat puțin, dar a reușit să-i aducă aproape pe toți ceilalți copii din lagăr. Două mame țigănci au mers cu o parte a grupului în cealaltă clădire, în timp ce una a rămas cu Zelma să mă ajute.

Am așezat copiii la mesele rămase și au luat micul dejun ca și ceilalți. După ce au terminat de mâncat, am început să facem un dosar pentru fiecare copil. Era aproape amiază când am terminat. Erau șapte naționalități reprezentate în sala cu copii evrei și țigani. Nu era ușor să îi integrăm pe toți. Le vom preda în germană și poloneză, care erau cele mai comune limbi vorbite între ei.

I-am adunat pe copiii din ambele clădiri și le-am arătat un film cu Mickey Mouse. Toată lumea știa că lui Adolf Hitler îi plăceau desenele animate Disney și că, înainte de război, Walt Disney a fost asociat cu naziștii. Din păcate, multe dintre ideile lui Hitler au ajuns în Statele Unite și în Marea Britanie. Dar nimic din toate astea nu conta pentru copii. Cei mai mulți dintre nu mai văzuseră niciodată niște desene animate. Au fost hipnotizați de șoricelul care țopăia și alerga împreună cu câinele lui, Pluto. Am folosit filmul în pauza

pentru adulți, lăsându-l pe Blaz să stea cu ochii pe copii.

Asistentele poloneze au fumat o țigară în timp ce mamele țigănci au stat pe scări și au mâncat niște pâine cu brânză. Zelma a rămas lângă mine. M-am uitat la ce era dincolo de gardul de sârmă ghimpată. Curtea din jurul spitalului era mai mare decât celelalte curți, iar spațiul deschis era folosit uneori pentru meciurile de fotbal dintre *Sonderkommandos* și gardienii naziști. Duminica trecută ne-am aliniat cu toții lângă gard ca să urmărim un meci. Meciurile și concertele orchestrei noastre țigănești erau singurele forme de divertisment care ni se permiteau în lagăr.

— Ești mulțumită? m-a întrebat Zelma. Totul a mers așa cum am plănuțit.

— Da, sunt, deși aș vrea să terminăm odată cu vizita naziștilor, am spus eu, un pic îngrijorată.

Știam că orice comentariu trecător sau cel mai mic capriciu al ierarhiei germane ar fi însemnat mult pentru comandantul lagărului. Nu ne puteam permite nici cea mai mică greșeală.

— Va fi bine, m-a liniștit Zelma, privindu-mă cu ochii ei profunzi. Barăcile sunt adorabile, iar copiii chiar arată altfel – mai fericiți și sănătoși.

— Ești mai optimistă decât mine. Au petrecut doar o zi cu noi, i-am răspuns eu, zâmbind.

Apreciam perspectiva Zelmei. Optimismul era greu de găsit în Auschwitz.

Am auzit zgomotul câtorva motoare, m-am uitat spre drum și am văzut patru vehicule negre înaintând încet prin lagărul țiganilor. M-am agitat atât de tare că am început să dau ordine ca o nebună. Am îndreptat șorțurile tuturor ajutoarelor noastre și le-am spus să se poarte firesc și să pretindă că nu erau neliniștite, deși eu eram, în mod clar, frenetică.

Când procesiunea s-a oprit la vreo douăzeci de metri de școala copiilor, am coborât pe trepte și am aliniat ajutoarele de parcă eram un grup de soldați

care urmau să fie inspectați. Nici măcar nu voiam să privesc. Doar am stat nemișcată în fața celorlalte femei.

Nu l-am văzut venind, dar, când am auzit o voce și mi-am înălțat capul, înaintea mea era chiar Heinrich Himmler, *Reichsführer-SS*. L-am recunoscut din actualitățile prezentate înaintea filmelor în cinematografe. Nu am participat la nicio adunare nazistă și nu am permis copiilor mei să se înscrie în organizația Tineretul Hitlerist, chiar dacă nu li s-ar fi permis oricum din cauza rasei tatălui lor. Himmler avea o prezență puternică. Fața lui palidă și ochii lui mici din spatele ochelarilor rotunzi îi ofereau aspectul unui slujbaş guvernamental obișnuit. Dar toți știam că era unul dintre cei mai puternici oameni din cel de-al Treilea Reich. Vocea lui era slabă și îmbrăcămintea lui era impecabilă, de parcă ar fi fost deasupra mizeriei care îl înconjura și pe care chiar el o crease.

Mi-a zâmbit și mi-a spus cu amabilitate:

— Sunteți directoarea școlii? Herr Doktor Mengele mi-a vorbit foarte frumos despre dumneavoastră. Chiar e nevoie de un german într-un loc ca acesta.

Nu am știut ce să spun. Tremuram puțin și m-am holbat prosteste la el. Parcă eram din nou o fetiță în fața unui profesor strict. Până la urmă, m-am bâlbâit:

— Mulțumesc, Reichsführer-SS.

— Asta e creșa?

Apoi, întorcându-se către restul grupului lui:

— Cum pot să spună gunoaiile comuniste și evreiești că suntem inumani?

Au râs cu toții.

Reichsführer-SS a dat din cap în semn de salut către restul ajutoarelor mele, dar nu și-a întins mâna spre ele. Poate că se temea că avea să fie contaminat de rasele inferioare. Dr. Mengele,

zâmbind încontinuu, a înaintat și m-a prezentat comandantului lagărului, Rudolf Hoss.

— Ați făcut o treabă foarte bună, Frau Hannemann. Dr. Mengele mi-a menționat talentul și devotamentul dumneavoastră. Germania întotdeauna apreciază ocazia de a arăta din ce suntem făcuți, a spus el, ridicându-și privirea spre indicatorul pe care l-am pictat cu o zi înainte.

Mengele a continuat să zâmbească, apoi, cu mâna pe spatele meu, m-a condus ca să le arăt facilitățile vizitatorilor. Cei trei bărbați și restul grupului s-au dat la o parte ca să trec și, când am intrat în baracă, le-am cerut copiilor să se ridice în picioare. Blaz a oprit proiectorul, iar femeile au deschis repede obloanele de lemn ca să lase lumina slabă a primăverii poloneze să intre pe ferește.

Copiii s-au uitat la bărbați cu ochii plini de teamă. Uniformele SS cereau respect de la toți prizonierii. Chiar și cei mai mici copii știau că era mai bine să stea departe de oricine purta o uniformă cu svastică. Singurul de care nu părea să le fie teamă era Mengele, care a îngenunchat înaintea copiilor de la prima masă și le-a înmănat bomboane.

— Locul acesta nu are niciun motiv să invidieze cele mai multe dintre școlile germane, a spus Himmler, cu mâinile în șold.

Hoss i-a răspuns:

— Vrem ca gemenii doctorului și copiii ȝigani să trăiască în cele mai bune condiții posibile.

— Mulțumesc, Comandante, a spus Mengele cu o ușoară plecăciune a capului.

Himmler s-a întors spre mine:

— Câți copii sunt în grădiniță?

— În total, avem nouăzeci și opt de copii. Cincizeci și cinci sunt aici, în creșă, și ceilalți patruzeci și trei sunt în școală.

— În ce limbă sunt învățați? a întrebat el.

Nu prea eram sigură ce să răspund.

— În germană și în poloneză.

Mă gândeam că va fi nemulțumit că îi învățam în poloneză.

Dar el doar și-a frecat bărbia și a spus:

— Excelent.

Himmler a îngenuncheat lângă un copil. Era un băiat țigan numit Andrew care, fără nicio urmă de frică, a privit direct în ochii comandantului. Nazistul și-a dat jos pălăria și și-a trecut degetele prin păr înainte să-l întrebe pe băiat:

— Ți place școala?

— Da, Herr Commandant, a răspuns copilul foarte serios.

Avea doar patru ani, dar părea mai iute la minte și mai atent decât majoritatea copiilor de vârsta lui.

— A fost bun micul dejun? a întrebat ofițerul.

— Da, am avut lapte și biscuiți, a spus Andrew.

— Exact ce aveam și eu când eram copil.

Germanul a zâmbit. Apoi și-a ridicat privirea și s-a uitat la restul clasei. Înainte să se ridice, a vorbit cu alt băiat și i-a spus:

— Știi pentru ce sunt acele coșuri mari de după gard?

Băiatul a tăcut un moment, gândindu-se. Apoi, cu o privire jucăușă, a răspuns:

— Acolo se coace pâinea pentru lagăr. Brutarii fac pâine pentru noi în fiecare zi.

Răspunsul a fost pe placul lui Himmler, care s-a ridicat în picioare, a ciufulit părul băiatului și și-a luat rămas-bun de la clasă. Copiii i-au răspuns în cor. Toți ofițerii au ieșit din cameră și eu i-am urmat.

— Totul e în ordine, a spus comandantul lagărului, dar cred că ar trebui să-i îngrijiți mai mult. Știu că țiganii au un miros neplăcut natural, dar chiar trebuie să faceți ceva în legătură cu mirosul acela oribil.

Comentariul lui mi-a aprins măruntaiele. Știa foarte bine că propriii mei copii erau țigani, dar pentru acești oameni eram doar niște animale, chiar dacă eram sigură că se purtau mai bine cu

câinii lor decât cu noi. Am încercat să îmi îmblânzesc chipul și vocea.

— Da, Herr Commandant.

Ultimul care și-a luat rămas-bun de la mine a fost dr. Mengele, care mi-a strâns umerii cu mâinile lui reci și osoase. Zâmbind, mi-a spus:

— Bună treabă. Vorbim mai târziu.

Când grupul de vizitatori s-a întors în mașini și a plecat din lagărul ȝiganilor, toți am respirat ușurați. În timp ce ajutoarele mele le-au dat copiilor ceva de mâncare înainte să se întoarcă în barăcile lor, Ludwika a venit să mă vadă. Părea cam supărată, chiar dacă baraca spitalului a fost cruțată de vizita ofițerilor naziști, care erau prea îngrijorați că puteau să se molipsească de ceva.

— Cum a fost? m-a întrebat ea.

— Cred că foarte bine. Deși, cu corbii, niciodată nu se știe, am spus eu, glumind.

— Aveam nevoie să mă relaxez.

— Hai să mergem la o plimbare, mi-a sugerat prietena mea.

Ne-am îndepărtat de barăci și am mers spre partea din spate a lagărului. În gara uriașă unde opreau trenurile – întâmplător, nu era niciunul în acea dimineață – s-au așezat câteva membre ale orchestrei de femei din Auschwitz. Când mașinile grupului lui Himmler s-au apropiat, au început să cânte. Alma Rosé, o violonistă austriacă ce conducea orchestra, dirija grupul. Poate că mințile lor evadau dincolo de gardul din sârmă ghimpată în timp ce cântau, dar, asemeni unor păsări în colivie și cu aripile rupte, muzica lor era melancolică.

Ludwika a oftat în timp ce mașinile au trecut pentru scurt timp prin fața prizonierelor. Ca întotdeauna, sunetul viorii m-a făcut să mă gândesc la Johann, oriunde ar fi fost atunci. Mă temeam că i s-a întâmplat ce era mai rău, dar, în fiecare noapte, îl rugam pe Dumnezeu să îl apere și să ne reunească. Mi-am imaginat că Creatorul

universului a avut mult de lucru în vara anului 1943, dar cei mai mulți oameni cred că problemele lor personale sunt cele mai mari de pe pământ.

— Crezi că vom ieși în viață de aici? m-a întrebat Ludwika în timp ce cânta orchestra.

Am cercetat cerul albastru, apoi pădurile de dincolo de noi care căpătau o culoare verde-închis și florile care se ridicau sfioase din iarbă. Primăvara și vara au reușit să vină în ciuda bombelor și a cadavrelor împrăștiate pe câmpurile din jumătate de lume. Anotimpurile erau cea mai puternică dovadă că viața avea să continue după ce toate astea se vor termina.

— Vom ieși de aici, deși nu știu sigur dacă vom fi vii sau moarte. Pot să ne țină doar trupurile închise, mizeria asta de oase și carne care se transformă încet în praf, dar niciodată sufletele.

Am fost șocată să aud aceste cuvinte ieșind din gura mea. De obicei, nu vorbeam despre moarte în lagăr, cu atât mai puțin cu o prietenă, dar aveam o senzație de eliberare știind că naziștii nu erau capabili să îmi extermină sufletul.

Ne-am întors tăcute la barăci și hărmălaia copiilor ne-a înviorat starea de spirit. Elevii au ieșit ordonat și s-au separat în trei grupuri. Primul s-a îndreptat spre baraca orfelinatului, al doilea spre baraca pe care Mengele a instalat-o lângă laboratorul lui, iar al treilea s-a întors la familiile din lagăr.

Maja și Kasandra m-au ajutat să fac ordine în camere, apoi am mâncat cu copiii mei. Eram foarte obosită. Stresul zilei mă epuizase. Voiam să-mi culc copiii devreme ca să pot scrie câteva pagini în jurnal, apoi să mă culc și eu. Somnul ne oferea puținele ocazii de a ne simți cu adevărat liberi.

Copiii au mâncat cu zâmbete largi pe fețe. Nu mai trebuiau să meargă în băile mizerabile din lagăr, mâncau mai bine și camera noastră simplă părea un palat în comparație cu baraca 14.

După ce le-am citit o poveste celor mai mici și i-am pupat pe cei mai mari, am închis ușa și m-am așezat pe un scăunel. După două minute, am auzit un copil umblând și când m-am întors l-am văzut pe Blaz. Lumânarea pe care o aprinsesem de-abia îi lumina trăsăturile întunecate, dar nu trebuia să îi văd fața ca să știu că voia să îmi spună un secret.

— Ești bine, dragul meu? l-am întrebat eu, făcându-i semn să vină mai aproape.

A stat în poala mea de parcă era un băiat mult mai mic și m-a lăsat să îl strâng în brațe pentru câteva momente.

Blaz a fost primul care ne-a invadat ritmul pașnic de cuplu. Era ca tatăl lui în multe feluri, dar avea stăruința și obsesia mea pentru ordine.

— Când ne-au luat buletinele și tot ce am adus cu noi, am reușit să păstrez ceva în hainele mele. Nu am vrut să îți spun până acum. M-am temut că te vei supăra. O țin în fiecare noapte și, din când în când, o scot ca să mă uit la ea.

— Ce e? Mă faci să stau cu sufletul la gură, i-am spus eu, nerăbdătoare.

Nu a spus nimic, dar a scos o fotografie mică și mi-a arătat-o. Toți eram acolo. Eram însărcinată cu Adalia. Făcusem fotografia aceea în vara dinainte ca Johann să fie dat afară din orchestră. Războiul încă nu începuse și, chiar dacă începeam să avem probleme cu naziștii, viața încă era liniștită și fericită. M-am holbat multă vreme la fețele noastre zâmbitoare. Imaginea a surprins un moment de bucurie și l-a eternizat. Nu mai eram acea familie fericită care poza într-un parc din Berlin. Aerul de vară, sunetul orchestrei din fundal, mirosul vatei de zahăr – totul părea la fel de îndepărtat precum copilăria mea. Dar fotografia ne păstra în ea pentru totdeauna.

Am început să plâng, iar Blaz s-a agățat de mine. I-am simțit brațele în jurul meu și obrazul frecându-se de al meu. Lacrimile noastre s-au amestecat, la fel cum a făcut-o sângele nostru când

a fost în pântecul meu. Timp de câteva secunde, am fost din nou un singur trup, uniți de cordonul ombilical. Mi-am închis ochii și mi-am amintit de chipul lui Johann. Mi-am dorit din tot sufletul să fi fost acolo, cu noi. Să fim din nou o familie, împreună. La fel de fericiți ca în acel moment pierdut în amintirea unei fotografii în alb și negru.

— Mulțumesc, dragul meu, am spus eu printre suspine.

S-a îndepărtat destul ca să se uite la mine cu ochii lui înlăcrimați. Blaz nu plângea des. Întotdeauna a fost un copil puternic și hotărât.

— Voi avea grijă de tine, mamă. Voi avea grijă de toți până se întoarce tata, a îngăimat el. Știu că e undeva prin apropiere. Simt asta. Mi-e dor să stau întins lângă el în somnul nostru de după-amiază, să cântăm la vioară împreună la fereastra din sufragerie, să merg lângă el și să visez să ajung mare ca el într-o zi.

— Vei ajunge, micul meu *Knirps*, i-am spus eu și l-am strâns iar în brațe.

Respirația noastră a început să aibă același ritm în timp ce camera s-a răcit din cauza unei brize nordice. Lumina reflectoarelor orbitoare din Auschwitz intra pe ferestre, blocând stelele și luna. Cândva, când lagărul va fi întunecat și liniștit, corpurile cerești îl vor scălda din nou în lumina lor pură, așa cum au făcut-o întotdeauna, și lumea va fi, din nou, un loc bun pentru viață.

UNSPREZECE

AUGUST 1943

AUSCHWITZ

Epuizarea e cea mai bună prietenă a timpului. Ne permite să întoarcem paginile repede, ca într-o carte proastă. Uneori, e un amestec între frica de a ști cum se sfârșește povestea și de apatie care rezultă din truda zilnică, chiar dacă asta e truda zilnică oribilă din Auschwitz. Au trecut câteva săptămâni de când mi-am turnat sufletul pe aceste pagini, dar, într-un fel, asta e normal. Nimic remarcabil nu s-a întâmplat până azi. Zilele au trecut fără odihnă și fără vești importante. Faptul că nu se întâmplă nimic e un semn bun în lagăr. Pentru că, în Auschwitz, când se întâmplă ceva, sunt tot timpul consecințe rele. Sosirea noilor victime în această mașinărie inumană de distrugere afectează tot lagărul și starea de spirit a gardienilor noștri.

De la începutul verii, mulți oameni au venit în lagăr. Majoritatea păreau niște pești scoși din apă, care încercau să respire un aer fierbinte care îi omora încet. Nu știu cum e în restul lagărului Birkenau, dar în lagărul țigănesc supraaglomerarea e o problemă gravă și toți ne temem de altă epidemie de tifos și că va trebui să trecem prin rutinele de dezinfectare în care de-abia am supraviețuit în primăvară. Căldura infernală, setea continuă și lipsa hranei ne-au făcut vulnerabili în fața bolilor și mă tem pentru copiii mei. Dragă Johann, cât îmi doresc să te văd și să mă odihnesc în brațele tale puternice și sigure.

Dr. Mengele a fost stresat în ultimele săptămâni, dar întotdeauna s-a ținut de cuvânt și ne-a aprovizionat cu hrană și rechizite de școală. E

mândru de grădiniță și nu încetează să îmi laude munca, dar mă simt foarte stânjenită când suntem singuri. Nu pentru că e nepoliticos, din contră. Poate din cauza privirii lui reci. Pare să vină dintr-un gol infinit.

— Mamă! a strigat Ernest, frecându-și ochii.

Eram foarte concentrată la jurnal, iar strigătul lui m-a făcut să tresar brusc. În multe feluri, scrisul mi-a permis să trăiesc altă viață.

Era ziua de naștere a gemenilor, prima sărbătoare pe care am avut-o de când am venit în lagăr. Cu câteva luni în urmă, nu aș fi visat să țin o petrecere aici, dar situația noastră s-a îmbunătățit considerabil.

— De ce te-ai trezit atât de devreme? Vino aici, i-am spus eu, întinzându-mi brațele spre el.

Gemenii erau întotdeauna împreună, ca doi oameni care trăiau o viață, dar, din când în când, lui Ernest îi plăcea să fie doar cu mine.

— E ziua noastră. Ai uitat? a întrebat el.

Vocea lui încă era răgușită de somn.

— Cum aș putea să uit? Acum șapte ani, burta mi s-a întins de aici până la perete și transpiram ca un porc. Încercam să fac un copil, dar Dumnezeu mi-a dat doi!

L-am tras mai aproape de mine.

Mi-am zărit brațele osoase. De când am venit în lagăr, am pierdut cel puțin treisprezece kilograme. Încă mai aveam puțină grăsime de la ultima mea sarcină, pe care Johann o adora, dar chiar și așa, am fost suplă și musculoasă înainte de drastica pierdere de greutate din Auschwitz.

Emily a apărut cu coama ei de păr șaten-deschis. Semăna foarte mult cu fratele ei, dar trăsăturile ei feminine și părul ei lung îi făceau să pară mai diferiți decât erau în realitate.

Ea m-a îmbrățișat din cealaltă parte și toți trei am rămas așa pentru o vreme, în liniște, în timp ce

dimineata sosea între gardurile din sârmă ghimpată.

S-au furișat până la mine și a trebuit să mă grăbesc ca să-mi pregătesc copiii înainte să vină elevii. Mamele din lagăr s-au obișnuit să își trimită copiii la creșă și la școală. Știau cât de bine erau îngrijiți copiii și că primeau mai multă mâncare decât dacă ar fi stat în barăci. Erau zvonuri că dr. Mengele îi maltrata, dar eu nu l-am văzut niciodată făcând ceva necuviincios unui copil. Mulți copii se îmbolnăveau și mureau, dar asta era ceva normal în lagăr. Apa nu era potabilă, mâncarea era insuficientă, hainele noastre erau jerpelite și majoritatea copiilor erau închiși în barăci în care se sufocau de căldură vara și înghețau iarna.

După jumătate de oră, barăcile au fost umplute de copii. Capacitatea noastră era depășită și rațiile de lapte și pâine nu erau suficiente, dar tot erau mai bune decât mâncarea disponibilă în restul lagărului.

Educatoarele și-au început orele, iar eu m-am concentrat pe rutina mea de dimineață. Mi-am petrecut prima parte a zilei vizitându-i pe copiii noștri care s-au îmbolnăvit, cei mai mulți fiind găzduiți în spitalul din fața barăcilor noastre, am stat de vorbă cu Ludwika, am vizitat copiii care nu au venit la școală în acea zi, ca să văd dacă le puteam ajuta mamele cu ceva, apoi am dus listele cu proviziile de care aveam nevoie în grădiniță la Elisabeth, secretara lagărului ȝiganilor.

În timp ce mergeam pe drumul principal, până la intrarea lagărului, m-am gândit la același lucru: la speranța că Elisabeth avea niște vești despre locul în care se afla soțul meu. Mă ajuta să îl găsesc de peste două luni, dar Auschwitz era un monstru gigantic care găzduia zeci de mii de oameni și, în fiecare zi, mai mulți se alăturau în rândurile prizonierilor înfomețați care formau societatea noastră incredibilă.

Când mă apropiam de intrarea lagărului, întotdeauna mă rugam să nu mă întâlnesc cu Irma Grese sau Maria Mandel. În acea zi, am avut noroc și am intrat în birou fără să dau de nimeni. Imediat ce am intrat, Elisabeth m-a întâmpinat cu un zâmbet. Era o tânără expresivă, dar, de obicei, nu zâmbea când mă saluta.

— Bună dimineața, Elisabeth, am spus eu, zâmbindu-i la rândul meu.

— Frau Hannemann, cred că e ziua gemenilor; urează-le la mulți ani din partea mea.

— Ce-ar fi să vii mai târziu la mica petrecere pe care o vom ține? am întrebat-o eu.

Personalul biroului nu hoinărea, de obicei, prin lagăr, dar nu era interzis.

— S-ar putea să fac asta. Ai adus o listă pentru mine? întrebă întinzând mâna.

— Da, e lungă azi. Vin tot mai mulți copii, i-am explicat întinzându-i lista.

S-a uitat la hârtie cu atenție, apoi, cu un zâmbet larg, mi-a spus:

— Am ceva special pentru tine. Mi-au adus-o ieri, dar n-am putut ajunge la baracă să ți-o dau.

M-am încruntat, nedumerită. Mai cerusem câteva filme pentru copii, niște fructe și alte lucruri, dar am avut impresia că Elisabeth nu se referea la ceva de genul acesta.

— Ce e? Nu mă ține în suspans!

— Poftim, mi-a spus ea, înmânându-mi o foaie de hârtie cu scris de mână pe ea.

Mi-a stat inima în loc. Trebuiau să fie vești de la Johann. Nu am renunțat complet la speranță, dar, în ultimele săptămâni, am încercat să nu îmi fac iluzii.

Ochii mei au devorat cuvintele scrise în grabă. Era doar un nume, Kanada, și informațiile personale ale soțului meu.

— E în Kanada? am întrebat eu, confuză.

Am crezut că erau doar vreo mie de muncitori acolo și că toți erau foarte tineri.

— Da. La început, a fost într-unul dintre grupurile de muncă din exterior, a locuit în afara lagărului Birkenau, dar e în Kanada de o lună. Nimic nu are nicio logică în Auschwitz, dar trebuie să fii ușurată. Grupurile de lucru repartizate acolo mănâncă bine, au haine bune și munca lor nu e așa de grea ca a altora, mi-a explicat Elisabeth.

De la sosirea mea în lagăr, încercasem din răspuțuri să aflu cât mai puțin despre activitățile secrete din Auschwitz, dar, din păcate, nu mai era un secret faptul că cei mai mulți dintre miile de oameni care soseau în fiecare zi cu trenul erau trimiși în camerele de gazare din spatele lagărului, apoi corpurile lor erau incinerate. Toate bunurile lor erau duse la Kanada, unde prizonierii aveau aproape totul la dispoziția lor, inclusiv haine, pălării, pantofi, ochelari, proteze, valize și orice alt obiect adus de bieteile victime. Chiar dacă naziștii erau interesați în primul rând de aurul și banii aduși de evrei, care erau cusuți în hainele lor, au profitat de tot. Populația germană care suferea enorm din cauza războiului, mutilații și răniți, orfanii și văduvele —, toți au primit bunurile miilor de victime ale fabricii morții din Birkenau.

— E viu și atât de aproape, am șoptit eu, oftând.

— Femeie, tocmai ai aflat că soțul tău a supraviețuit printre zece mii de morți și asta e tot ce poți să spui?

— Cum pot să-l văd sau să comunic cu el? am întrebat eu, nerăbdătoare.

— Pot să-i transmit un mesaj, dar o întâlnire cu el ar trebui autorizată de un ofițer. Trebuie să ai un permis ca să mergi în alte părți ale lagărului, a spus Elisabeth.

M-am întors la școala copiilor aproape fără să simt pământul de sub picioare. Eram euforică. Nu m-am oprit să văd copiii care nu au venit la ore în acea zi, dar am vrut să merg la spital. Trebuia să spun cuiva. Am mers în baraca 26 și am căutat-o pe Ludwika. Ea era persoana de care eram cea mai

apropiată în lagăr, chiar dacă prietenia noastră era diferită de toate cele pe care le-am avut în Auschwitz. Circumstanțele care ne-au apropiat au fost atât de potrivnice că era greu să-mi dau seama dacă eram prietene sau doar aveam nevoie una de cealaltă pentru că sufeream împreună.

Imediat ce mi-a văzut fața, asistenta poloneză a știut că se întâmpla ceva. A cerut unei colege să îi preia munca și a mers pe toată lungimea barăcii, spre mine. Timp de câteva secunde, am studiat zecile de pacienți care se odihneau pe paturile care erau foarte asemănătoare cu cele pe care le aveau în barăcile obișnuite. Știam de la doctori și asistente că nu prea erau medicamente disponibile. Pacienții trebuiau să se simtă mai bine și să se vindece doar prin odihnă, dar, pentru mulți, asta nu era suficient. Mengele dăduse ordin ca orice bolnav care avea nevoie să stea în spital mai mult de cinci zile trebuia ales pentru eliminare. Niciodată nu făcea selecțiile direct în spital, dar doctorii îi urmau ordinele.

M-am dus la patul unei fete de șapte ani care fusese una dintre elevele noastre în ultimele săptămâni. O simplă erupție de varicelă a făcut-o să cadă la pat. Corpul ei nu avea suficiente resurse de apărare ca să lupte împotriva ei. Din fericire, am descoperit-o la timp, înainte să se răspândească la restul copiilor.

— Bună, Jadzia. Cum te simți azi? am întrebat eu, mângâind-o pe cap.

— Bine, doamna învățătoare, a spus ea, slăbită.

Fața ei era acoperită de bube, corpul era epuizat și chipul ei cadaveric mă privea cu o inocență angelică. A trebuit să mă uit în altă parte înainte să încep să plâng. În ciuda tuturor lucrurilor pe care le-am văzut la Auschwitz, încă nu puteam să nu plâng atunci când vedeam un copil care era pe moarte.

— Jadzia, ne vom întoarce, i-a spus Ludwika atunci când a ajuns la piciorul patului.

M-a luat de braț și m-a scos afară, în soarele arzător de august, care părea rece în comparație cu atmosfera sufocantă din baraca spitalului.

— Cum e? am întrebat-o eu despre fată.

— Doctorii au ales-o. O vor lua în după-amiaza asta.

Ochii Ludwikăi erau plini de durere.

Am tăcut câteva secunde, holbându-ne la cer și la gara uriașă. Era plină de nou-veniți în acea dimineață. Adesea, încercam să ignorăm trenurile într-o încercare inutilă de a uita de destinele acelor bieți nou-veniți.

— E îngrozitor, am spus eu în cele din urmă, cuvintele rănindu-mă în timp ce ieșeau de pe buzele mele.

— Tot ce e aici e așa. Putem salva doar unul sau doi dintr-o sută. Îmbolnăvirea e o condamnare la moarte, mi-a răspuns Ludwika.

— Da, sper că niciunul dintre ceilalți copii nu s-a molipsit.

Acesta era un motiv real de îngrijorare pentru mine. Mă gândeam la copiii mei, dar și la fiecare băiat și fată care venea la creșă sau la școală. Toate ne-am atașat de ei.

— Va trebui să așteptăm cel puțin o săptămână. Poate trece o vreme până să apară acest virus. Dar azi e o zi de sărbătoare. E ziua de naștere a gemenilor, nu-i așa?

Vocea căpătase un ton entuziasmat.

În acel moment, sărbătorirea unei zile de naștere mi s-a părut o idee proastă. Cum puteam să dau o petrecere în după-amiaza aceea, în timp ce ei o omorau pe Jadzia?

— Da, gemenii fac șapte ani astăzi. Sunt foarte slabi.

— Toți suntem slabi. Cel mai important e că nu sunt bolnavi, a spus Ludwika.

— Da, asta e adevărat. Ei bine, mai e ceva... se pare că Johann e în Kanada.

— Kanada? Incredibil. Ați fost la mai puțin de un kilometru și jumătate depărtare unul de celălalt în tot acest timp și nici măcar nu ați știut asta.

Zâmbea, nevenindu-i să creadă.

— Da. Elisabeth îi va trimite un bilet ca să îl anunțe că suntem bine, dar singurul mod în care îl pot vedea e cu permisiune de la un ofițer.

— Dar îi poți cere lui Mengele! Știi că ești una dintre preferatele lui. Până la urmă, nu ești evreică sau țigancă, și nu ai fost niciodată o comunistă. Sunt sigură că îți va da permisiunea.

— Crezi? am întrebat-o eu nervoasă.

— Bineînțeles. E foarte vesel azi; l-am văzut acum o oră. Se pare că soția lui e aici. Știi că nu vorbește despre nimic personal, dar era foarte fericit azi.

Trebuia să profit de ocazie. Doctorul avea un temperament schimbător. Când era o zi înnorată sau lucrurile erau complicate, devenea foarte tăcut și indispus.

— Crezi că acum e momentul potrivit? am întrebat-o cu o voce tremurând de emoție.

Ea a încuviințat din cap.

— E în saună, în laboratorul lui. Se ocupă de corespondență în prima parte a zilei și încă nu s-a apucat de experimentele lui, care îi ocupă restul zilei.

— Păi, vreau să încerc acum. Cel mai bun cadou pe care l-aș putea da copiilor mei e să-și vadă tatăl.

În euforia mea, simțeam că avea să-mi iasă inima din piept.

— Bine, atunci du-te. Ce mai aștepti? m-a înghiontit Ludwika.

Am coborât pe scări și am mers pe drumul prăfuit, spre saună. Mi s-a părut un drum lung, chiar dacă era la o depărtare de doar șapte barăci. Când am ajuns la numărul 34, gândurile mi s-au umplut de îndoieli. Era să mă întorc și să plec, dar mi-am dat seama că nu aveam nimic de pierdut. Eram directoarea grădiniței, iar Mengele știa că

faceam o treabă bună. Fără îndoială, putea găsi pe cineva care să îmi ia locul, dar învățasem că nu îi plăceau schimbările. Voia ca lucrurile să aibă o continuitate și o rutină, pentru ca nimic să nu îi întrerupă experimentele.

În cele din urmă, am urcat cele trei trepte și am bătut încet la ușă. Nu am fost sigură că am fost auzită. Din nou, eram gata să mă întorc și să plec, dar apoi am auzit o voce dinăuntru care îmi spunea să intru.

Am deschis ușa încet. Era puțină lumină în cameră. Era lungă, dar nu foarte largă. Într-o parte, era biroul doctorului, cu un raft plin cu dosare în spatele lui; în cealaltă parte era un pat de spital pentru consultarea pacienților. Lângă pat, era un dulap alb cu instrumente și medicamente.

Doctorul și-a ridicat privirea, evident nedumerit să mă vadă. Eram gata să îmi cer scuze și să plec, dar m-am forțat să stau calmă, pe loc, la vreun metru de biroul lui, așteptând ca el să vorbească.

— Frau Hannemann, cărui fapt datorez această surpriză plăcută? Nu vă așteptam. Copiii au vreo problemă? m-a întrebat el, cu sprâncenele unite.

Chiar dacă îngrijorarea lui părea sinceră, niciodată nu înceta să mă uimească. Cum era posibil să simtă o asemenea afecțiune pentru copii și totuși să fie capabil să îi trimită la moarte pentru o simplă boală?

— Nu, Herr Doktor, am venit pentru o problemă personală.

Nu mi-am putut ascunde teama din voce.

— Înțeleg. Nu mi-ați cerut niciodată ceva pentru dumneavoastră. Îmi imaginez că e ceva foarte important. Văd că sunteți o bună mamă germană, un adevărat model pentru rasa noastră. I-am povestit soției mele, Irene, despre dumneavoastră, și a cerut să vadă grădinița în după-amiaza asta, a spus Mengele.

Nu m-am așteptat să spună asta. Nu am văzut niciodată soția vreunui nazist în lagăr, dar Mengele

nu era membru SS obișnuit. În timp ce alții erau barbari și reci, el era întotdeauna calm și politicos.

— Ar fi o onoare să o primim, am spus eu.

— Nu o voi duce altundeva în lagăr; nu e un loc potrivit pentru o doamnă.

Am fost surprinsă din nou. Noi nu eram mame, soții, doamne ca Irene? În fiecare zi, mii de femei, copii și bătrâni mureau, dar, pentru naziști, eram doar un număr tatuat, o statistică într-un caiet de intrări și ieșiri.

Mengele a continuat.

— În lagărul femeilor, a început o epidemie de tifos, dar, din fericire, lagărul ȣiganilor e la o distanță destul de mare de locul în care a început. Va fi pe aici doar vreo oră, apoi o conduc înapoi.

Părea să încerce să se convingă că soția lui nu ar fi fost în pericol dacă ar fi venit să ne viziteze.

— Vom ține o petrecere peste două ore.

— Perfect, vom veni atunci. Știți că, atunci când unei femei îi intră o idee în cap, e imposibil să o convingi să renunțe la ea. Dar pentru ce voiați să mă vedeți? a întrebat el, uitându-se din nou, în jos, la documentele lui.

Am tăcut. Poate nu era momentul potrivit. Părea ocupat și îngrijorat pentru soția lui.

Încercam să îmi fac curaj să deschid gura când mi-a spus:

— Haideți, spuneți!

— Mi-au găsit soțul. E în Kanada. Voiam să vă cer permisiunea să îl văd. Sunt primele vești pe care le-am primit despre el de când am venit, în mai. Am spus toate astea în grabă, de parcă aș fi vrut să arunc totul deodată și să fug într-un loc sigur.

— Foarte bine. Vă voi scrie un permis ca să mergeți în Kanada. Veți avea o oră după petrecere. Nu știu dacă vă vor lăsa să îl vedeți singur, dar nu voi mai putea să permit asta din nou. Relațiile personale îmi distrag asistenții de la munca lor. Mi-ați fost loială și vreau să știți că apreciez asta,

dar munca e pe primul loc. Ați înțeles? m-a întrebat el, cu privirea lui glacială.

— Da, Herr Doktor! am spus eu, înghițind în sec.

A scos o foaie de hârtie cu antet, a scris câteva secunde, a ștampilat-o, apoi mi-a înmănat-o.

— O oră și niciun minut în plus, mi-a spus el, privindu-mă direct în ochi.

— Da, Herr Doktor.

Simțeam că îmi ieșea inima din piept când am ieșit din laboratorul lui. Până la urmă, copiii nu puteau să își vadă tatăl, așa că am plănuit să nu le spun nimic până a doua zi, ca să nu se supere. Dar, când aveau să afle că era bine și la doar câteva sute de metri depărtare, sigur ar fi fost încântați.

În baraca grădiniței, entuziasmul a pus stăpânire pe toate inimioarele. Era prima petrecere ținută în lagăr și, chiar dacă nu le puteam oferi nimic grandios, datorită cooperării tuturor, am reușit să coacem un tort simplu și să îl acoperim cu ciocolată. Era o adevărată delicatesă pentru toți cei care veneau.

Am avertizat copiii că, peste o oră, avea să vină soția dr. Mengele și că ar fi trebuit să o trateze cu un respect maxim și cu amabilitate. Am aerisit barăcile ca să mai scăpăm de mirosul de transpirație și scutece. Mamele țigănci au scos copiii afară, la joacă, în timp ce eu, Kasandra, Maja și Zelma am decorat camera pentru petrecere. Am făcut lanțuri de hârtie colorată și am reușit să facem rost de niște baloane și panglici. Eram destul de entuziasmata când am terminat și, pentru un moment, am uitat de vizita ce urma să i-o fac lui Johann.

Am aliniat copiii între barăci și am așteptat la umbră sosirea doctorului și a soției sale. După o oră, încă nu au apărut. Mi-am dat seama că Mengele s-a gândit mai bine la acea idee. Știa că soția lui putea fi afectată de ceea ce ar fi văzut în lagăr, așa că am înțeles că nu aveau să vină.

Copiii erau supraîncălziți, obosiți și nerăbdători să înceapă petrecerea. I-am lăsat să intre în clădire și am fost încântate să le vedem ochii mari și fețele surprinse în timp ce se uitau la decorațiuni. Emily și Ernest au fost atât de fericiți că de-abia mi-am putut stăpâni lacrimile.

— Haideți să începem jocurile, am spus unui grup de copii care au început imediat să țipe și să sară.

În acea oră, am călătorit într-un loc foarte îndepărtat de gardurile de sârmă ghimpată. Copiii au căutat o comoară, au descoperit secrete ascunse, au ascultat o poveste și au urmărit o piesă de teatru de păpuși improvizată de învățătoare. Nu i-am mai văzut atât de fericiți, dar cea mai mare surpriză a fost când am stins becurile și am apărut cu tortul luminat de două lumânări. Gemenii s-au holbat unul la celălalt cu gurile căscate. Am pus tortul pe masă și i-am îmbrățișat.

— Adunați-vă cu toții, le-am spus eu tuturor copiilor. Toți s-au îngrămădit în jurul gemenilor, care au îngenunchat ca să sufle în lumânări. Mi-ar fi plăcut să îi fotografiez, chiar dacă nu voiam ca ei să își amintească acest loc când ar fi fost mai mari.

— V-ați pus o dorință? i-am întrebat eu.

— Da! au răspuns ei la unison.

— Nu spuneți nimănui care e, ca să se îndeplinească, i-am avertizat eu.

Neatent la vorbele mele, Ernest a spus repede:

— Vrem ca tata să fie bine și să îl vedem!

M-a blocat. Doar câteva secunde, în care însă imagini ale ultimelor aniversări mi-au trecut repede prin fața ochilor. Johann a fost întotdeauna la ele. Asta era prima zi de naștere de la care lipsea.

— Suflați în lumânări! am spus eu, ștergându-mi în grabă lacrimile care începuseră să-mi curgă.

Gemenii le-au stins și am început să cântăm cu toții. Camera s-a umplut de sunetul vocilor

inocente ale celor aproape o sută de copii și tot lagărul le-a auzit cântecul. Sărbătoream viața în mijlocul unui cimitir. Mi se părea o profanare, dar apoi m-am gândit că, atât timp cât copiii puteau cânta, lumea încă mai avea o șansă. Vocile lor ne umpleau sufletele care, până atunci, erau la fel de sfrijite ca trupurile. Răul se mișca atât de puternic în Auschwitz că părea o pustietate în care tot ce era bun se ofilea mai devreme sau mai târziu. Știam că o grădiniță în mijlocul groazei nu putea fi excepția de la regulă. Chiar și așa, încercam să mă bucur de ceea ce ne oferea fiecare zi. O lumânare pentru fiecare an de viață. În Auschwitz-Birkenau, ar fi trebuit să stingem o lumânare pentru fiecare oră și fiecare minut. Un an era o perioadă inimaginabil de lungă.

DOISPREZECE

AUGUST 1943

AUSCHWITZ

A fost greu să-mi justific în fața copiilor mei nevoia de a pleca. Nu voiam să le spun că mergeam să îl văd pe tatăl lor, pentru că nu puteau veni cu mine. Gemenii încă erau foarte entuziasmați de petrecerea lor și erau atât de agitați de căluțul de lemn dăruit de mine că nici n-au observat că încercam să plec. Adalia era prea obosită ca să se împotrivească mult, dar cei doi copii mai mari nu m-au lăsat să plec ușor. M-au bătut la cap cu întrebări, până când i-am lăsat cu Zelma și cu copiii ei și m-am îndreptat spre intrarea lagărului ȝiganilor.

Drumul pe aleea principală mi s-a părut mai lung ca de obicei. Ar fi trebuit să trec prin cel puțin trei puncte de verificare și, chiar dacă aveam un permis de liberă trecere de la dr. Mengele, acesta nu îmi garanta că gardienii aveau să mă lase să trec. Când am ajuns la barăcile cu birouri, m-am uitat dintr-o parte într-alta ca să mă asigur că nu era acolo niciuna dintre gardiențele de care mă temeam. Din fericire pentru mine, la ora aceea a zilei, ele erau în gară și ajutau la selectarea noilor prizonieri.

Nu m-am mai apropiat niciodată atât de mult de ieșire. Gâfâiam când m-am oprit în fața porții principale. De câteva luni, acele garduri deveniseră cea mai rea închisoare pentru mine.

Soldatul de gardă mi-a vorbit cu asprime.

— Ce e?

Nu mă așteptam la vreo delicatete. Pentru ei eram, în cel mai bun caz, un număr, dar mai

degrabă doar un gunoi care să fie călcat în picioare.

— Dr. Mengele mi-a scris un permis ca să vizitez Kanada, am spus eu, întinzându-i hârtia.

Vocea și mâinile îmi tremurau.

Soldatul și-a ținut arma cu o mână în timp ce a luat scrisoarea cu cealaltă și s-a dus în adăpostul de pază în care stăteau când ploua sau ninge. Un sergent a ieșit din mica clădire de lemn și s-a apropiat de mine.

— Totul e în ordine, dar se va întuneca peste o oră. Trebuie să te întorci înainte să apună soarele.

Am oftat ușurată, am dat din cap și mi-am luat hârtia înapoi.

Când am ieșit pe poartă, am devenit instantaneu conștientă de două lucruri. Primul a fost înfățișarea mea: trecuse foarte mult timp de când mă uitasem într-o oglindă, îmi vopsisem rădăcinile cărunte ale părului sau îmi aranjasem șuvițele rebele din jurul tâmpelilor. Chiar dacă îmi tunsesem părul, sigur arătam mizerabil. Știam că eram trasă la față, că aveam cearcăne, că rochia de asistentă pe care o purtam era veche și murdară, iar pantofii aveau găuri prin care îmi ieșeau degetele de la picioare. Am scos o panglică roz dintr-un buzunar al rochiei mele și am încercat să îmi prind coama blondă într-o coadă de cal. Mi-am ciupit obrajii ca să scap de paloare și am pornit spre Kanada în pas vioi. Al doilea lucru de care am fost conștientă a fost că, în lagăr, nimeni nu era strigat pe nume. Ar fi trebuit să caut printre cei aproximativ o mie de oameni din unitățile de muncă ale Kanadei. Asta ar fi durat prea mult și mi-ar fi redus drastic șansele de a-mi găsi soțul și dacă printr-un miracol l-aș fi găsit, de-abia am fi avut timp să stăm de vorbă.

Drumul imens era complet gol. Turnuri de pază mari întrerupeau peisajul monoton cu gardurile de sârmă ghimpată și barăci din spatele lor. Am mers pe lângă poarta spitalului lagărului și m-am oprit la alt punct de control. Erau mult mai mulți soldați

aici decât în tabăra ȝiganilor. Kanada strângea adevărate comori jefuite de la prizonierii uciși. I-am arătat scrisoarea sergentului și m-a lăsat să intru într-una dintre cele mai puțin accesibile zone ale lagărului Birkenau. Am mers printre două clădiri cu coșuri de fum, crematoriul 4 și 5. Nu am zăbovit. Mergând după colțul unui crematoriu, m-am trezit la intrarea în Kanada.

De la venirea noastră în Auschwitz, am auzit tot felul de zvonuri despre acel loc. Cele mai multe s-au dovedit a fi adevărate. Ceea ce m-a surprins în primul a fost imensitatea. Era de două ori mai lat decât lagărul nostru, deși nu la fel de lung. Avea rânduri cu zeci de barăci. Cele din spate erau pline de haine, pantofi și valize care așteptau să fie sortate. Având în vedere vremea bună și sosirea neîncetată a trenurilor în acea vară, muncitorii nu puteau ține pasul cu munca lor macabră.

Am arătat scrisoarea gardienilor de la intrare și mi-au permis să intru fără nicio problemă. M-am mai uitat câteva secunde la cel puțin cincizeci de barăci și am căzut iar pradă disperării. Mi se părea imposibil să îl găsesc pe Johann într-un asemenea loc, în atât de puțin timp. Singura mea șansă era să întreb oamenii despre el, sperând că nu erau mulți ȝigani în Kanada.

Am văzut o tânără în pantaloni și machiată. Părul ei era foarte îngrijit. Am întrebat-o:

— Scuzați-mă, unde sunt barăcile bărbaților?

M-am mirat de cât de sănătoasă arăta și de cât de normale păreau hainele ei. De fapt, cei mai mulți oameni pe care i-am văzut acolo păreau sănătoși și erau destul de bine îmbrăcați, nu purtau zdrențe ca restul prizonierilor. S-a uitat la mine cu nonșalanță și a arătat, cu neglijență, spre barăcile din dreapta mea. Apoi a dispărut într-un munte de obiecte de la ușa uneia dintre ele. Am mers cât de repede am putut spre barăcile bărbaților. Am mers la una dintre primele clădiri și am găsit un bărbat

de vreo patruzeci și ceva de ani, cu părul negru, care purta un costum vechi, dar elegant.

— Caut un țigan pe nume Johann. Cântă la vioară, i-am explicat eu.

M-am întrebat dacă și Kanada avea o orchestră; dacă avea, poate Johann făcea parte din ea.

— Un țigan?

Bărbatul a pronunțat acest cuvânt de parcă avea un gust rău.

— Nu am văzut niciunul pe-aici.

Mi-am continuat căutarea disperată, uitându-mă des la cer ca să văd cum soarele se îndrepta încet spre pădurea din orizontul îndepărtat. „Nu renunța”, mi-am spus eu, hotărându-mă să intru în barăci și să-l strig pe nume. Eram foarte aproape de a-mi atinge scopul că nu puteam renunța atunci. Trebuia să-l văd chiar dacă era pentru ultima oară.

Am întrebat de el în două sau trei barăci, dar degeaba. Am alergat și am oprit fiecare bărbat pe care l-am întâlnit ca să-l întreb. Eram gata să abandonez căutarea când am dat de un băiat care nu putea avea mai mult de cincisprezece ani. Avea pălăria trasă în jos pe cap și purta un fel de uniformă de lucru cu cizme militare care erau prea mari pentru el.

— Frau, cunosc un țigan. Stă în baraca 45, dar acum lucrează pe peronul gării. Unii dintre noi merg acolo ca să adune bagajele după selecții, mi-a explicat el.

Eram gata să mă trântesc la pământ și să plâng în hohote ca un copil. Am încercat să mă calmez și să fiu recunoscătoare că Johann era viu. Dar nu îmi venea să cred ironia de a mă afla acolo când el nu era. Ocazia îmi aluneca printre degete.

— Poți să-i dai asta, te rog? l-am întrebat eu, înmânându-i băiatului scrisoarea pe care am reușit să o scriu cu câteva ore înainte.

— Bineînțeles, Frau.

I-am înmânat-o și m-am îndreptat spre ieșire. Ghinionul meu m-a buimăcit, chiar dacă, pe de altă

parte, știam că nu trebuia să mă plâng. Aproape fiecare om care încă mai era în viață în Auschwitz pierduse pe cineva drag la scurt timp după ce sosise în lagăr și măcar toată familia mea încă respira.

Când treceam de primul gard, am văzut apropiindu-se un grup mare de bărbați care cărau valize. M-am oprit ca să văd dacă Johann era printre ei. Grupul de lucru special care intra în Kanada era însoțit de soldați și Kapos. Am mers nerăbdătoare printre rânduri, dar nu am văzut nici urmă de el. Disperată, am început să-i strig numele.

— Frau, nu ai voie să fii aici, m-a certat un kapo, împingându-mă cu un baston.

— Vă rog, am permis de liberă trecere. Soțul meu e aici, Johann, țiganul.

Cuvintele mi-au ieșit repede pe gură din cauza fricii.

Apoi toți prizonierii au început să strige numele lui Johann, corul răspândindu-se pe toată lungimea rândurilor de muncitori. După o secundă, un bărbat a ieșit din rând. Părea de cel puțin cincizeci de ani. Purta o cămașă simplă, violetă, și pantaloni negri care atârnavă largi pe corpul lui extrem de slab.

— Helene! a strigat bărbatul cu o voce inconfundabilă. Mi s-au înmuiat genunchii când mi-am auzit numele de pe buzele lui și am început să plâng.

Am fugit și ne-am strâns într-o lungă îmbrățișare. Nu ne-am spus niciun cuvânt. Două jumătăți nu au nevoie de cuvinte ca să fie din nou un întreg. Acolo, în fața lor, ne-am sărutat fără rușine, cu gardienii și kapos care se uitau șocați la noi. Atunci am reprezentat viața tuturor, zilele când fiecare dintre acei bărbați au umblat liberi prin lume înainte să devină călăi, victime, fantome.

— Azi e ziua de naștere a gemenilor, mi-a spus el, în timp ce fețele noastre udate de lacrimi se apăsau una pe cealaltă.

— Da, da, toți sunt bine și le e dor de tine foarte mult.

— Of, Doamne, am crezut că v-am pierdut pe toți pentru totdeauna, a spus el printre hohote de plâns.

L-am strâns tare în brațe, simțindu-i coastele ieșite în afară și pielea transpirată. Îi miroseam esența. I-am luat fața în mâini și mi-am concentrat toată energia pentru a-mi întipări imaginea lui pe retină. Pentru mine, el încă era frumos, chiar dacă fusese bătut de soartă. Cu obrații lui scobiți, fața trasă și nebărbierită, gropița din bărbie, sprâncenele stufoase, părul negru cu șuvițe cărunte dat pe spate – era chipul frumos al bărbatului pe care îl iubeam. În acel moment, aș fi renunțat la tot pentru el, chiar și la copiii mei. Era de neînțeles pentru oricine, cu excepția unei femei îndrăgostite care tocmai își regăsise iubitul de multă vreme pierdut. Când îl găsești pe cel iubit, totul arde în tine. Jumătatea ta care a fost distrusă și abandonată se lipește de tine din nou, iar durerea și suferința devin fantome dintr-un trecut îndepărtat. Voiam să îi ating fața, să îi sărut buzele, să fiu mângâiată de degetele lui lungi, muzicale: să fiu soția lui, să fim un singur trup.

Acelea au fost singurele minute din Auschwitz care au zburat. Între garduri, timpul trecea cu o încetineală nefirească, dar limbile ceasului se întreceau una pe cealaltă când eram acolo, cu Johann, obligate de frica eternă a lui Cronos de Afrodita.

Soarele apunea. Umbrele se lungeau. Mâinile noastre s-au chinuit să rămână unite când am început să mă îndepărtez, să mă întorc spre crematorii.

— Te voi revedea?

Întrebarea lui era cea a unui visător către o vedenie. Ochii lui pulsau de durere și m-am grăbit să îl sărut din nou. Totul a trecut repede, ca un vânt răcoros într-un deșert, dar a fost destul ca să mă

întorc la povara grea pe care mi-a impus-o destinul: să păzesc labirintul și să-i pregătesc Minotaurului jertfele zilnice de moarte și suferință.

Nu voiam să mint. Am lăsat tăcerea să răspundă îndoielilor lui. Degetele noastre s-au atins pentru ultima dată și un șoc electric m-a cutremurat din vârful fiecărui deget. Am mers cu spatele înainte cât de mult am putut. Grupul de lucru a început să meargă poticnindu-se spre Kanada, cu toții hipnotizați de ceea ce tocmai au văzut. Iubirea nu exista în Auschwitz și, dacă reușea să crească în vreun fel printre gunoaiele putrezite de pe străzi, se ofilea repede sub ura arzătoare a lagărului.

În timp ce mergeam orbește spre al doilea punct de control, m-am simțit ca și cum mi-aș fi lăsat sufletul în urmă. Nu puteam lupta cu senzația de gol și de uscăciune dinăuntru meu. Am încercat să mă înveselesc cu o speranță falsă, dar nu mi-am crezut propriile minciuni. Am mers cât de repede am putut pe drum. Nu m-am mai temut de gardieni. Instinctul matern m-a condus, nevoia de a mă întoarce la puii mei și de a-i cuibări lângă mine. Când am ajuns în lagărul ȝiganilor, am simțit că intram din nou în iad. Am vrut să renunț. Dar trebuia să fiu puternică. Erau aproape o sută de copii care depindeau de mine, ca să nu mai pomenesc de propriii mei fii, de propriile mele fiice și de femeile din subordinea mea. O mică greșeală ar fi putut distruge tot ce am construit cu greu. Dar, în acel moment, am simțit doar un gol tot mai mare.

Drumul din lagăr era gol pentru că era interzisă ieșirea din barăci după apus. Gardienii mi-au verificat permisul și, după zece minute, am ajuns la grădiniță. Cei trei copii mai mici ai mei erau deja în pat. Prietena mea, Ludwika, m-a întrebat din ochi, dar nu a spus nimic. M-am forțat să îmi alung durerea, i-am culcat pe Blaz și pe Otis, am lăsat ușa întredeschisă și am mers să stau lângă ea.

— L-ai văzut?

— Da, i-am răspuns eu, încercând să-mi înghit lacrimile în timp ce simțeam un nod în gât. Era să renunț când s-a întors cu grupul lui de lucru. Au fost doar câteva minute, dar am putut să îl ating și să îl sărut.

— Mă bucur foarte mult pentru tine, a spus ea cu foarte multă seriozitate.

Într-un fel, eram egoistă. Toți prizonierii din Auschwitz aveau de spus o poveste tristă și un om drag plecat pentru totdeauna în cerul de deasupra Poloniei. Și Ludwika avea partea ei de suferință. Brusc, a tresărit și a părut să-și revină dintr-o scurtă amintire. M-a apucat de mână.

— Nu renunța. Faci ceva cu adevărat frumos cu acești copii. De când ai venit, o rază de speranță a pătruns în lagărul acesta. Poate nu-ți dai seama de asta, dar ești o sursă de inspirație și speranță pentru noi toți. Uită-te la câte ai realizat în doar câteva luni – și-a fluturat mâna în jurul ei, arătând spre grădiniță –, dar acesta e doar începutul. Furtuna încă nu a venit. Războiul nu merge bine pentru germani și nu știu cum vor reacționa când își vor da seama că sunt pe punctul de a pierde. Mă tem de ce e mai rău, de aceea e important să avem oameni ca tine ca să ne călăuzească.

— Ludwika, eu sunt o nimeni. Sunt doar o biată mamă care încearcă să aibă grijă de copiii ei, i-am răspuns eu.

— Nu, Helene. Dumnezeu te-a trimis ca să ne ghidezi. Aveam nevoie de o rază de speranță și ai apărut tu cu familia ta frumoasă. Nu am mai cunoscut pe cineva la fel de curajos și hotărât ca tine.

Apoi m-a îmbrățișat.

Uneori, trebuie să pierdem totul ca să aflăm ce e cel mai important. Când viața ne fură lucrurile fără de care credeam că nu putem trăi și ne lasă goi în fața realității, lucrurile esențiale care au fost întotdeauna invizibile își arată adevărata lor valoare.

— Helene Hannemann, mă faci să mă simt mândră din nou pentru că aparțin rasei umane.

Acele cuvinte mi-au umplut plămânii cu aerul pe care l-am pierdut în Kanada când a trebuit să mă îndepărtez de Jonathan.

— Atât timp cât voi trăi și voi avea puterea, voi face tot ce pot ca ei să ne trateze ca pe niște ființe umane. Nu va fi ușor, dar vom face tot ce putem ca să nu ne pierdem demnitatea, i-am spus eu.

Prietena mea s-a ridicat cu bărbia înălțată. Și-a recăpătat o parte din mândria pe care a pierdut-o când a venit în Auschwitz. Am văzut cum îi dispare teama din privire. Asta era adevărata armă a naziștilor, dominarea prin impunerea terorii.

După câteva luni, mi-am amintit cuvintele acelei conversații. Prietena mea a avut dreptate. Furtuna se apropia la sfârșitul verii chiar dacă, pentru o vreme, am crezut că avea să treacă și corabia noastră nu avea să se scufunde în adâncurile lagărelor de exterminare naziste.

TREISPREZECE

OCTOMBRIE 1943

AUSCHWITZ

Așa cum ne gândisem, lucrurile s-au înrăutățit încet, dar constant, de-a lungul verii. Se știa deja că naziștii începeau să piardă războiul. Veștile despre pierderile mari de pe frontul rusesc pătrundeau încet, la fel ca veștile despre înaintarea Aliatilor și distrugerea majorității flotei aeriene germane. De la sfârșitul verii, orașele germane au fost bombardate cu regularitate și în fiecare zi am auzit bombardiere zburând deasupra noastră. Situația nu se îmbunătățea în Auschwitz. Gardienii erau nervoși din cauza răsturnării situației în război și un nou inspector, Konrad Morgen, fusese trimis de la Berlin. După sosirea lui, chiar și dr. Mengele a devenit mai nervos.

Nu l-am mai văzut pe dr. Mengele prin lagărul țiganilor la fel de mult ca înainte. Își petrecea majoritatea timpului pe peroanele din gară și în barăcile spitalului, unde îi dusesse pe majoritatea gemenilor pentru experimentele lui. Nimeni nu știa ce voia să le facă bietelor creaturi, dar unii oameni spuneau că scopul lui era să facă mamele germane mai fertile ca să umple lumea cu urmașii lor. Pentru naziști, femeile erau fabrici de făcut copii. Singurul lucru de care le păsa era fertilitatea noastră. Trebuia să producem copii puternici și sănătoși pentru Reich, pe care acesta i-ar fi luat apoi și i-ar fi aruncat în război. Câți băieți buni au murit pentru conducătorul lor în stepele rusești sau în deșerturile africane?

Mengele visa să aprovizioneze mașinăria nazistă de distrugere cu o provizie nesfârșită de creaturi inocente, cu ochi albaștri, senini, și păr blond ca

paiul. Părea să-și fi pierdut interesul pentru creșă și școală. În ciuda cererilor mele repetate pentru materialele de care aveam nevoie, el trimitea doar o scrisoare formală comandantului lagărului sau doar mă ignora. Am devenit jucăria stricată care nu mai prezenta niciun interes pentru el.

Am încercat să înfrunt problemele cu o atitudine pozitivă și să nu mă gândesc prea mult la viitor.

În ciuda problemelor răspândite și a deteriorării generale a lagărului, în urmă cu câteva săptămâni, un domn în vârstă pe nume Antonin Strnad înființase, cu acordul gardienilor, o școală pentru băieții mai mari. Blaz a mers acolo, echilibrându-și orele cu repetițiile de după-amiază ale orchestrei țigănești. În restul timpului, m-a ajutat la creșă și cu copiii mai mici, seara.

Într-o duminică, fiul meu a fost foarte stresat. Niște ofițeri din lagăr veneau în acea zi ca să asculte orchestra noastră, iar instrumentiștii erau foarte conștienți de cât de periculos ar fi fost dacă naziștii ar fi fost nemulțumiți de spectacolul nostru. Am intenționat să profit de vizita ofițerilor ca să îi rog să ne furnizeze proviziile de care aveam nevoie ca să avem grijă de copii.

Comandantul lagărului a sosit cu ceilalți ofițeri chiar înainte de prânz. Am avut o săptămână fără ploaie, dar alți prizonieri mi-au spus că, imediat ce începea noiembrie, vremea din Auschwitz avea să fie brutală: ploaie neîncetată, zăpadă și frig care intra în oase.

Grupul de vizitatori stătea pe niște scaune pe care le-am pus lângă una dintre primele barăci din lagăr. Toți prizonierii erau neliniștiți din cauza vizitei, dar, după amenințări și lovituri de la kapos, s-au liniștit. Prizonierii mai tineri s-au așezat, în timp ce cei mai bătrâni au stat în picioare ca să asculte concertul.

Când a început muzica, în acea dimineață rece de duminică, timp de câteva momente, am uitat cu toții de condițiile dificile din ultimele săptămâni și

am permis notelor eterice să ne transporte departe. Am închis ochii pentru câteva momente și m-am detașat de locul în care eram. Lumina a intrat cu blândețe prin pleoapele mele închise și am simțit o pace momentană. Sunetele frumoase păreau să aibă același efect atât asupra călăilor, cât și a victimelor. Răutatea lor nu nega faptul că și ei erau niște suflete chinuite. S-au scufundat în oceanul disprețului și, încetul cu încetul, s-au înecat în propria lor cruzime.

Când am deschis ochii din nou, am privit frumoasa imagine a fiului meu cântând la vioară cu o pricepere impresionantă. Era ca Johann în urmă cu mulți ani: avea aceeași eleganță simplă și postură relaxată, de parcă nu stătea cu picioarele pe pământ. Vioara cânta cu tristețe în mâinile lui și scotea la lumină cu îndemânare toate sentimentele pe care ni le reprimasem luni întregi.

Mengele nu era departe de mine. Prizonierii au adus scaune și pentru personalul medical și, de fiecare dată când îmi întorceam capul, îi vedeam chipul fermecat. În puținele luni în care l-am cunoscut, a trecut printr-o schimbare drastică.

Mi-a amintit de *Portretul lui Dorian Gray* de Oscar Wilde. Protagonistul își vinde sufletul diavolului ca să își păstreze tinerețea și frumusețea, dar, deși rămâne atrăgător pe dinafară, de-a lungul timpului, se deteriorează pe interior, ceea ce se vede într-un tablou pe care îl ține încuiat în camera lui. În cele din urmă, tabloul arată portretul unui monstru.

Nu l-am înțeles niciodată așa până atunci pe Mengele sau nu am putut să exprim asta în cuvinte. Eram îngrozită de el. Mi-am amintit o dimineată, nu demult, când Zosia, una dintre asistentele lui Mengele care lucra la experimentele lui, a venit la școală ca să ia două gemene. Am condus-o până la ușă și, imediat ce am ajuns afară, le-a spus celor două fete să meargă un pic mai

departe, pe drum. Apoi și-a acoperit fața cu mâinile și a început să plângă.

— Nu mai pot s-o fac. Dacă aș fi știut ce face nebunul ăsta cu bieteles ființe... În fiecare zi, mă trezesc spunându-mi că va fi ultima zi când va trebui să-l mai ajut, a plâns ea. Primul lucru la care mă gândesc când mă trezesc e să mă arunc pe gardul electric și să termin cu toate, dar nu am curaj.

— Nu va mai dura mult, Zosia. Aliații vor veni în curând și ne vor scoate de aici, i-am spus eu, încercând să o consolez.

— Dar, până vor ajunge ei aici, el va fi tot un monstru; va tortura sute în fiecare săptămână...

Cuvintele ei m-au zăpăcit și mi-au dat fiori pe șira spinării. Erau o mulțime de zvonuri despre ce se petrecea în saună și în baraca 14 a spitalului, pe care unii o numeau Grădina Zoologică, dar faptul că le auzeam direct de la una dintre asistentele doctorului mi-a făcut inima să stea în loc.

— În fiecare zi, facem experimente pe copii de toate vârstele. Întâi facem cercetări, apoi încercări de a le schimba culoarea ochilor. Mulți au murit din cauza infecțiilor sau au orbit. Acum infectăm copiii cu tot felul de boli ca să îi ucidem mai târziu și să facem autopsii. E oribil! Nu mai pot s-o fac!

Am îmbrățișat-o în timp ce gemenele au așteptat un pic mai departe. M-am uitat la ele. Elena și Josephine erau două fete evreice frumoase care au fost alese de doctor la scurt timp după sosirea lor. De obicei, dormeau în barăcile orfanilor, dar deja știam că, după ce copiii erau ceruți oficial de doctor, niciodată nu se mai întorceau la grădiniță sau în lagărul ȝiganilor. Stăteau în baraca 14 a spitalului. La început, Mengele trimitea pe cineva după gemeni doar din când în când, dar, din august, un flux stabil de o pereche sau două de gemeni a plecat din lagărul nostru fără să se mai întoarcă vreodată. Provizia de noi perechi de gemeni a scăzut din septembrie și, în fiecare zi,

eram îngrozită că doctorul avea să-mi ceară copii pentru experimentele lui.

Mă durea pieptul. Am inspirat adânc și am îmbrățișat-o încă o dată pe Zosia, apoi ea a început să plângă din nou. Am ținut-o în brațe câteva minute, cât timp a plâns. Apoi s-a calmat, și-a șters lacrimile și mi-a spus că se simțea mult mai bine. A plecat, ținând fiecare fată de mână, în timp ce își legăna brațele odată cu ale lor, și l-am urât pe Mengele din adâncul inimii. L-am urât pe el și pe toți naștii din lagăr. Ne ucideau trupurile, dar ne corupeau și sufletele, furând cea mai prețioasă parte a noastră, umanitatea noastră.

După ce s-a terminat concertul, m-am apropiat de doctor. Vorbea cu alți ofițeri și s-a prefăcut că nu m-a observat. Am stat răbdătoare lângă el, hotărâtă să îi cer să ne îmbunătățească situația în grădiniță. Dar am devenit tot mai nervoasă cu fiecare minut care trecea. În cele din urmă, el s-a întors, m-a privit din cap până-n picioare cu ochii lui glaciali și mi-a zâmbit cu amabilitate.

— Se pare că aveți ceva important de spus, prizonieră.

— Da, Herr Doktor, m-am bâlbâit eu.

— Am primit rapoartele și cererile dumneavoastră. Fac ce pot, dar situația s-a schimbat foarte mult în ultimele luni. Bombardamentele marxiștilor și evreilor se intensifică, a spus încruntat. Mii de copii germani au rămas fără adăpost și, practic, mor de foame. Doar nu vreți să nu mai hrănim gurile germane ca să umplem burțile șobolanilor evrei și ale raselor inferioare?

Știam că ar fi fost o imprudență să răspund acelei întrebări, dar îmi urca furia din stomac în gură. Am inspirat adânc, m-am forțat să am o voce calmă și i-am spus:

— Înțeleg. Dar nu mai avem lapte, rațiile sunt extrem de mici și majoritatea copiilor se

îmbolnăvesc. Jumătate din ei nu vor rezista în iarna asta.

— Ei bine, asta înseamnă mai puține guri de hrănit. Nu uitați: cei mai puternici supraviețuiesc. E, pur și simplu, selecție naturală.

Era indiferent.

— Sunt închiși și nu au nicio șansă de supraviețuire. Asta nu e selecție naturală; sunt lăsați să moară de foame, expuși la elementele naturii și la mizerie.

Nu mi-am controlat furia care creștea.

— Aveți grijă la tonul dumneavoastră! Până acum v-am tolerat obraznicia pentru că sunteți o femeie germană de rasă ariană, dar răbdarea mea are limite. Amintiți-vă că aveți cinci guri de hrănit. Faceți-vă griji pentru ele, nu pentru toți țiganii. Ce vă pasă de ce se întâmplă cu ceilalți? Ce primesc de la Institutul Kaiser Wilhelm de-abia îmi ajunge să hrănesc copiii din baraca 14 a spitalului. Nu pot întreține toți țiganii din Birkenau; nu sunt tatăl lor.

Își pierdea cumpătul. În timp ce vorbea, Mengele s-a apropiat tot mai mult de mine, bâlbâindu-se din cauza furiei. M-am retras, tremurând de teamă și furie. Nu l-am mai văzut niciodată atât de supărat. Ceilalți ofițeri s-au întors ca să vadă ce se petrecea. Mengele și-a dat seama de asta și s-a calmat imediat.

— Acesta nu e locul potrivit pentru a discuta o problemă atât de delicată. Ne vedem în biroul meu la ora cinci. Să fiți acolo la timp. Vreau să închei acest subiect pentru totdeauna.

Tonul lui era blând și comportamentul lui era calm, dar fierbea de furie pe dinăuntru. Apoi s-a întors cu spatele la mine și le-a zâmbit celorlalți ofițeri, fiind o persoană complet diferită din nou: fermecătorul Josef, partenerul de conversație perfect și seducătorul femeilor.

Mi-am luat copiii de mână și am început să merg spre baraca creșei. Voiam să mă îndepărtz cât de mult puteam de el. Zelma m-a urmărit și m-

a ajuns din urmă înainte să ajungem în baracă. Și-a pus mâna pe umărul meu și, cu o față tristă, m-a întrebat:

— Ce ți-a spus doctorul?

— Vrea să mă vadă mai târziu, i-am răspuns eu pe scurt pentru că nu voiam să dau detalii.

— Au mai murit cinci copii săptămâna asta. În ritmul acesta, vom pierde jumătate din ei până în ianuarie.

Se cutremură din cauza acestui gând.

— Știu. Mă gândesc la asta în fiecare minut al fiecărei zile. Mă chinuie gândul acesta. Cum am spus, voi face tot ce pot ca să îmbunătățesc situația, dar nu va fi ușor.

Dar, în sinea mea, mă străduiam din răputeri să mă conving să continui să încerc, să nu mă abțin de la nimic în încercarea de a-l convinge pe Mengele că meritam să fim ținuți în viață.

— Mă voi ruga pentru tine. Nu e ușor să ajungi la o înțelegere cu diavolul, mi-a răspuns Zelma.

Apoi s-a întors și a plecat, cu capul lăsat în jos.

În timp ce orchestra se împrăștia, prizonierii s-au întors la rutina lor zilnică de moarte și groază. În ultimele luni, aproape toate familiile țigănești și-au pierdut una sau două persoane dragi. Primele victime au fost bebelușii. De când eram în lagăr, peste două sute de copii se născuseră, dar doar 20 de procente supraviețuiseră mai mult de o săptămână. Apoi copiii mici au început să moară din cauza malnutriției și a diareei cronice, care îi slăbea pe cei mai mulți dintre ei încât o ușoară răceală le stingeă viețile fragile într-o clipită. Și adulții au început să dispară, încetul cu încetul. Pentru nașiști, numărul crescut de morți era o ușurare: aveau mai puține guri de hrănit.

— Mamă, mergem?

Întrebarea lui Blaz mi-a întrerupt gândurile.

— Da, îmi pare rău. Să ne întoarcem în baraca noastră. Ai cântat foarte bine în dimineața asta. Poate că te-a auzit și tatăl tău prin gard. Kanada nu

e departe și vântul poate purta sunetele câteva sute de metri, i-am spus eu, forțându-mă să par veselă.

Dar Blaz mă putea înțelege mai bine ca oricine și știa că îmi făceam griji pentru familia noastră și ceilalți copii din lagăr.

În următoarea dimineață după ce l-am văzut pe Johann, le-am spus copiilor despre scurta întâlnire pe care am avut-o cu tatăl lor de ziua de naștere a gemenilor. Toți au început să se plângă că nu i-am luat cu mine, cu excepția lui Blaz. El a înțeles perfect că i-aș fi luat pe toți dacă aș fi putut.

— Nu-mi place că trebuie să cânt în fața acelor oameni. Sunt răi, mamă. Profesorul nostru, dl. Antonin, ne-a spus ce fac cu oamenii din clădirile cu coșuri. Îi ucid. Femei, copilași și bătrâni, toți mor asfixiați, în fiecare zi.

L-am ascultat îngrozită. Am știut că, mai devreme sau mai târziu, el avea să afle ce se întâmpla cu toți oamenii care veneau în trenuri, dar m-am îngrozit când m-am gândit cum îi afecta această oroare creierul aflat în dezvoltare. Un băiat de unsprezece ani nu e pregătit să înțeleagă anumite lucruri sau să înfrunte ceea ce Blaz a fost forțat să trăiască în Auschwitz.

— Te rog să nu mai vorbești despre asta cu nimeni. Trebuie să supraviețuim, Blaz. Singura noastră speranță e să rezistăm până la sfârșitul războiului. Dar, ca să supraviețuim, trebuie să ne strecurăm pe sub radar și să trecem neobservați.

Atunci au venit ceilalți copii și ne-au întrerupt conversația. Timpul a trecut încet în acea zi. Peste câteva ore, ar fi trebuit să-l înfrunt pe Mengele din nou și simpla idee de a intra în laboratorul lui îmi făcea pielea de găină. Întotdeauna am fost conștientă de faptul că viața mea era în mâinile lui, dar atunci cea mai mare teamă a mea era că putea să le facă rău copiilor mei.

Ludwika a venit în baraca creșei cu câteva minute înainte de ora cinci. Am tresărit când am auzit bătaia ei în ușă, chiar dacă m-am gândit că nu

putea fi Mengele. Nu ar fi venit personal să ne vadă. A încercat să mă calmeze. Copiii au simțit că ceva nu era în ordine și s-au agitat tot timpul în jurul meu, ca niște pui îngroziți care nu voiau să se rătăcească departe de mama lor. Ludwika m-a apucat de braț și m-a scos în după-amiaza răcoroasă.

— Trebuie să te aranjezi un pic. Dă-te cu puțin ruj și poartă-te firesc, fii relaxată, mi-a spus ea, înmânându-mi un tub de ruj.

— Ești nebună? Crezi că voi flirta cu el? i-am răspuns eu furioasă.

Cum putea să-mi sugereze prietena mea o propunere atât de mizerabilă?

— Nu am vrut să zic să-l seduci; deja are o amantă. Toată lumea știe că, de când a plecat soția lui, se culcă cu Irma Grese. Sadica aia e un demon, dar se pare că demonii atrag alți demoni.

Ceva din comentariul ei m-a deranjat. Știam că avea dreptate, dar, chiar și în cele mai rele momente ale lui, am simțit ceva uman în Mengele. Fără îndoială, era rău și fără inimă, dar încă uman. Dar firea femeilor gardieni era pur demonică.

Am urmat sfatul prietenei mele și mi-am netezit părul, m-am dat cu ruj, apoi m-am îndreptat spre laboratorul lui Mengele cu un pas hotărât. M-am măritat foarte tânără și experiența mea cu bărbații era atât de limitată că nu aș fi știut cum să seduc unul nici dacă aș fi vrut, chiar dacă aș fi aflat că nu era nevoie de prea multe ca bărbații să cadă pradă vicleniei unei femei.

Am inspirat adânc înainte să bat la ușă și am intrat în baraca saunei fără să aștept un răspuns. Doctorul era la biroul lui, bând un suc. Nu l-am văzut niciodată bând alcool, deși restul gardienilor și ofițerilor din lagăr nu se abțineau. Jacheta lui era descheiată și părea abătut. Am fost surprinsă să-l văd așa, pentru că înfățișarea lui nu reflecta în niciun fel bărbatul arogant cu care mă certasem cu câteva ore înainte. Otto Rosenberg, unul dintre

băieții țigani mai mari care îl serveau pe Mengele în lagăr, întotdeauna spunea că doctorul își petrecea majoritatea timpului privind în gol, dincolo de ferestrele murdare ale barăcii.

— Frau Hannemann, vă rog, veniți și luați loc, mi-a spus el, la fel de fermecător și politicos ca atunci când mi-a cerut să discutăm prima dată despre ideea grădiniței.

— Mulțumesc, Herr Doktor, i-am răspuns eu cu răceală și m-am așezat.

— Îmi cer scuze pentru felul în care m-am purtat în dimineața asta, a început el. Volumul de muncă crește în fiecare zi, iar resursele sunt tot mai puține. Aș vrea să mă concentrez la experimentele mele, dar trenurile vin unul după altul și trebuie să-mi petrec aproape tot timpul pe peron. E o sarcină dificilă, dar necesară. Majoritatea diavolilor ăștora amărâți n-ar rezista nicio zi în Birkenau.

— Îmi pare rău pentru situația dumneavoastră, dar credeți-mă, copiii din lagărul țăganilor sunt pe moarte. Sunt îngrozitor de slabi și se îmbolnăvesc.

— Știu, sunt doctorul lor. Chiar dacă acum trebuie să petrec tot mai mult timp în spitalul general pentru tot lagărul. Vă asigur că ne pasă de copiii țigani, dar nu e ușor să obținem vreun ajutor, mi-a spus el, ridicându-se în picioare.

Știam că asta era o minciună. Nu dădea nici doi bani pe vreunul dintre noi, dar propaganda naziștilor se ascundea întotdeauna după cuvintele lui ambigue și fără sens.

A mers prin cameră până când s-a oprit chiar în spatele meu. Nu-l puteam vedea, dar trupul meu i-a simțit apropierea. Întotdeauna mirosea a apă de colonie, iar uniforma lui mirosea ca hainele de ofițer spălate la mașină. Începeam să înțeleg că, pentru mulți naziști, primii ani în Auschwitz au fost ca o tabără de vară prelungită care se apropia, încetul cu încetul, de sfârșit.

— Voi cere comandantului să trimită lapte, pâine și alte alimente la creșă, la fel și toate rechizitele necesare pentru școală. Doctorii mi-au povestit despre o boală pe care o au mulți copii țigani. Se numește noma. Ați auzit de ea?

M-am întors să mă uit la el. Era adevărat că dr. Senkteller și Ludwika mi-au spus că unii dintre copii aveau o boală ciudată pe fețe și organele genitale. Numărul cazurilor crescuse în ultimul timp și, după lipsurile din acea toamnă, mulți dintre copii aveau un fel de ulcer sângerând pe fețe. Am fost îngrozită că aveau să se molipsească și copiii mei, dar, până atunci, niciunul nu făcuse.

— Noma e o boală endemică în Africa și nu au fost cazuri în Europa până acum. E o infecție cangrenoasă polimicrobiană a gurii și organelor genitale. Are multe cauze, dar condițiile care predispun includ condiții neigienice de trai și lipsa vitaminelor A și B. De obicei, afectează copiii sub doisprezece ani, iar rata mortalității e foarte mare, până la nouăzeci și cinci de procente din cei care se îmbolnăvesc.

Mi-am ținut respirația. Până atunci, fuseseră puține cazuri grave, dar nu mi-a venit să cred că boala era atât de mortală.

— De-asta am hotărât să nu las gemenii să se întoarcă la creșă sau la școală. Mă tem că se vor molipsi de acea boală, mi-a explicat Mengele.

— Dar e contagioasă? am întrebat eu.

Mi-am amintit vag că am auzit de acea boală în timpul școlii de asistente, dar nu am văzut niciun caz atunci.

— Nu credem asta. Poate fi oprită cu antibiotice și o dietă îmbogățită. Nu pot garanta o provizie din prima categorie, pentru că majoritatea medicamentelor sunt trimise pe front sau în orașele noastre bombardate zilnic de britanici și de americani, dar putem îmbunătăți parțial dieta elevilor tăi.

— Dar, Herr Doktor, dieta nu va fi suficientă.

— Cercetez noma cu dr. Berthold Epstein și sper să găsesc un tratament mai eficient cât mai repede. De-asta i-am transferat pe unii copii, mai ales cazurile mai grave, la spitalul lagărului, a continuat el.

M-am ridicat în picioare. Măcar am reușit să-l fac să fie de acord cu îmbunătățirea anumite aspecte ale condițiilor de trai ale copiilor țigani din lagărul nostru.

— Să nu vă speriați dacă luăm și niște copii sănătoși. Credem că noma are o componentă ereditară. Țiganii sunt o populație endogamă. Sifilisul pe care îl au mulți bărbați pare să fie legat de o predispoziție pentru această boală. De exemplu, în lagărul familiilor de cehi, au fost foarte puține cazuri.

Vocea lui era scurtă și la obiect.

— Dar nu sunt aici de multă vreme, i-am spus eu.

Auzisem că naziștii le permiseseră evreilor cehi să trăiască în lagăre familiale. Aceasta era o mare excepție în Auschwitz, deși cei mai mulți presupuneau că era un mod de a liniști vocile din afara Germaniei care se ridicau împotriva maltratării evreilor.

Doctorul mi-a zâmbit și i-am văzut strungăreața dintre dinții mari din față. Arăta ca un tânăr inofensiv și jucăuș incapabil să facă rău cu adevărat, dar își pierduse puterea de a mă păcăli cu vorbele lui microase și manierele lui politicoase.

— Voi lucra cu dumneavoastră atât timp cât vă țineți de cuvânt și îmbunătățiți condițiile pentru copii. Vă rog să nu uitați că și ei sunt ființe umane ca noi. Poate că nu au sânge arian, dar tot au sânge, Herr Doctor.

I-au apărut riduri pe frunte și expresia feței i s-a schimbat imediat. Pentru un moment, m-am temut că am mers prea departe. Dar am simțit și că Mengele mă respecta pentru că puteam să spun exact ce gândeam în fața lui, chiar dacă asta putea

declanșa consecințe îngrozitoare. Nu mă îndoiam că, în condiția mea de ariană germană, beneficiam de un nivel de protecție față de mintea lui rasistă și criminală, dar nimeni nu l-ar fi muștrat dacă m-ar fi împușcat chiar atunci și acolo.

— Într-o zi, veți înțelege ce fac pentru Germania și pentru lume. Nu vrem să exterminăm toate rasele, doar să le ajutăm pe fiecare să-și ocupe locul corect. După război, va exista o colonie unde vor putea trăi toți țiganii. L-am auzit pe Himmler, *Reichsführer-SS*, vorbind despre chestiunea asta. Vă asigur că e un om onorabil care întotdeauna se ține de cuvânt.

Nu i-am răspuns, ci doar mi-am aplecat capul ca să mă scuz, iar el m-a condus până la ușă. Deja se lăsase noaptea. Nu voiam să mă întorc și să-mi iau rămas-bun din nou. În acea după-amiază, mi-am pierdut toate speranțele de a găsi ceva uman în Mengele. Își încheiase transformarea malefică în cele șase luni de când era în Birkenau, aproximativ aceeași perioadă de timp de când era și familia mea aici. Din erou de război și nazist loial, a devenit un doctor însetat de sânge, fără niciun respect față de pacienții lui, selectând oamenii pentru a fi uciși cu impunitate.

Când m-am întors în baraca noastră, am descoperit că Ludwika deja îi culcase pe copii. A fost o ușurare pentru mine să nu supraveghez programul în seara aceea. Eram epuizată, stoarsă de toată puterea. Descurajarea se fixase cu putere în inima și în trupul meu.

— Cum a fost? m-a întrebat Ludwika, șovăitoare.

— Bine, într-un fel. A promis să furnizeze hrana pentru școala copiilor.

Vocea mea era monotonă.

— Păi, astea sunt vești bune.

— Eu nu sunt atât de sigură. Am simțit ceva sinistru în acel loc. Trebuie să ne pregătim pentru ce e mai rău. Soarta noastră e legată de

evenimentele care se petrec dincolo de aceste garduri. Dacă naziștii pierd, vor vrea să șteargă toate urmele crimelor lor. Dacă vor câștiga, nu va fi nicio problemă pentru ei dacă vor termina atunci cu noi. Doar un miracol ne mai poate salva de la o moarte lentă și sigură.

Ludwika s-a prăbușit sub greutatea gândurilor mele sumbre. Eram relativ tinere și voiam să credem că viața avea să continue, că aveam să găsim o cale de a merge înainte, dar nu eram într-o situație mai bună sau diferită de milioanele de oameni care deja muriseră în Europa și în jumătate de lume din cauza acestui război. Moartea nu se oprea ca să deosebească pe cei vinovați de cei nevinovați. Câștiga cu sutele de mii de suflete care se alăturau pe lista ei macabră în fiecare an. Toate numele noastre apăreau pe acea listă. Doar un miracol ne putea salva.

PAISPREZECE

DECEMBRIE 1943

AUSCHWITZ

Sfârșitul anului se apropia, ceea ce, în mod normal, ar fi fost o perioadă de sărbătoare și bucurie. Dar ne-a umplut de incertitudine. Aveam să supraviețuim să vedem anul 1944? Am primit vești despre bombardamentele neîncetate ale Berlinului și ale altor orașe germane. Repercusiunile în Auschwitz erau următoarele: gardienii păreau îngrijorați, beau mai mult și erau întotdeauna în cele mai rele toane. Mulți dintre ei își pierduseră membri ai familiei și unii începeau să se teamă că crimele lor nu aveau să rămână nepedepsite pentru totdeauna. Era mai bine să îi evităm complet și să mergem neobservați.

Mengele s-a ținut de cuvânt. Situația s-a îmbunătățit în creșă în timpul lunilor octombrie și noiembrie, dar proviziile au început să scadă din nou în decembrie. Explicația oficială era că atacurile Aliatilor îngreunau transportul bunurilor materiale, dar, paradoxal, trenurile pline cu evrei și alți ostatici ai naziștilor continuau să sosească fără probleme în Birkenau. Logica nazistă nu coincidea niciodată cu cea a restului umanității. Pentru ei, ura era o sursă de energie care venea peste noi.

Populația lagărului ȝiganilor scădea în fiecare lună. Iarna de la sfârșitul anului 1943 a fost și foarte aspră. Cei mai mulți nu aveau nici lemne de foc, nici cărbuni de ars. Creșa, școala și spitalul erau singurele barăci în care se permitea acest lux.

Copiii puteau sta liniștiți, la căldură și curați, toată dimineața, dar după-amiaza și, mai ales, în nopțile aspre, trebuiau să stea în barăcile noroioase și înghețate.

La sfârșitul lunii noiembrie, am trimis o cerere comandantului ca să permită copiilor mai mici să doarmă în barăcile creșei și școlii, dar cererea a fost respinsă. Cu fiecare zi care trecea, tot mai mulți copii mureau, se îmbolnăveau sau sufereau din cauza simptomelor îngrozitoare ale bolii noma.

Lăgarul era cu moralul la pământ, ca să mă exprim politicos. Așa că am fost surprinsă când ne-au trimis o evreică estoniană, numită Vera Luke, să se alăture listei învățătoarelor. Tânăra fusese asistentă în țara ei și, chiar dacă avea o înfățișare bolnăvicioasă și era foarte palidă, a fost ca o gură de aer proaspăt pentru grădiniță în timp ce ne chinuiam să rezistăm într-o perioadă foarte grea.

Am adunat echipa de învățătoare la prima oră a dimineții, înainte să vină copiii, și am vorbit despre ultimele săptămâni. Cel mai mult îmi făceam griji pentru felul în care aveam să înfruntăm iarna în aceste condiții extrem de adverse.

— Mă bucur să vă prezint o nouă colegă, Vera Luke, le-am spus eu tuturor.

Au încercat să o întâmpine cu căldură, dar majoritatea colegelor mele sufereau și ele de efectele frigului, malnutriției și ale fricii din cauza situației disperate a copiilor.

Vera a zâmbit și ne-a zis:

— Când mi-au spus că aveam să lucrez într-o grădiniță din Auschwitz, am crezut că îmi băteau joc de mine, dar acum înțeleg că e posibil să creăm o oază în deșert.

Zâmbetul era o extravaganță pe care nu ne-o mai permisesem de multe săptămâni.

— Mulțumesc, Vera. Acum, să vedem ce provizii ne lipsesc.

Am început să prezint o listă lungă care părea să se lungească în fiecare zi. Când am terminat, m-am uitat la celelalte femei. Își țineau capetele aplecate din cauza descurajării.

— Cred că te uiți la ce nu ai și la ce stă între tine și a nu mai avea nimic, mi-a spus Vera. Sunt în iadul acesta de două luni și am învățat să nu mai am așteptări, să încerc să mă bucur de fiecare zi și să nu mă mai gândesc la ziua de mâine. Sugerez un act de rebeliune. Haideți să sărbătorim Crăciunul!

Toate ne-am uitat la ea, speriate. Pentru cele mai multe dintre noi, Crăciunul însemna sărbătoare și speranță, dar niciuna din ele nu exista în Auschwitz.

— Toate știți că sunt evreică, dar, dacă vom sărbători Crăciunul, le vom reda acestor copii un pic din credința lor. Toți vor avea noi speranțe, visuri, aspirații. Vă rog, nu-i lăsați pe naziști să le fure și lucrurile astea.

Vera ne-a privit cu un zâmbet radios, dinții ei albi și strălucitori sclipind ca niște diamante înaintea ochilor noștri obosiți. Am încercat să mi-i imaginez pe cei cinci copii ai mei sărbătorind Crăciunul acolo. Era perioada lor preferată din an, dar apoi au început să vină îndoielile. Cum am fi făcut rost de tot ce aveam nevoie? Ce le puteam oferi?

— Dar nu avem nimic cu care să putem sărbători Crăciunul, am spus eu, supărată.

Era pentru prima dată de când conduceam grădinița când nu mi-am permis să mă bucur de ceva pentru copii.

— Putem face rost de un pom, decorațiuni și cadouri, chiar dacă vor fi foarte simple. Vom încerca să obținem un pic de zahăr și făină ca să facem fursecuri. Restul vor fi doar colinde și o mică scenetă, a spus Vera, veselă.

Entuziasmul a început să se răspândească și am început să vorbim toate deodată. Am făcut gălăgie și m-am uitat la Vera. Am înțeles ce încerca să facă. Voia ca noi să putem visa din nou, dar mă temeam că un nou eșec ar fi destrămat până și puțină speranță care ne mai ținea uniți.

— Foarte bine, vom sărbători. Vom încerca să îi convingem pe gardieni să ne ajute, deși sunt sigură că se vor opune. În ultimul timp, au fost tăcuți și ranchiunoși. Avem doar două zile să o facem. Ar fi bine să ne apucăm de treabă! le-am spus eu, convingându-mă în timp ce vorbeam.

Ne-am petrecut următoarea oră plănuiind și împărțindu-ne munca. Celelalte lucruri de pe agenda zilei au fost puse deoparte. Lipsa hranei și viitorul nostru nesigur nu erau importante atunci. Vera ne-a reamintit că cea mai bună hrană pentru suflet era speranța.

Când trebuiau să vină copiii, am îndrumat-o pe Vera pentru noile ei sarcini, cum făceam în fiecare zi, iar educatoarele au stat la intrarea barăcii ca să îi întâmpine pe elevi. Ne-am uitat la strada largă, acoperită de zăpadă. Temperatura scăzuse atât de mult în timpul nopții că cea mai mare parte a păturii albe înghețase și se întărise. Frigul ne-a biciuit fețele și a trecut ușor prin hainele noastre înțepându-ne pielea. După zece minute de așteptare afară, am hotărât să ne întoarcem în clădire.

Le-am făcut semn colegelor mele să se așeze la o masă și m-am uitat pe fereastră. Nu se vedea niciun suflet în tot lagărul.

— Știe cineva ce se-ntâmplă? De ce nu vin copiii în dimineața asta? le-am întrebat eu, nervoasă.

Zelma și-a ridicat mâna cu timiditate și celelalte mame țigănci s-au uitat la ea cu seriozitate.

— Mamele sunt îngrijorate și preferă să nu-și trimită copiii.

— De ce nu mi-ați spus asta? Ce se-ntâmplă? Acesta e singurul loc din tot lagărul unde copiii pot sta la căldură câteva ore și pot mânca un pic de mâncare bună.

Își puteau da seama, după vocea mea, că nu eram în toane bune. Mă simțeam trădată de niște femei din echipa mea.

— Se tem că nu-și vor mai vedea copiii dacă îi aduc la școală. Dr. Mengele a luat mulți gemeni și niște copii țigani care aveau ochi de culori diferite. Nu mai au încredere în noi. Le-am rugat să stea de vorbă cu tine, dar spun că ești germană și o colaboratoare a naziștilor.

De-abia am auzit ultimele cuvinte. Era clar că Zelma s-a simțit îngrozitor când mi-a dat acele vești proaste.

— E ridicol. Majoritatea copiilor ar fi murit până acum dacă nu ar fi existat creșa și școala. Iarna e o adevărată problemă. Mulți au murit de foame și frig, dar nu e vina noastră că nu le putem oferi mai mult.

Eram furioasă.

Una dintre mamele țigănci s-a ridicat în picioare și a arătat cu degetul spre mine. A început să strige toate lucrurile pe care, aparent, le-a ținut în ea timp de câteva luni, tot ce credea că făceam greșit.

— Copiii tăi primesc mâncare mai bună decât ceilalți. Locuiesc în locul acesta călduros și confortabil. Cele mai multe dintre noi am pierdut cel puțin unul sau doi copii, dar tu ți i-ai păstrat pe toți cinci în siguranță și sănătoși. Ești preferata doctorului, dar întrebarea e: ce-i dai în schimb? Ți-a promis că-ți va proteja copiii?

Fața ei era schimonosită de o ură îngrozitoare. Întotdeauna încercasem să fac tot ce puteam ca să îmbunătățesc condițiile de viață ale tuturor copiilor. Am hotărât că era mai bine să nu răspund. În schimb, m-am ridicat și am mers la ușă.

— Ce faci, Frau Hannemann? m-a întrebat Zelma.

— Voi merge din baracă în baracă, să vorbesc cu fiecare mamă, am spus eu, încheindu-mi haina în timp ce am ieșit pe strada înghețată.

Toate m-au urmat în liniște. Prezența lor era un sprijin moral. Am mers la prima baracă și am intrat hotărâtă. Copiii și mamele lor se înghesuiau în mijlocul clădirii, departe de pereți. Nu prea era

nicio diferență între a fi înăuntru sau afară, deși mirosul de transpirație, urină și lemn putrezit mi-a amintit de primele zile în Birkenau. Greutățile pe care le înfruntasem de atunci mi-au trecut prin fața ochilor una câte una. Era aproape imposibil să rămâi zdravăn la minte într-un asemenea loc. Acele mame erau adevărate eroine, dar teama le paralizase complet.

— Îmi pare foarte rău pentru neîncrederea dintre noi. E grea viața aici, în lagăr. Iarna e aspră și știu că circulă zvonuri despre tot felul de lucruri. Noi vrem doar să vă ajutăm. Vă oferim singurul lucru pe care îl avem, chiar viețile noastre. Nu ne place să avem privilegii, le-am spus eu. L-am rugat pe comandant să-i lase pe copii să doarmă în barăcile creșei, dar mi-a refuzat cererile. Mi s-au înroșit degetele din cauza petițiilor pe care le-am scris. Uneori, rămân fără hârtie pe care să le scriu. Herr Doktor ne-a ajutat. E adevărat că ia copii pentru experimentele lui, dar chiar el mi-a spus că fac cercetări ca să găsească un tratament pentru cangrena care afectează copiii ȝigani.

Am tăcut pentru un moment și m-am uitat la fețele lor înăsprite de foame și teamă. Păreau niște fantome care pluteau într-un cimitir întunecat.

— Dar trebuie să aveți încredere în noi. Copiii voștri vor primi un pic mai multă mâncare decât ar primi dacă ar rămâne în barăci și măcar pot sta la căldură câteva ore. Nu am niciun control asupra copiilor pe care îi duc ei la spital, dar voi încerca să îi păstrez de parcă ar fi propriii mei copii. Vă promit.

Știam că puteam face foarte puțin sau chiar nimic dacă gardienii îmi luau gemenii sau alți copii, dar măcar puteam încerca să opresc transferul și să cer o explicație despre motivul pentru care erau luați. Mamele le-au făcut semn copiilor lor și micuții ne-au urmat până la următoarea baracă.

În următoarele trei ore, am repetat scena în fiecare baracă din lagărul ȝiganilor. A fost obositor și, până am terminat, eram înghețați și epuizați cu toții, dar cel puțin 95 de procente din copii au primit permisiunea de a ne urma. Apoi am mers la spital în timp ce celelalte învățătoare și-au început cursurile. Era deja amiază și, de obicei, atunci îi vizitam pe cei mai bolnavi copii. De-abia traversasem strada când am observat ceva cu adevărat șocant.

Gardianca Maria Mandel mergea prin zăpadă, trăgând o săniuță de lemn. Pe ea stătea un copil ȝigan, de vreo cinci ani, îmbrăcat în niște haine drăguțe și scumpe. Copilul părea să se bucure de plimbarea cu sania. Maria s-a oprit chiar în fața mea.

— Prizonieră, vreau să ai grijă de acest copil. Numele lui e Bivol și e fiul regelui ȝiganilor din Germania. Familia lui e una dintre cele mai nobile familii de ȝigani. Părinții lui au fost aleși de Herr Doktor Robert Ritter să reprezinte romii germani. Ei spun că au fost încoronați în Berlin acum trei ani și că arhiepiscopul le-a oficiat încoronarea. Poate că asta i s-a urcat la cap tatălui lui, pentru că a organizat o revoltă a ȝiganilor în ghetoul Lodz, de aceea i-au adus pe majoritatea aici. Au fost date ordine să-i fie executați părinții, dar nu s-au dat ordine pentru copil. Ar fi bine să ai mare grijă de el. Valorează mai mult decât toți ceilalți puradei la un loc.

Am fost șocată să o văd pe acea bestie trăgând sania pe care stătea micul prinț. M-am uitat la copil. Avea niște ochi foarte mari și negri. Înfățișarea lui era impecabilă. Nu se vedea nicio pată pe hainele lui din catifea albastră.

— Când se termină cursurile, veți veni după el? am întrebat-o eu, nervoasă.

Niciodată nu știam cum avea să reacționeze Maria Mandel.

— Da, bineînțeles, a strigat ea. Dacă nu pot ajunge acolo, va veni un kapos după el. Copilul e sub supravegherea mea directă. Nimeni nu trebuie să se atingă de el. Apoi s-a aplecat, i-a zâmbit copilului și i-a dat o bucățică de ciocolată. Am avut o impresie clară că băiatul era ca un animal de companie pentru ea, ceva care să o distreze și să-i ofere afecțiune. Existența noastră se sfârșește atunci când nu mai e nimeni în lume capabil să ne iubească.

Gardianca a început să meargă din nou spre barăcile din fața lagărului, iar eu m-am uitat la Bivol. Am întins mâna spre el, i-am zâmbit și l-am întrebat dacă voia să vină cu mine. Micul prinț nu mi-a spus nimic, dar mi-a răspuns cu un zâmbet. Am urcat scările grădiniței și l-am prezentat unei învățătoare. Am cercetat pereții timp de câteva secunde. Vopseaua era ștersă în comparație cu ziua inaugurării, dar încă era un loc minunat în care puteam uita de tragediile vieții în lagăr.

— Ți place să pictezi? l-am întrebat pe copil.

El a dat din cap energic și a renunțat la postura arogantă ca să îmi ofere un zâmbet larg. Am presupus că, ani de zile, lumea îi tratase pe acest copil și pe părinții lui ca pe niște membri ai unei familii regale, iar acum era doar încă o victimă a crudului și arbitrarului sistem nazist.

Următoarele două zile au fost frenetice. Echipa noastră de educatoare a venit cu două ore înainte de cursuri ca să pregătească materialele și am făcut o cărare între barăci și birou, trimițând cereri pentru toate lucrurile de care aveam nevoie. Doctorul Mengele a fost de acord să ne dea mâncare suplimentară în acea zi, iar un kapo a apărut cu un brad pentru petrecere.

Ne-am petrecut toată dimineața repetând colindele de Crăciun și pregătind o scenetă. Voiam ca totul să fie perfect.

În seara de 24 decembrie, Ajunul Crăciunului, eram pregătiți pentru petrecere. Copiii mai mici

aveau să cânte două sau trei cântece, cei mai mari aveau să prezinte o scenetă despre nașterea lui Iisus, apoi le-am fi oferit mâncare copiilor și părinților lor. Nu credeam că avea să vină vreun gardian. Pentru ei, era mai ușor să continue să ne vadă ca pe niște animale sau obiecte și, prin urmare, să evite orice ezitare când venea vremea să ne pedepsească sau să ne ucidă.

Sărbătoarea a început la timp. Lumânările și ghirlandele din baraca creșei evocau o atmosferă specială de Crăciun. Frumosul brad cu puține lumânări și panglici a transformat locul într-o cameră de zi spațioasă și confortabilă.

Părinții au venit liniștiți și s-au așezat. Majoritatea bărbaților au rămas în picioare, în timp ce mamele s-au înclinat ca să-și găsească cele mai bune poziții pentru a-și vedea copiii. Blaz și Otis se ocupau de așezarea oamenilor pentru a evita orice probleme. Am atârnat un cearșaf lung în loc de cortină. Vera a apărut pe scena improvizată îmbrăcată într-un fel de tunică și s-a adresat publicului:

— Dragi părinți, bunici, frați și surori, azi vom sărbători împreună Crăciunul, una dintre. Sărbătorile cele mai îndrăgite, atât de copii, cât și de adulți. Copiii au pregătit acest program cu mult drag, așa că vă rog...

Brusc, Vera a înmărmurit din cauza șocului, de parcă ar fi văzut o fantomă. M-am întors și, mai întâi, am simțit frigul care intra prin ușa pe jumătate deschisă. Apoi a apărut Maria Mandel. Uniforma ei, impecabilă ca de obicei, era parțial acoperită de o capă mare de culoare gri. Oamenii s-au îndepărtat de ea cu teamă. Toți am crezut că era acolo pentru a întrerupe evenimentul sau că avea să înceapă să îi bată pe oaspeți, dar ea doar s-a rezemat de peretele din spate și a stat acolo, tăcută.

Vera și-a recăpătat vocea.

— Prima dată, copiii vor cânta *O du Fröhliche*³, a anunțat ea.

S-au auzit niște aplauze timide și fiii mei au ajutat la tragerea cortinei. Copiii purtau papioane mici, negre, și bretele. Cămășile lor albe străluceau la lumina lumânărilor. S-au uitat la Maja, educatoarea lor, și au început să cânte în timp ce Blaz i-a acompaniat la vioară.

Vocile frumoase ale copiilor mici au vibrat între pereții creșei în timp ce fulgii de zăpadă cădeau în noaptea neagră. Corul ne-a amintit tuturor de sărbători mai fericite. Mințile noastre au căutat imaginile cadourilor, așteptării și magiei care învăluia ieslea din Betleem în noaptea aceea. Melancolia a început să se răspândească în cameră și, în cele din urmă, a pus stăpânire pe toți. Brusc, unul dintre copii a început să plângă și nu a durat mult până i s-au alăturat toți copiii, în timp ce își aminteau darurile și fericirea sărbătorilor trecute.

Lacrimile le-au înecat vocile, la început ca o șoptă, apoi ca un torent care ne-a tras pe toți în jos cu tristețea lui. M-am uitat la Adalia, care stătea cu fetițele și, de departe, am privit frumoasele perle care dansau în ochii ei albaștri. M-am gândit la Johann, despre care nu am mai aflat nimic de la vizita mea scurtă în Kanada. Era prima dată când ne petreceam Crăciunul departe unul de celălalt de când am fost adolescenți. Poate că acesta avea să fie ultimul nostru Crăciun. Nu vor mai fi mâncăruri speciale, nu vom mai cânta în fața șemineului, nu vor mai fi cadouri sub pom în următoarea dimineață sau copii nerăbdători să rupă hârtia colorată, cu ochii cât cepele și bucuria radiindu-le prin toți porii trupurilor lor.

Am încercat să mă ridic deasupra tuturor acestor gânduri. Nu puteam permite ca noaptea să fie stricată de gânduri triste sau de jalea după cei care nu mai erau cu noi. M-am ridicat în picioare, am stat lângă copii, am luat-o pe Adalia de mână și am început să cânt. La început, vocea mea a fost

singura care s-a auzit în camera plină de oameni, dar apoi s-au alăturat celelalte educatoare și, în scurt timp, toți cei aflați în cameră au început să cânte frumosul colind.

Fetițele au cântat încă două cântece, apoi copiii mai mari au jucat în sceneta nașterii lui Iisus cu multă grație. Emily a fost îmbrăcată ca Fecioara Maria, iar Ernest a fost Iosif.

Apoi Zelma și Kasandra au prezentat un spectacol de teatru de păpuși pentru copii, care stăteau la picioarele mamelor lor atunci. Bavol, micul prinț țigan, a stat la picioarele Mariei Mandel. Părea să se bucure de spectacol, primul semn de omenie pe care l-am văzut vreodată la ea.

Când s-a terminat, toți au mers la mese și au început să mănânce. Chiar dacă cei mai mulți dintre adulți nu mai gustaseră niciuna dintre acele delicatese de foarte multă vreme, le-au lăsat aproape pe toate copiilor.

Maria Mandel nu s-a apropiat de masă ca să mănânce. L-a îmbrăcat pe Bavol în haina lui și a ieșit cu discreție din baracă. Când a plecat, m-am întrebat ce fel de suflete aveau acele gardience de puteau să acționeze cu atâta brutalitate și cruzime. Am știut că nu voi primi niciodată un răspuns. Răul e mult mai mare decât un comportament antisocial sau o deficiență psihologică. Mai presus de orice, e o lipsă de iubire față de sine și față de ceilalți. Gardianca s-a purtat ca o mamă în acea seară, dar nu am știut cât de departe ar fi fost dispusă să meargă ca să își salveze noul animal de companie. Naziștii întotdeauna respectau regulile. Partidul era viața lor și orice infrațiune i-ar fi separat de sursa de putere și influență, transformându-i din nou în nimeni, așa cum au fost înainte. Hitler le-a dat un motiv de a trăi. Erau câinii credincioși ai unui stăpân fără inimă, dar măcar stăpânul îi lăsa să guste resturile puterii lui crude.

După o oră, familiile au plecat din baraca creșei cu ceva asemănător fericirii. Peste câteva minute, aveau să fie din nou în realitatea insuportabilă a vieții din lagăr, dar ne-au mulțumit cu toții pentru darul neașteptat care le-a luminat viața, chiar și pentru un moment. Când petrecerea s-a terminat, educatoarele m-au ajutat să fac curat. Când totul a fost din nou în ordine, mi-am culcat copiii. Erau atât de obosiți că de-abia s-au împotrivit. Blaz și Otis au primit fiecare, în dar, o mică praștie, dar nu puteau să le scoată din baracă pentru că erau interzise în lagăr. Gemenii au primit o păpușă cu o mână și un căluț vechi și decolorat, dar Emily și Ernest au crezut că erau cele mai scumpe jucării din lume în acea seară. Adalia își strângea noua păpușă de cârpă și mi-a dat un pupic atunci când s-a ghemuit în patul nostru.

M-am întors în camera principală și am început să scriu în jurnalul meu. Trecuse ceva vreme de când scrisesem ultima dată, poate ca un refuz de a continua să îmi apăr amintirile. De-abia începusem, când am auzit cum se deschidea ușa. Mi-am ascuns jurnalul în haină și m-am uitat cu teamă la umbra ale cărei contururi se formau în pragul ușii. Spre mirarea mea, era Maria Mandel din nou. Cu trupul ușor cocoșat, a intrat și a făcut câțiva pași spre mine. Am început să tremur. Femeia aceea nu a fost niciodată o purtătoare de vești bune și toți se temeau de ea. S-a apropiat și, la lumina lumânărilor, am văzut că avea ochii roșii și o privire fioroasă.

— L-au luat, a fost tot ce a spus ea.

Știam că vorbea despre copilul pe care l-a luat sub ocrotirea ei, dar nu știam exact la ce se referea. Dar m-am temut prea tare ca să întreb. Ar fi putut reacționa violent; poate că a venit să facă ceva copiilor mei.

— L-au luat. Au golit baraca orfanilor. Au dus o duzină la spitalul lagărului, dar restul nu vor mai exista peste câteva minute.

Vocea ei era răgușită, de parcă ar fi plâns foarte multă vreme. M-am întrebat dacă băuse, dar a părut trează în seara acelui Ajun de Crăciun.

— Pot să-ți aduc ceva de băut?

— Nu, doar nu voiam să fiu singură în noaptea asta. Tot ce s-a întâmplat aici...

Nu și-a terminat propoziția.

— Îmi pare foarte rău. A fost un copil frumos și inteligent.

— Ce știi despre asta, curvo? Ești o femeie germană cu o grămadă de copii jechoși făcuți cu un nemernic țigan. Nu ești deloc ca mine. Oamenii ca tine sunt doar gunoaie. Păstrează-ți compasiunea pentru tine. În curând vei avea nevoie de ea pentru puradeii tăi.

S-a uitat urât la mine și, pentru o fracțiune de secundă, în spatele straturilor imense de mândrie și răutate, am văzut o sclipire slabă de ceva uman. Apoi s-a întors și a ieșit afară, mărșăluind, în viscol. Cuvintele ei au trecut prin mine ca niște pumnale de foc. La ce s-a referit? Mă amenința sau doar încerca să-și verse furia pe mine?

Toate ființele umane sunt de neînlocuit, au o valoare infinită, și nimic nu poate înlocui o viață luată. În acea noapte sărbătoream viața, nașterea copilului Iisus, dar mulți copii trebuiau să moară, sacrificați flăcărilor urii și răului. Mi-am lăsat capul în jos și m-am gândit la mesajul din iesle: „Slavă Domnului din ceruri, și pe pământ pace și bunăvoință între oameni”.

Războiul și-a luat birul de moarte și pustiire în acel Ajun de Crăciun. Am încercat să-mi umplu inima cu iubire. Nu voiam ca ura să-mi mănânce măruntaiele. Trebuia să-mi iubesc până și dușmanii. Era singurul mod de a nu deveni și eu un monstru.

CINCISPREZECE

MARTIE 1944

AUSCHWITZ

Iarna se apropia de sfârșit, dar știam că primăvara încă era departe de Polonia. Zăpada încă acoperea parțial lagărul și avea să facă loc ploii neîncetate, noroiului și unui număr jalnic de morți. Mâncarea era tot mai puțină. Anumite familii cu mai multă influență în tabără au păstrat ceea ce era menit pentru alții. Femeile fără soți în lagăr, oamenii din comunitățile mai mici de ȣigani și copiii duceau greul împărțirii nedrepte a proviziilor insuficiente. Cei mai privilegiați membri ai lagărului erau foștii mei prieteni, ȣigani germani. De câteva ori, am mers la baraca 14 ca să îi rog să-și schimbe obiceiurile, dar răspunsul lor a fost întotdeauna același: decât să moară de foame copiii lor, mai bine cei ai altor mame.

Într-un fel, lenea tot mai mare a gardienilor lagărului, care erau mai interesați să se îmbete și să uite de războiul care își croia drumul încet și implacabil prin Germania, i-a făcut să fie tot mai neatenți la viața din lagăr. Am auzit povești despre viața desfrânată pe care gardiencele o duceau cu soldații SS. Am auzit chiar și zvonuri că Irma Grese era însărcinată.

Germanii au închis școala pentru băieți mai mari a lui Antonin Strnad și m-am temut că aveau să închidă și grădinița noastră în orice moment. Într-o dimineață de duminică, atunci când nu aveam cursuri și copiii mei încă dormeau în camera din spate, am auzit o bătaie în ușă. M-am ridicat și am deschis ușa încet, sperând să nu îi trezesc.

— Frau Hannemann, permiteți-mi să mă prezint, mi-a spus o tânără cu ochi albaștri.

Vorbea germana corect, chiar dacă accentul ei părea ceh.

— Bună ziua, vă rog, continuați.

— Numele meu e Dinah Gottliebova și sunt pictoriță. Dr. Mengele m-a trimis să pictez portretele unor țigani din lagăr. Voiam să vă cer ajutorul. Pentru că sunteți directoarea școlii, ați putea să mă ajutați să ajung la copii și la mamele lor.

Cererea tinerei m-a surprins, dar știam că Mengele era foarte interesat de cercetarea biologică și antropologică. La început, nu mi s-a părut nimic rău în pictarea elevilor. Măcar ar fi fost ceva interesant pentru ei, ceva care să mai întrerupă monotonia chinuitoare a vieții din lagăr. Părea încă un ordin absurd al naziștilor. Naziștii erau obsedați de adunarea informațiilor și păstrarea documentelor. Dinah era frumoasă, cu ochi albaștri luminoși și păr roșcat. Mai târziu, am aflat că, într-adevăr, era cehă și că Mengele i-a cerut să înregistreze nuanțele pielii romilor pe care fotografiile nu puteau să le surprindă.

— Pot să vă fac o listă și să începeți mâine. Nu vă pot garanta că adulții vor participa. Oamenii de aici, din lagăr, sunt foarte supărați și mă tem că unii vor refuza.

— Vă mulțumesc foarte mult pentru ajutor.

— Doriți un ceai? am întrebat-o eu.

Băutura pe care am putut să o prepar nu prea semăna cu ceaiul, dar măcar era fierbinte și păcălea stomacul pentru câteva minute.

— O, ceaiul e întotdeauna binevenit, a spus ea, zâmbind.

Nu a durat mult până am pregătit băutura pentru noi.

Când m-am întors unde stătea ea, părea fascinată de picturile murale.

— Cine le-a pictat?

— Ei bine, nu mai sunt așa de vii precum au fost. Eu am făcut-o pe asta, dar cele mai mari au

fost făcute de o țigancă pe nume Zelma.

— Sunt foarte bine făcute. Picturile astea mi-au salvat viața, mi-a spus tânăra.

— Chiar așa?

Eram intrigată.

— Da, chiar după ce am fost adusă în Auschwitz, cineva din baraca mea m-a întrebat dacă puteam să-i fac o pictură murală cu Albă-ca-Zăpada și cei șapte pitici, din filmul Disney. Am crezut că gardienii mă vor pedepsi, dar dr. Mengele a văzut pictura murală și s-a gândit că-mi putea folosi talentul.

— Dr. Mengele întotdeauna caută oameni care îl pot ajuta la experimentele lui, am spus eu, exasperată.

Știam că ne folosea pe toți. Ne manipula ca pe niște pioni ca să intre în istorie cu glorie.

— E adevărat, dar asta ne-a salvat pe mine și pe mama mea. Avem condiții mai bune de viață și îmi place ce fac, a spus ea, sorbind din ceai.

— Au trecut câteva zile de când l-am văzut pe Mengele, am comentat eu.

— Sigur va veni la meciul de fotbal.

Dinah de-abia și-a terminat propoziția când am auzit o femeie țipând pe stradă. Am fugit până afară și am văzut o mamă la vreo zece metri depărtare, cu gemenii ei, Guido și Nino, care aveau patru ani. Cu cinci zile în urmă, un ofițer SS îi luase în ciuda împotrivirii mele. De atunci, mama lor a venit tot timpul la creșă ca să întrebe de ei. Am fugit amândouă până la ea. Se lovea în piept, iar copiii plângeau neconsolați. Când ne-am apropiat, am văzut că băieții erau acoperiți cu o pătură ruptă. Țipau incontolabil, iar fețele lor murdare erau strâmbate într-o expresie de durere puternică.

— Ce se-ntâmplă cu copiii? am întrebat eu, aplecându-mă ca să ridic copiii de la pământ.

— Doamne! E un monstru! a țipat ea.

Din cauza emoției nu se înțelegea ce spunea.

— Calmează-te, calmează-te! Ce-au făcut? am întrebat-o eu, devenind mai speriată.

— Uită-te și tu. Diavolul ăla i-a mutilat!

Am ridicat pătura cu grijă. Apoi am văzut cum spatele și brațele gemenilor fuseseră cusute împreună. Din rana mare ieșea puroi și arăta oribil, toată decolorată și umflată. De ce naiba ar face cineva așa ceva? Gemenii au fost cusuți unul de celălalt, venele lor au fost unite.

Apoi am mirosit-o. Pielea putrezea. În scurt timp, ar fi făcut o infecție, apoi cangrenă și ar fi murit. I-am dus la spital, împreună cu mama lor. Dr. Senkteller și Ludwika erau acolo. Ne-au condus înăuntru imediat și, după ce am lăsat-o pe mamă cu Dinah, pictorița, am mers să îmi ajut colegii.

— Cine le-a făcut asta? a întrebat doctorul, cu ochii holbați și nevenindu-i să creadă.

— Mengele.

Practic i-am scuipat numele.

S-au uitat unul la celălalt, șocați. Rănile adânci și murdare nu arătau ca lucrarea unui profesionist; păreau mai mult o ciopârțire și o cusătură grosolană făcută de un măcelar.

— Infecția a ajuns la os. Ar putea supraviețui câteva zile dacă le amputăm brațele, dar, pentru că nu avem morfină și antibiotice, infecția se va răspândi prin tot corpul și vor avea parte de o moarte îngrozitor de dureroasă, a spus doctorul.

Transpiram și mi s-a făcut greață, dar m-am abținut să nu vomit. Ludwika mi-a cercetat fața și mi-a spus:

— Arăți de parcă ți se face rău.

— Sunt bine. Ce putem face pentru ei? am întrebat eu disperată.

Ce aveam să-i spun mamei gemenilor?

Cu câteva luni înainte, am jurat mamelor din lagăr că aveam să le apăr copiii, dar patru perechi de gemeni ai lui Mengele și cinci copii țigani dispăruseră sub pretextul de a-i vindeca de noma,

chiar dacă niciunul dintre ei nu prezentase nici cele mai ușoare simptome. Dar asta era altceva. Mengele înnebunise de tot. Îi păsa doar de experimentele lui.

— Dacă nu facem nimic, copiii vor muri în mai puțin de douăzeci și patru de ore. Putem să le dăm puțină morfină care ne-a mai rămas ca să îi adormim, să nu mai sufere, mi-a răspuns doctorul.

— Da, mulțumesc, i-am răspuns eu, incapabilă să îmi stăpânesc două lacrimi mari care mi se prelingeau din ochi.

Mi-am șters fața repede și am mers în camera unde aștepta mama.

Și-a întors ochii rugători spre mine, dar, când am dat din cap, a început să țipe, să plângă și să se lovească din nou în piept.

— Măcar nu vor mai suferi, i-am spus eu, strângând-o tare în brațe.

Am stat așa pentru o vreme, plângând îmbrățișate, până când s-a mai calmat un pic. Am plecat din spital și ne-am întors încet la baraca ei. Brusc, și-a smuls mâna dintr-a mea și a fugit în direcția gardului electric. Am fugit după ea, dar era cu mult înaintea mea. De la o distanță de doar un metru de gard, a sărit și l-a apucat strâns. O scânteie strălucitoare m-a oprit brusc. Femeia a avut convulsii câteva momente, până când șocul electric a aruncat-o pe spate. Când am ajuns la ea, am văzut groaza pe fața ei. Moartea o găsisese, în sfârșit, dar în ochii goi care se holbau la cerut înnorat de martie se putea vedea frica.

I-am îmbrățișat corpul ars în timp ce alți prizonieri au început să se adune lângă noi. Kapos m-au făcut să-i dau drumul și, după ce au verificat dacă era moartă, au dus-o la mormanul de cadavre care se aduna în fiecare zi în spatele barăcii spitalului.

Dinah m-a ajutat să mă ridic. Fața ei serioasă reflecta epuizarea pe care au produs-o toată

violența și moartea aceea. Cruzimea și răul erau limbile ceasului care făceau Auschwitz-ul să ticăie.

De-abia făcusem doi pași când un val de prizonieri care se îndrepta spre gardul din spatele lagărului ne-a ajuns din urmă. Trebuia să înceapă meciul de fotbal și oamenii s-au îngrămădit ca să vadă cum SS și *Sonderkommandos* de la crematorii concureau pe picior de egalitate timp de nouăzeci de minute. Prizonierii adorau momentele în care un jucător SS cădea și o luau razna de bucurie când prizonierii dădeau un gol în poarta germanilor.

Dacă ne uitam într-o parte, puteam vedea cadavrul mamei gemenilor, care era cald încă, zăcând peste o duzină de cadavre, dar nimeni nu mai era atent la asta. Toți se concentrau la meci, indiferenți față de foștii camarazi. M-am uitat spre scările care duceau la saună și l-am văzut pe Mengele. Stătea cu o mână rezemată de balustrada de lemn. Zâmbea uitându-se la terenul de fotbal, de parcă ar fi fost așezat într-o boxă privată dintr-un stadion. Am fost atât de furioasă că nu m-am putut opri. Mi-am croit drum prin mulțime și m-am dus direct la el. Am urcat scările, iar el s-a încruntat când și-a dat seama de prezența mea.

— Herr Doktor, doi gemeni din școala mea s-au întors într-o stare jalnică. Doctorii cred că vor muri în douăzeci și patru de ore.

M-am forțat să rămân calmă.

— Nu acum, vă rog. Mă uit la meci! a spus el, încercând să mă ignore.

Am stat drept în fața lui. Eram un pic mai înaltă decât el și îi blocam priveliștea. M-a împins brusc într-o parte și aș fi căzut în zăpadă dacă nu aș fi reușit să mă apuc de balustradă.

— Ce le-ați făcut, Herr Doktor? am insistat eu.

M-a apucat cu mâinile lui reci și furioase, și a început să mă scuture.

— Femeie blestemată! Te-am ascultat întotdeauna. Ți-am tratat familia bine, ți-am

permis mari privilegii. Am răsfătat lagărul cu o grădiniță și o orchestră, dar trebuie să-mi continui cercetarea. Tot ce ai primit vine de la instituția mea. Dacă ar fi fost după cei care conduc lagărul, toți țiganii ar fi murit acum câteva săptămâni. Ai înțeles?

Am fost uimită și îngrozită. În inima mea, știam că spunea adevărul, dar era atât de odios că nu-l puteam accepta. Atunci, mi-am dorit din toată inima să mor. Mi-am dorit să am curajul să mă arunc pe gard, așa cum o făcuse mama gemenilor, și să scap de toată suferința.

— Copiii germani flămânzesc și suferă consecințele războiului! Femeile însărcinate își pierd copiii! Bătrânii mor pe străzi cerșind pâine! Nu poți cere mai mult de la mine, fac tot ce pot. Dacă trebuie sacrificeți câțiva pentru binele Germaniei, atunci așa să fie. Mor ca să-i salveze pe mulți alții. Vrei ca următorii să fie copiii tăi?

Ochii lui roșii păreau gata să explodeze. Și-a scos Luger-ul și l-a ținut la capul meu. Chiar am crezut că avea să se termine totul pentru mine, dar apoi toți au început să strige. Germanii au dat un gol. Doctorul a renunțat, și-a pus arma deoparte și m-a împins de pe scări. Am căzut repede în zăpada rece și umedă. M-am simțit distrusă, complet epuizată și gata să renunț pentru totdeauna. Apoi a apărut Blaz și m-a ajutat să mă ridic în picioare.

— Hai să plecăm, mamă, mi-a spus el, purtându-mi greutatea instabilă pe umerii lui.

Am plecat din mulțime și am mers spre drumul principal, apoi pe distanța scurtă până la baraca creșei. Încă era cald înăuntru. M-am trântit la una dintre mese, pe care încă mai stăteau ceștile noastre de ceai de dimineață.

— Îți fac niște ceai, mi-a spus Blaz.

— Nu, voi fi bine. Du-te să te uiți la meci.

M-am dus la soba noastră improvizată și am încălzit niște apă. După câteva minute, a apărut o cană aburindă în fața mea. Am simțit lichidul

fierbinte coborându-mi pe gât și m-am gândit la Johann. Sigur se uita la meci de partea cealaltă a gardului, atât de aproape și totuși incredibil de departe. Știam că m-ar fi protejat de acel monstru, dar și-ar fi pierdut viața în același timp. Uneori, lucrurile care ne lipsesc sau obstacolele pe care le înfruntăm devin aliați care ne ajută să rezistăm. Atunci și acolo, am hotărât că nu aveam să mă dau bătută. Aveam să lupt până la ultima răsuflare. Chiar dacă lumea se prăbușea în jurul meu, eu aveam să rămân fermă. Poate că primăvara îi va smulge pe locuitorii înfometați ai Auschwitz-ului din ghearele morții.

ȘAISPREZECE

MAI 1944

AUSCHWITZ

Zvonurile circulau ca niște scânteii prin Auschwitz. Uneori, chiar gardienii sau kapos lăsau la vedere un ordin sau o schimbare bruscă a condițiilor din lagăr, alteori prizonierii care lucrau pentru naziști ca secretari sau în altă poziție administrativă cu acces la informații privilegiate răspândeau veștile. Cumva, întotdeauna aflam ce plănuiau autoritățile lagărului.

Aliații ocupaseră aproape toată Italia, iar oamenii spuneau că, în curând, avea să fie alt front la Atlantic. Rușii îi împingeau încet pe germani înapoi spre granițele lor și scăpau Uniunea Sovietică de naziști. Bombardamentele Aliatilor distruseseră cele mai importante orașe germane, iar Hitler avea nevoie de tot mai mulți sclavi ca să continue să fabrice armament. În aprilie, SS au luat peste opt sute de bărbați și aproape cinci sute de femei din sectorul BIIe. Lagărul ȝiganilor era golit în mod constant, de parcă eram grămada de gunoi din Birkenau care era curățată puțin câte puțin. Pe măsură ce populația lagărului nostru se micșora și rămâneau doar cei care erau inutili pentru naziști, condițiile de viață s-au înrăutățit și mai mult.

Singurul lucru care părea să se îmbunătățească în acele zile era vremea. Ploua tot timpul, dar măcar nu era zăpadă și temperatura era suportabilă. Munca noastră în creșă și școală se redusese drastic. Mai erau doar vreo douăzeci de copii în fiecare clasă și numărul lor scădea în fiecare lună. Nu am mai vorbit cu dr. Mengele de la ultima întâlnire cu el. Am comunicat cu el doar prin rapoarte scrise despre muncă și cereri pentru

copii care erau ignorate sistematic. Asistentele mele arătau semne de epuizare și ne confruntam cu teama suplimentară că și ele aveau să fie luate.

În acele zile de mai, una dintre kapos, Wanda, ne-a adus o fetiță germană, numită Else Baker. Avea opt ani. Wanda nu era, în niciun fel, cea mai rea kapo din lagăr, dar nu era neapărat un înger, de aceea am fost surprinse când a spus că avea grijă de copila nou-venită de aproape o lună.

Elsa Baker era o fetiță frumoasă, cu trăsături fine și o expresie inteligentă. Arăta încă bine și delicată – era clar că nu suportase greutățile prin care trecuseră cei mai mulți dintre ȣigani în Birkenau. M-am dus la ea și i-am spus, zâmbind:

— Ai vrea să stai aici, cu noi? Poți să stai aici de dimineața devreme, până după-amiaza târziu.

Ea a încuviințat din cap și, în timp ce Wanda pleca, am condus-o pe Else până la baraca școlii. Chiar dacă aveau doar șapte ani, gemenii mei, Emily și Ernest, erau acolo cu restul grupului. În ultimul timp, acceptasem copii de toate vârstele, chiar dacă nu prea aveam ce să le oferim în afară de câteva ore de distracție. Proiectorul era stricat, nu mai aveam hârtie și rechizite de școală și, cel mai rău, nu mai aveam mâncare.

De-abia deschisesem ușa, când am întâlnit chipul disperat al Verei Luke. Ieșea afară în fugă și nu a observat-o pe fata cea nouă.

— Tocmai te căutam. I-au luat pe gemeni, a spus ea, disperată.

M-am uitat la ea, nevenindu-mi să o cred. Era ceva neobișnuit ca gardienii să ia copii din grădiniță fără să ne informeze, dar în Auschwitz nimic nu avea vreo logică. Am simțit o gheară în piept și m-am aplecat în față. Trebuia să fac ceva. Am încercat să ȣip pentru ca mintea mea să mă facă să mă mișc și să fug după ei, dar o panică absolută mă paraliza.

— Trebuie să mergem la secretară sau să căutăm copiii direct în saună. Dacă vor fi scoși din lagărul

țiganiilor, nu se vor mai întoarce, a spus Vera.

Am dat drumul mâinii Elsei și am fugit cu Vera pe drum. Nu era nici urmă de ei acolo. Am crezut că au fost duși la saună, acolo unde Mengele își făcea adesea experimentele. Am fugit în timp ce burnița și, în scurt timp, am fost ude leoarcă. Cenușiul cerului accentua verdele intens al curților dintre barăci și pădurea se legăna la capătul îndepărtat al lagărului. Am urcat în fugă scările din spatele saunei și ne-am oprit chiar în fața ușii.

— Întoarce-te la copii, i-am spus Verei.

Nu voiam să-i fac probleme. Până la urmă, miza era fiul meu și fiica mea. Eram dispusă să risc totul pentru a-i salva, dar altcineva nu trebuia să suporte consecințele.

Am dat buzna în laborator fără să bat la ușă. Zosia era acolo, cu niște dosare, gata să plece din cameră.

Și-a ridicat privirea, alarmată.

— Ce faci aici? mi-a șoptit ea, uitându-se în jur cu frică.

— I-au luat pe gemeni.

Am simțit că mă sufoc între hohotele de plâns.

— E o nebunie azi. Autoritățile lagărului au cerut aproape toți bărbații tineri care au mai rămas și încă optzeci de femei. Poate copiii tăi au ajuns pe listă din greșeală, sunt doar numere pentru SS, mi-a explicat ea.

— Poate că da, poate că nu. Nu ne-au anunțat la școală. Cum pot face o asemenea greșeală cu *gemenii*? am spus eu cu o neîncredere sporită.

Nu mai puteam crede niciun cuvânt pe care mi-l spunea. Ea l-a ajutat pe Mengele la experimentele lui.

— Nu știu ce să-ți mai zic, mi-a spus ea, dând din cap.

Mi-a tăcut semn cu mâna ca să îmi indice că trebuia să plec din birou, dar am reușit să trec pe lângă ea și să alerg spre laborator.

Am auzit vocea Zosiei în urma mea în timp ce am deschis brusc ușa. Înăuntru, locul se schimbase de când fusesem ultima dată acolo. Nu mai arăta ca un centru de cercetare. Era mai mult o temniță unde Mengele tortura copii nevinovați. Pe pereți, erau aliniați globi oculari de diferite culori, înrămați, fotografii îngrozitoare ale unor experimente de-ale lui și recipiente cu organe umane de vârste și mărimi diferite. Unele borcane pline cu lichid dezinfectant conțineau fetuși deformați de gemeni.

Doctorul era în partea din spate a camerei, cu spatele la mine, halatul lui alb și impecabil ascunzând parțial picioarele a doi copii așezați pe un pat lung. Credeam că erau copiii mei. Am fugit spre Mengele, hotărâtă să îl atac dacă era necesar, dar, înainte să ajung la el, s-a întors și s-a uitat la mine cu asprime.

— Ce faceți aici? a mârâit el.

Am mers în spatele lui și am văzut copiii. Nu erau ai mei. S-au uitat la mine cu niște fețișoare triste, implorându-mă în tăcere să îi scot de acolo. Mengele m-a tras de mânecă până afară, pe hol.

— Ați înnebunit de tot? Era să vă omor o dată. Ar fi bine să nu vă mai încercați norocul.

— Unde sunt copiii mei? l-am întrebat eu. Cineva mi-a luat gemenii.

— Nu sunt aici. Trebuie să fi fost o greșeală. Semnez ordine în fiecare zi pentru venirea și plecarea prizonierilor. Fabricile au nevoie de forță de muncă și unii tineri pleacă să lucreze în alte lagăre, dar nu copiii, mi-a spus Mengele cu seriozitate.

Dar am simțit că nu îmi spunea tot adevărul.

Apoi am auzit zgomotul camioanelor și am fugit până la ușă. Vehiculele erau parcate pe drum și aproape o sută de soldați au sărit din ele și au început să adune țigani de toate vârstele. Nu știam ce să fac. Trebuia să mă întorc și să-mi apăr ceilalți

copii de orice intenționau să facă soldații, dar trebuia să-mi caut și gemenii.

În cele din urmă, am decis să-mi caut copiii dispăruți. Știam că asistentele și-ar fi dat viețile ca să-i apere pe ceilalți copii din grădiniță. Am fugit până la camioane. La început, prizonierii nu au opus nicio rezistență dar, brusc, un băiat mai mare a aruncat cu o piatră într-un soldat, lovindu-l direct în față. Nasul tânărului soldat a început să sângereze și l-a împușcat imediat pe băiat. Țigani martori la acea scenă au sărit pe soldat și au început să îl bată. Nu a durat mult până când i-au urmat restul prizonierilor. Bărbații și femeile, bătrânii și adolescenții, cu toții au început să arunce cu orice găseau în soldați și să dea în ei cu bețe și bâte improvizate. S-au auzit niște împușcături, dar sergentul SS le-a ordonat soldaților să se retragă.

Unii țigani adulți i-au ajutat pe copii și pe adolescenți să se urce pe acoperișuri, în timp ce alții au aprins torțe și au dat foc unor prelate de pânză ale camioanelor. Șoferii au reacționat mergând cu viteză spre intrarea în lagăr și haosul a pus stăpânire peste tot.

Soldații s-au retras și s-au ascuns între barăcile 6 și 4. Reacția prizonierilor i-a luat complet prin surprindere. De obicei, era puțină rezistență împotriva brutalității din Auschwitz dar, în acea zi, și-au găsit niște adversari pe măsură.

Am fost mândră de acei țigani. Majoritatea oamenilor îi considerau antisociali, dar ei au fost singurii capabili să își apere familiile și să se împotrivească atunci când erau duși să fie măcelăriți.

Soldații au împușcat și au ucis un băiat care arunca cu pietre de pe un acoperiș din apropiere și l-am zărit pe Blaz, nu departe, cu praștia lui. Un soldat și-a îndreptat arma spre el. Am fugit și l-am împins pe soldat cu putere, iar germanul s-a

dezechilibrat, trimițându-și glonțul inofensiv în spațiu.

— Blaz, dă-te jos de pe acoperiș și întoarce-te la baraca noastră! am strigat eu.

Apoi alt soldat m-a lovit cu patul puștii în față.

Blaz a coborât de pe acoperiș și s-a aruncat la gâtul soldatului. Un grup de băieți i s-a alăturat și cei doi soldați au fugit spre restul camarazilor lor.

Blaz m-a ajutat să mă ridic. L-am prins de umeri și l-am întrebat:

— I-ai văzut pe gemeni?

El a încuviințat din cap, dar unul dintre prietenii lui a arătat spre unul dintre puținele camioane rămase, parcate la porțile lagărului. Prelatele de pânză erau rupte și am văzut un grup de cel puțin treizeci de prizonieri care încercau să evadeze. Gemenii erau printre ei.

Chiar dacă le-am ordonat lui Blaz și celorlalți copii să se întoarcă în barăcile creșei, toți m-au urmat. Am fugit până la camionul care încerca să se întoarcă, dar era blocat de restul convoiului dinaintea lui. Unii soldați îi goneau pe aceia dintre noi care încercau să ajungă la prizonierii din camioane, dar majoritatea SS se retrăgea. Când am ajuns la camion, a reușit să se întoarcă și s-a îndreptat spre poartă. Kapos au format un zid uman ca să nu trecem, dar forța oamenilor i-a trântit la pământ și am fugit spre camion. Am ajuns într-o parte a lui și mi-am văzut copiii. Eram la doar nouă metri de gard. Soldații erau aliniați dincolo de poartă, gata să împuște pe oricine ar fi încercat să plece din lagăr. Apoi le-am strigat gemenilor să sară. S-au uitat la distanța de doi metri și jumătate până jos, dar Ernest s-a urcat pe partea de lemn și a luat-o pe Emily de mână. Au sărit pe pământul noroios și s-au rostogolit câteva secunde înainte să se oprească. Camionul a ieșit pe poartă și soldații au închis-o repede. Majoritatea Țiganilor au reușit să scape. Doar aproximativ o duzină a rămas în camioane.

Oamenii au început să alerge ca nebunii spre barăci, temându-se că naziștii aveau să tragă la întâmplare cu mitralierele, dar nu au mai fost atacuri.

În acea noapte, toți copiii din lagăr au stat cu grupul nostru de educatoare în barăcile creșei și ale școlii, în timp ce restul ȋiganilor s-au pregătit pentru încă un atac împotriva lagărului. Au golit primele barăci și au făcut razii în depozit și în bucătărie. Au ridicat un fel de baricadă și ne-am petrecut toată noaptea stând de pază, așteptând un atac al SS.

La ora zece, în acea seară, când toți copiii dormeau, un calm încordat domnea în lagăr și nu știam când avea să se sfârșească. Copiii erau împrăștiati pe podeaua barăcii și toate educatoarele se odihneau la ușă. Podeaua de lemn îngheța și mă dureau oasele. Gemenii au refuzat să plece de lângă mine și aveam câte unul de fiecare parte.

Zelma mi-a șoptit:

— Cred că acesta e sfârșitul.

Nu am știut cum să-i răspund. Mă gândeam la același lucru. În fiecare zi, veneau mai multe trenuri cu evrei din Ungaria și se părea că devenisem o pacoste pentru naziști.

— Unora le-a sunat ceasul chiar când au coborât din tren. Noi măcar am reușit să facem ceva frumos înainte să murim, i-am răspuns eu, chiar dacă nu eram deloc convinsă că a meritat să prelungim agonia copiilor care căzuseră în ghearele lui Mengele.

— A fost o plăcere să te cunosc și o adevărată onoare să lucrez cu tine.

— Zelma, nu gândi așa. Naziștii au nevoie de tineri care să lucreze în fabricile lor de armament. Sunt sigură că tu și celelalte educatoare veți scăpa vii din locul acesta. Eu am avut o viață împlinită. Sunt tristă pentru copiii mei, dar cine știe ce fel de lume îi va aștepta după război. Poate că moartea e o clemență pentru noi toți.

Nu am renunțat; eram gata să lupt până la ultima răsuflare. Mi se părea că apărarea vieților noastre era ultimul act de libertate care ne mai rămăsese, dar moartea părea atât de sigură că nu mă opuneam ideii.

— Klaus, unul dintre băieți, și-a dat seama că cineva mic și slăbuț poate trece din latrinele saunei până în terenul de fotbal. De acolo, trebuie să treacă de crematorii, apoi să se ascundă în pădure, mi-a spus Zelma cu seriozitate.

— Asta e o nebunie. Nimeni nu are cum să ajungă atât de departe, i-am răspuns eu.

— Dar unii au reușit în ultimele luni. Cei mai mulți nu ajung foarte departe, dar unii au scăpat.

— Suntem înconjurați de soldați. Ar fi o sinucidere curată să-i lăsăm pe copii să iasă prin latrine, i-am spus eu, încheind subiectul.

A tăcut și liniștea a domnit din nou. Auschwitz a devenit un crematoriu gigant, iar noi eram niște suflete în purgatoriu, încă nesigure de destinul nostru final.

Mi-am petrecut restul nopții dormind incomod, iepurește. Am ascultat respirația copiilor care reușiseră să supraviețuiască încă o zi în lagăr. Apoi un fluierat strident ne-a trezit în zori și toți am mers la ușile barăcilor ca să auzim mai clar vocea care striga la un megafon din fața lagărului. Oamenii stăteau în fața clădirilor ca niște grupuri de vecini curioși care se întrebau pentru ce a fost tot tărăboiul.

Am recunoscut vocea lui Johann Schwarzhuber, *Obersturmführer*-ul lagărului ȣiganilor. Nu prea l-am văzut prin lagăr, dar vocea lui ascuțită era inconfundabilă.

— Prieteni romi, nu e intenția noastră, așa cum a fost raportat greșit în lagăr, să eliminăm ȣiganii din Auschwitz. Sunteți oaspeții noștri invitați și, după război, veți putea să trăiți într-un loc bun. Ieri, niște bărbați și femei au fost transferați la alte lagăre de muncă pentru a ajuta Germania în

războiul ei împotriva comunismului. Ca populația de țigani să vadă bunăvoința noastră, nimeni nu va fi pedepsit pentru actele de rebeliune de ieri. În următoarele zile, vom informa bătrânii comunității despre numele prizonierilor pe care îi vom transfera, cu detalii despre lagărele în care vor lucra. Astăzi, kapos vă vor oferi o rație dublă de mâncare și, mâine, viața din lagăr va reveni la normal.

Ne-am uitat în jur, unii la ceilalți, surprinși. Nu aveam încredere în cuvintele ofițerului SS, dar măcar părea că naziștii cereau un armistițiu cu noi. Poate că se temeau că revolta avea să se răspândească și în alte părți ale lagărului. După două ore, kapos ne-au înmănat mâncarea și totul a revenit la normal.

După zece zile, naziștii s-au ținut de cuvânt și au luat peste cinci sute de prizonieri. La sfârșitul lunii mai, erau mai puțin de patru mii de supraviețuitori din cei peste douăzeci de mii care erau în lagăr în acea perioadă a anului trecut, în mai 1943.

Imediat după ce a plecat ultimul grup de prizonieri, condițiile din lagărul țăganilor s-au înrăutățit și mai mult. Trenurile soseau la peron zi și noapte. Mii de oameni erau trimiși în marș la crematorii și dispăreau pentru totdeauna în timp ce acea primăvară întunecată se apropia de sfârșit. Pentru prima dată în istorie, strânsoarea rece a morții stinge viața promisă de venirea verii.

ȘAPTESPREZECE

AUGUST 1944

AUSCHWITZ

Căldura insuportabilă părea să prevestească infernul prin care aveam să trecem. Provizia noastră deja insuficientă de apă scăzuse la niveluri intolerabile, hrana fusese redusă până la punctul în care mulți prizonieri umblau prin lagăr de parcă erau roboți, iar rata mortalității printre copii era copleșitoare. Aproape de sfârșitul lunii mai, naziștii mi-au transferat majoritatea ajutoarelor. Cele două asistente, Maja și Kasandra, nu mai erau cu noi, nici două dintre mamele țigănci care m-au ajutat de la început. Singurele care mi-au rămas erau Zelma și Vera Luke, care a devenit mâna mea dreaptă. Dar aveam tot mai puțini copii de care să avem grijă. Baraca școlii a fost închisă, la fel și unele dintre barăcile spitalului. Ludwika a fost singura persoană cu pregătire medicală rămasă în acest loc.

Noapțile erau sufocante. Dar căldura și umiditatea nu erau partea cea mai rea. Cel mai insuportabil aspect al condițiilor noastre grele de trai era mirosul înecăcios al fumului de la crematoriile și focurile în aer liber care ardeau încontinuu în vara aceea. Șuieratul trenurilor care veneau zi și noapte din Ungaria se auzea nonstop. Uneori erau două sau trei trenuri unul după celălalt și prizonierii trebuiau să aștepte înăuntru mai mult de o zi înainte să meargă la abatoarele pe care naziștii le pregătiseră pentru ei.

Am auzit niște vești bune de pe front: Aliații recucereau Franța, iar rușii continuau să mărsăluiască prin Polonia. Bombardamentele erau atât de intense că am văzut bombardiere zburând

deasupra noastră zi și noapte. Dar noi, cei care ne chinuiam să rămânem în viață în lagărul ȝiganilor, simțeam că veștile bune nu aveau să ne elibereze din ghearele răpitorilor noștri.

Mengele nu prea mai stătea prin lagărul ȝiganilor. Îl vedeam când era pe peron și făcea selecțiile bieților evrei din Ungaria care veneau la Auschwitz în valuri neîncetate. De la acea distanță, părea calm și stăpân pe sine, îmbrăcat cu aceeași precizie imaculată ca întotdeauna, de parcă prăbușirea celui de-al Treilea Reich și descompunerea rapidă a Auschwitz-ului nu erau treaba lui. Din când în când, ne trimitea hrană în secret. Într-un anume mod, continua să îmi protejeze familia. Poate că era ultima urmă de omenie rămasă în el. Pe de altă parte, gardienii erau abătuți și furioși în același timp. Ucideau prizonieri când aveau chef. Își petreceau aproape toată ziua bând, îmbătați și de sânge și de ură, ca niște câini turbați, închiși în cuști, care săreau cât puteau înainte să fie duși departe.

Haosul domnea pretutindeni. Naziștii erau copleșiți și știam că, într-un fel, lagărul nostru era o durere de cap pentru autoritățile din Birkenau. Cu câteva săptămâni înainte, soldații SS lichidaseră singurul lagăr evreiesc familial din Auschwitz. De-a lungul câtorva zile, aproape toți locuitorii lagărului fuseseră transportați în camioane până la camerele de gazare. Cehii opuseseră puțină rezistență, chiar dacă erau mult mai numeroși decât noi. În lagărul nostru, rămăseseră puțini bărbați. Cei mai mulți erau copii, femei și bătrâni. Eram ținte ușoare pentru naziști.

În acea dimineață, kapos și gardienii, care nu prea îndrăzniseră să intre în lagăr în ultimele săptămâni, au făcut prezența și ne-au spus că o mie de prizonieri aveau să fie transferați în următoarea zi în alte lagăre. În timp ce ascultam zumzăitul monoton al numelor, am fost surprinși să auzim

numele Elsei Baker. Copila petrecuse o parte din timp cu noi, din primăvară.

M-am dus la ea, am luat-o de mână și am felicitat-o.

— Else, mâine vei pleca din Auschwitz. Sper că îți vei revedea părinții în curând, i-am spus eu, mângâindu-i părul.

— Mulțumesc, Frau Hannemann, mi-a spus ea, zâmbind.

Părea foarte fericită. După câteva luni în Auschwitz, faptul că pleca din acel purgatoriu, chiar dacă asta însemna să meargă în altul, părea cea mai bună veste din lume. Apoi Elisabeth Guttenberger, secretara lagărului, a venit la mine, discret. M-a întrebat dacă puteam să mă plimb cu ea puțin și am mers spre baraca creșei. Eram complet epuizată. Foamea afecta tot ce făceam. Aveam oboseală cronică și apatia era cea mai constantă emoție a mea. Doar copiii mei și copiii din lagăr îmi dădeau putere să merg mai departe.

— S-a terminat.

— Ce vrei să spui cu asta? am întrebat-o eu, nedumerită.

Ea m-a luat de mâini și s-a uitat la mine cu seriozitate.

— Nu-ți pot spune totul, dar naziștii au nevoie de toate barăcile astea pentru prizonierii din Ungaria. Țigani nu mai contează.

— Pe unii îi vor transfera. Ce vor face cu restul? Până mâine, poate vor mai rămâne doar trei mii dintre noi.

— Uită-te în jur. Singurii rămași sunt cei incapabili de muncă. Spitalul a fost desființat și tuturor lucrătorilor din lagăr li s-a ordonat să fie la poarta principală în seara asta. Mâine nu va mai fi niciun kapo, gardian, secretar sau bucătar în lagărul Țiganilor.

Atunci eram la marginea lagărului și ne-am întors. M-am uitat la barăcile primitive din lemn care erau, de fapt, niște grajduri construite pentru

animale. Am cercetat drumul prăfuit și gardul electric care se întindea pe toată lungimea granițelor acestei națiuni țigănești închisă cu forța. Eram în Birkenau de peste un an. În tot acest timp, îmi părăsisem închisoarea doar o dată; într-un fel, acel nenorocit petic de pământ era casa noastră. Nu știam ce răutăți ne pregătiseră naziștii și de ce credeau că eram atât de periculoși. Cei mai mulți dintre prizonierii ținuți în Auschwitz nu comiseseră niciodată o infracțiune.

— Nu cred că Mengele va permite, pur și simplu, să fim uciși. Chiar și acum, are grijă de familia mea într-un fel. Chiar dacă a făcut lucruri inumane și condamnabile, nu cred că va permite ca o femeie germană și cei cinci copii ai ei să fie uciși.

Am încercat să par încrezătoare, dar știam că logica lagărului nu avea niciun Dumnezeu. Cele mai absurde ordine erau îndeplinite cu o eficiență uimitoare chiar dacă erau clar barbare.

— Păi, oricum, am trimis o petiție în numele tău comandantului, prin care am cerut un transfer. Sper că răspunsul va sosi mâine-dimineață, la prima oră. Am pregătit totul pentru tine. Nu te vom lăsa aici, cu familia ta, mi-a spus Elisabeth, îmbrățișându-mă.

M-am simțit de parcă ne luam rămas-bun pe un peron de gară, dar nu eram două prietene vechi care-și petrecuseră o frumoasă vacanță împreună și trebuiau să-și ureze drum bun, ci, mai degrabă, eram două naufragiate rătăcite în mijlocul mării furioase a războiului și nebuniei omenești. Hitler declarase un război total. Naziștii trebuiau să scape de orice nu îi ajuta în marșul spre victoria finală, iar noi făceam parte din gunoaiile războiului.

După-amiaza a trecut încet în lagăr. Mi-am adunat copiii ca să mâncăm ceva înainte să mergem la culcare. Am încercat să mențin niște reguli în fiecare zi ca să îi ajut să nu mai fie foarte temători. Cei trei mai mici au adormit repede, iar

Otis i-a urmat în scurt timp. Dar Blaz a fost deosebit de neliniștit în acea noapte.

— Măine vor pleca cei mai mulți. Doar câțiva dintre noi vor mai rămâne. Oamenii spun că ne vor face aceleași lucruri pe care le-au făcut cehilor. Lucrătorii din lagăr nu dorm aici în noaptea asta și vor veni mâine doar ca să ia oamenii de pe listă.

— Știu, dragul meu. Nu-ți face griji. Elisabeth se ocupă de lucrurile astea, ca să fim în următorul transfer.

— Mamă, nu vor mai fi transferuri. Trebuie să încercăm să ne furișăm printre oamenii care pleacă în alte lagăre, a spus Blaz, de parcă ar fi fost ușor pentru o familie cu cinci copii să dispară dinaintea ochilor naziștilor.

— Asta nu e așa de ușor cum spui tu.

— Poate ne va pune Elisabeth pe listă.

— I-au ales pe cei mai puternici și pe cei care s-au distins luptând în Marele Război, i-am răspuns eu.

Blaz s-a uitat amărât la pământ dar, în scurt timp, a continuat discuția.

— Putem ieși prin latrine.

— Frații tăi sunt prea mici, iar eu sunt prea mare, i-am răspuns eu.

— Păi, nu putem sta aici fără să facem nimic.

Și-a încrucișat brațele pe piept.

— Ne vom gândi la ceva mâine. Poate ne va scoate Elisabeth de aici, am spus eu, mângâindu-i părul.

Când respirația regulată a fiului meu cel mai mare m-a asigurat că dormea dus, m-am dus în camera principală. Am făcut ordine în ea cât de bine am putut. Nu aveau să fie cursuri a doua zi și nu știam dacă mai aveau să fie vreodată, dar voiam să las lucrurile curate și în ordine. Am zăbovit ca să mă uit la imaginile de pe pereți, la mesele mici, la bucățile rămase de creioane colorate. Am fost mulțumită. Mi-am amintit cuvintele Ludwikăi din urmă cu câteva luni. Toată această muncă nu a fost

în zadar. Într-un fel, ne-a redat simțul demnității umane și dreptul de a fi tratați mai bine decât niște animale sălbatice.

Mi-am scris ultimele gânduri în jurnalul meu. Mi-am vărsat sentimentele cu mai multă intensitate decât în orice altă noapte de scris.

Totul se încheie ca o dramă shakespeariană. Tragedia e inevitabilă, de parcă autorul acestei piese de teatru macabre a vrut să-și lase publicul cu gurile căscate. Minutele mășăluiesc implacabile spre actul final. Când cortina va cădea din nou, Auschwitz-ul va continua să-și scrie povestea de teroare și răutate, dar noi vom fi devenit suflete în purgatoriu, bântuind zidurile castelului lui Hamlet, chiar dacă vom fi incapabile să avertizăm pe cineva despre crimele comise împotriva ȝiganilor. Mi-e dor de Johann. Nu știu ce s-a întâmplat cu el, dar, în haosul care pune stăpânire pe Auschwitz, mă tem că naziștii vor elimina fiecare martor incomod la crimele lor.

În scurt timp, m-am întors în pat, dar nu ca să dorm. Amintiri din întreaga mea viață mi-au trecut prin fața ochilor, una după cealaltă. M-am bucurat că m-am măritat cu soțul meu. Unii credeau că era vrednic de dispreț pentru că era ȝigan; dar pentru mine, el era una dintre cele mai mari comori ale lumii. M-am gândit la părinții mei. Erau bătrâni și nu credeam că puteau supraviețui în timpul războiului. Și ei au avut o viață plină și fericită. Copiii mei erau lângă mine, odihnindu-se în timp ce soarele puternic de vară începea să se ivească deasupra orizontului. Am simțit o teamă profundă. M-am rugat Domnului să alunge din mintea mea toate presimțirile rele. Am acceptat voia Lui și, cu această certitudine, am adormit chiar în zorii zilei.

Mi s-a părut că trupurile noastre încercau să se relaxeze în acea dimineață. Când m-am trezit, în cele din urmă, era ora zece. Nu am avut ce să le dau copiilor, dar am încălzit niște ceai. L-am sorbit

în liniște, în timp ce ascultam zgomotele făcute de oamenii care se aliniau pentru selecție.

Cineva a bătut la ușă și m-am dus să o deschid. Zelma stătea acolo, cu copiii ei. Puținele ei lucruri erau învelite într-un fel de cearșaf agățat pe umărul ei. Chipul ei era trist, dar mi-a dăruit unul dintre zâmbetele ei frumoase.

— Frau Hannemann, am venit să-mi iau rămas-bun. A fost o onoare să vă cunosc.

— Și pentru mine să te cunosc, i-am spus eu, îmbrățișând-o.

— Nu vă voi uita niciodată familia.

Copiii au ieșit repede ca să-și ia rămas-bun, iar ea i-a îmbrățișat și i-a sărutat pe fiecare, unul câte unul, iar noi am făcut la fel cu fiul și fiica ei. Când a terminat, ochii ei mari și verzi erau plini de lacrimi. M-am simțit foarte tristă când i-am privit mergând spre țiganii aliniați.

Ludwika a ieșit din baraca fostului spital și s-a îndreptat spre locul în care eram noi. Era mai puțin expresivă decât Zelma, dar și-a luat rămas-bun în felul ei.

— Elisabeth mi-a spus că va obține un ordin ca să fiți transferați toți în alt lagăr. Nu ar fi trebuit să te aducă niciodată aici, mi-a spus ea, chinându-se să-și stăpânească lacrimile.

— De ce nu? Nu sunt mai bună decât nimeni de aici. Păr blond, ochi albaștri, părinți germani – totul e o întâmplare. Mă simt ca o țigancă. Aș vrea să mă accepte ca pe una de-a lor. Au trăit foarte multă vreme așa, persecutați și disprețuiți de toți, dar au inimi mari și o noblețe pe care lumea a pierdut-o.

Ludwika a plâns pe umărul meu. Până la sfârșit, îi consolam pe cei care voiau să mă ajute în această situație imposibilă. În timp ce copiii au fost distrași de joacă pentru o vreme, noi două ne-am amintit unele lucruri prin care am trecut împreună. Nu a fost totul rău.

Apoi naziștii au ordonat prizonierilor care au fost aleși să urce în camioanele care erau parcate între bucătărie și barăcile depozitului.

Majoritatea prizonierilor rămași s-au întors în barăcile lor înainte de căderea nopții. Căldura era sufocantă, dar, cumva, se simțeau mai în siguranță în grajdurile de lemn. Dar eu am preferat să mai stau un pic afară, doar ca să mai privesc acea zi de august.

Pe la ora cinci, Elisabeth a venit la baraca noastră. A mers singură pe drumul larg al lagărului care părea gol, pustiu.

În timp ce se apropia, mi-am amintit de vremurile în care strada era plină de familii care încercau să-și omoare timpul făcând o plimbare înainte de o cină săracă.

Secretara s-a oprit la câțiva metri de mine. A dat din cap și nu a urcat pe scările barăcii. A început să plângă și și-a acoperit gura cu mâna întunecată, încercând să-și înăbușe hohotul de plâns care întrerupea calmul după-amiezii.

— Cât mai avem? am întrebat-o eu cu seninătate, de parcă singurul lucru care conta în acel moment era programul.

— Vor fi aici peste două ore.

— Mulțumesc. Mulțumesc pentru tot, i-am spus eu.

S-a întors și a mers înapoi, încet, pe drum. Am intrat în cameră și m-am jucat cu copiii în următoarele două ore. Așteptam ca SS să dea buzna în orice minut, dar, spre mirarea mea, Domnul ne-a dăruit un pic mai mult.

Am scris în jurnalul meu pentru o vreme, apoi l-am lăsat pe masă. Mi-am dres glasul ca să le spun copiilor ce avea să se întâmple, dar am auzit o bătaie în ușă.

A intrat dr. Mengele, îmbrăcat într-o haină lungă din piele. Ne-a salutat politicos și m-a întrebat dacă puteam discuta între patru ochi. Am trimis copiii în camera noastră din spate, iar noi doi ne-

am așezat la una dintre mese așa cum ar fi făcut-o doi vechi prieteni, doar că asta nu era o prietenie.

A tăcut pentru un moment, apoi a pus o foaie de hârtie pe masă.

— Ce e acest document? l-am întrebat eu, curioasă.

— E un permis de liberă trecere. Dumneavoastră nu sunteți o prizonieră a celui deal Treilea Reich. Cu acest permis, vă puteți întoarce acasă, a spus el cu seriozitate și cu o față întunecată.

— Putem pleca acasă? l-am întrebat eu.

Eram mai mult confuză decât fericită.

— Nu, doar dumneavoastră puteți să plecați acasă. Copiii dumneavoastră trebuie să rămână.

A formulat totul concis.

— Familia mea e aici. Nu pot pleca fără ei. Sunt o mamă, Herr Doktor. Voi toți purtați războaie pentru idealuri mărețe, vă apărați credințele fanatice despre libertate, patrie și rasă, dar mamele au doar o patrie, un ideal, o rasă: familia noastră. Voi merge cu copiii mei oriunde îi va duce soarta.

Mengele s-a ridicat în picioare și și-a netezit nervos părul. Cuvintele mele l-au tulburat cumva. Nu eram modelul de femeie ariană din mintea lui.

— Toți vor fi uciși în noaptea asta în camerele de gazare. Vor face parte dintr-o grămadă de cadavre mutilate; cadavrele lor vor fi devorate de flăcări și vor fi transformate în cenușă. Dar dumneavoastră vă puteți continua viața. Veți avea alți copii și le veți putea oferi lor ce nu le-ați putut oferi acestora. V-ați irosit viața. Uitați-vă la dumneavoastră; sunteți o fantomă în comparație cu ce ați fost. Sunteți doar piele și os.

Am zâmbit. În acel moment, mi-am dat seama că întotdeauna le-am fost superioară lui și asasinilor care stăpâneau acel infern. Erau capabili să stingă zeci de mii de vieți în câteva secunde, dar nu puteau crea o viață. O mamă bună valora mai

mult decât toată mașinăria criminală a regimului nazist.

Mi-am luat mâna de pe hârtie. Pentru un moment, m-am gândit să mă arunc la picioarele lui și să-l implor să cruțe viețile copiilor mei, dar am rămas tăcută și cu o inexplicabilă pace interioară. Mengele și-a recuperat documentul de pe masă și l-a vârât în buzunarul hainei lui, iar ceva care nu mai era dispreț, dar încă nu era chiar respect, i-a sclipit în ochi.

— Frau Hannemann, nu înțeleg ce faceți. Acest act de individualism e deplorabil. Puneți sentimentele personale deasupra binelui poporului dumneavoastră. Partidul Național Socialist a încercat să facă exact opusul. Suntem un corp național în care individul nu e important. Sper că sunteți sigură de decizia dumneavoastră. Nu există cale de întoarcere.

Ofițerul s-a întors ca să plece. Copiii au ieșit pe furiș când au auzit că eram singură din nou. Toți m-au îmbrățișat deodată. Eram un singur trup cu șase inimi care băteau la unison.

— Ne vor duce într-un loc mai bun, le-am spus eu, cu un nod în gât. Poate că era o minciună, dar chiar mi-am crezut vorbele.

Gândul la moarte, în acea zi, avea gustul dulce al eternității. Peste câteva ore, aveam să fim liberi pentru totdeauna.

În scurt timp, cei mici s-au întors la jocurile lor, dar Blaz a rămas lângă mine.

— Dragul meu, cred că ar trebui să fugi. Poate ne-au mai rămas doar cincisprezece minute. Ți-am împachetat mâncarea pe care o păstram pentru o urgență și niște bani. Nu mă întreba cum am făcut rost de ei. I-am auzit pe niște oameni spunând că, în afara lagărului, rezistența poloneză îi ajută pe prizonierii care reușesc să scape.

— Dar nu te pot părăsi, a spus Blaz, năucit.

— Mergi să-ți săruți frații și surorile. Vor trăi prin tine. Ochii tăi vor fi ochii lor, mâinile tale vor

fi mâinile lor. Familia noastră nu va fi ștearsă complet de pe fața pământului.

Blaz a început să plângă. M-a îmbrățișat și i-am absorbit căldura corpului pentru ultima dată. Și-a luat rămas-bun de la frații lui, care l-au îmbrățișat cu indiferență și s-au întors la jocurile lor, fără să știe ce însemnau acele îmbrățișări. I-a sorbit din priviri, memorându-le fețele slabe. Cu lăcomia lui, timpul întotdeauna devorează amintirile și chipurile celor pe care îi iubim. Memoria luptă să le păstreze prin puterea lacrimilor și suspinul dureros al iubirii.

I-am pus pălăria cu fermitate și l-am condus până la ușă. I-am strâns bocceaua și i-am șters fața cu o batistă. Apoi l-am sărutat pentru ultima dată înainte să se îndrepte spre saună. Când a dispărut printre barăci, am auzit o sirenă. Mi s-a strâns stomacul și mi-am ținut respirația. Era o liniște stranie în tot lagărul, apoi s-au auzit sunetele motoarelor și ale câinilor care lătrau. M-am întors în baraca noastră. Copiii mei încă se jucau. M-am așezat lângă ei și am început să decupez hârtii în timp ce lumea dispărea de sub picioarele noastre, învăluită în foc și cenușă. Mi-am amintit chipul zâmbitor al lui Johann și am vrut să cred că el va supraviețui distrugerii și că, într-o zi, îl va găsi pe Blaz și, împreună, vor reconstrui edificiul ruinat al existenței noastre.

În acele ultime momente, m-am gândit la mirosul cafelei adevărate din apartamentul nostru și la minutele dinaintea micului dejun, în care toți dormeau sub umbra aripilor mele.

„Binecuvântată să fii, viață de zi cu zi, nimic să nu te distrugă, nimic să nu te rănească, nimic să nu îți nege frumusețea și liniile frumoase pe care le pictezi în sufletele noastre”, am scris eu în jurnalul meu înainte să îi închid coperte pentru totdeauna.

EPILOG

Nu voiam să-mi amintesc. E adevărat, camaraderia din acei ani, visurile și idealurile noastre destrămate întotdeauna îmi apăreau pentru scurt timp în fața ochilor, dar voiam ca acel trecut să rămână într-un nor încetoșat care acoperea totul.

Am azvârlit caietul pe scaunul de lângă mine și mi-am închis ochii, încercând să-mi liniștesc respirația. Cititul m-a obosit, ca o urcare prea rapidă pe un munte abrupt. Mi-am petrecut tot zborul transatlantic citind și eram obosit, dar copleșit de amintirile deosebite ale lui Helene Hannemann. Imaginile mi-au lovit ochii ca un bici furios și răzbunător, încă o mai văd condusă de soldați, în acea noapte de 2 august 1944. Lagărul ȝiganilor era ca o casă de nebuni plină de strigăte și rugăminți, dar ea a rămas calmă, de parcă și-ar fi dus copiii la o plimbare de după-amiază în parc. Oamenii mei au trebuit să le ofere pâine și cârnați ȝiganilor ca să îi convingă că îi duceau în alt lagăr, dar Helene a luat mâncarea pur și simplu și, după ce și-a ajutat copiii să urce în camion, le-a spus să mănânce încet ultimele bucate din viața lor.

Nu voiam să mă apropiu prea tare. Nu puteam să-mi explic, dar curajul ei a avut un efect asupra mea. M-a umplut de îndoieli, m-a făcut să îmi pun întrebări legate de ceea ce credeam. Am privit-o de departe. Era în partea din spate a unui camion. Când vehiculul a început să se miște, Helene și-a îmbrățișat copiii cei mai mici. Ceilalți prizonieri jeleau și continuau să meargă, lovindu-se în piepturi, îngroziți de camerele de gazare, dar ea a început să cânte un cântec de leagăn. Vocea ei a învăluit acele creaturi nenorocite și le-a legănat cu calm. Până când camionul a ajuns la porți și s-a întors spre crematorii, strigătele au amuțit și bocetul a făcut loc tăcerii profunde a morții.

Am rămas cu soldații ca să cercetăm barăcile. Am prins câțiva țigani care încercau să se ascundă de soarta lor, dar vocea lui Helene Hannemann continua să fredoneze vechiul cântec de leagăn în mintea mea. Cuvintele ei au zburat împreună cu existența ei când am părăsit lagărul țăganilor în acea noapte și nu m-am mai întors niciodată. Atât de mult curaj, atât de multă iubire în mijlocul întunericului absolut: m-a orbit pentru un moment. Dar am înțeles că soarta oamenilor e un mister în mintea zeilor și că noi eram zei, chiar dacă gloria noastră apunea.

LĂMURIRI ISTORICE

Povestea lui Helene Hannemann și a celor cinci copii ai ei este în întregime adevărată. Helene a fost o femeie germană căsătorită cu un bărbat țigan. În mai 1943, ea și membrii familiei ei au fost trimiși la Auschwitz și ținuti în lagărul țiganilor, la Birkenau. După sosirea dr. Josef Mengele la Auschwitz, Helene a fost aleasă pentru a înființa și conduce un *Kindergarten* în lagăr, o grădiniță pentru copii. Ea era asistentă și Mengele a ales-o pentru că credea că o femeie germană ar fi făcut o treabă mai bună decât oricine altcineva. Helene a avut câteva ajutoare țigănci, două asistente medicale poloneze și o asistentă cehă numită Vera Luke.

Creșa și școala erau găzduite în două barăci, care erau aprovizionate cu rechizite școlare, un proiector de filme și chiar și un leagăn. Mengele a folosit grădinița ca pe un țarc pentru copiii pe care avea să-i folosească, mai târziu, ca pe niște cobai pentru experimentele lui.

Din seara de 2 august până în dimineața zilei de 3 august 1944, lagărul țiganilor a fost exterminat. În ciuda promisiunilor lui Mengele, Helene Hannemann și cei cinci copii ai ei au fost uciși în camerele de gazare. I-a fost oferită opțiunea de a pleca singură, dar ea a refuzat să-și abandoneze copiii. În roman, Blaz primește o șansă de a supraviețui astfel încât cititorul să rămână măcar cu o rază de speranță, dar realitatea este că toți cei cinci copii au murit în noaptea aceea.

Am schimbat numele copiilor și soțului lui Helene, dar am păstrat numele adevărate ale majorității personajelor din viața reală care au trăit și au suferit în lagărul țiganilor de la Auschwitz.

Ludwika Wierzbicka, prietena asistentă a lui Helene, a fost o prizonieră reală care a lucrat în

spitalul țiganilor. Toată echipa medicală menționată în această carte a fost reală.

Elisabeth Guttenberger, secretara lagărului, a fost o persoană reală care a reușit să supraviețuiască masacrului țiganilor și celui de-al Doilea Război Mondial.

În profilurile gardienelor naziste Irma Grese și Maria Mandel, am încercat să rămân cât mai aproape de realitatea istorică. S-a zvonit că Irma Grese, o tânără foarte frumoasă și crudă, a fost amanta dr. Mengele și a pierdut copilul lui în timp ce era în lagăr. Maria Mandel, una dintre cele mai crude gardience, a îndrăgit un copil țigan, dar a trebuit să îl predea pentru a fi ucis. Atât Grese, cât și Mandel au fost executate prin spânzurare după ce au fost găsite vinovate de crime de război.

Dinah Gottlieba (mai târziu, Dinah Babbitt) a fost și ea o persoană reală. Mengele a pus-o pe tânăra artistă evreică-cehă să picteze portretele prizonierilor țigani.

Grădinița lagărului țiganilor de la Auschwitz chiar a existat și a fost deschisă din mai 1943 până în august 1944.

Conform datelor oficiale, 20.943 de etnici țigani au fost închiși în Auschwitz, chiar dacă multe alte mii au fost ucise la sosirea în lagăr, fără nicio numărătoare sau urmă a prezenței lor; și un număr estimat de 371 de copii țigani s-au născut în lagăr. Dar anchetatorul Auschwitz-ului, Michael Zimmermann, afirmă că, de fapt, au fost 22.600 de prizonieri în lagăr, dintre care 3.300 au supraviețuit când au fost transferați în alte lagăre, pe la mijlocul anului 1944. Țiganii proveneau, în general, din Germania, protectoratele Boemiei și Moravei și din Polonia, deși unii erau și din alte locații.

Cele două încercări de a extermina lagărul au fost reale, la fel cum a fost și rezistența țiganilor din luna mai a anului 1944, care a întârziat

eliminarea lagărului până în luna august a aceluiași an.

Himmler nu a vizitat Auschwitz-ul în primăvara anului 1943. În vara anului 1942, a fost pentru ultima dată în lagărul de exterminare.

Josef Mengele a fost transferat în lagărul de concentrare Gross-Rosen în 17 ianuarie 1945. A luat cu el două cutii pline cu documente, în timp ce restul cercetărilor lui a fost distrus de SS înainte de sosirea iminentă a rușilor în lagăr. Mengele a evadat pe 18 februarie, furișându-se printre miile de soldați capturați de Aliați. Sub identitatea falsă de Fritz Hollman, a fugit, prin Genova, în Argentina. În ciuda prețului mare pus pe capul lui, Mengele nu a fost prins niciodată și s-a înecat, probabil în timp ce înota, în Brazilia, la data de 7 februarie 1979.

În februarie 2010, un nepot al unei victime a Holocaustului a cumpărat jurnalul lui Mengele. În 2011, au mai fost vândute treizeci și unu de volume ale jurnalelor lui, care au fost achiziționate de un colecționar anonim.

Nu știm dacă Helene Hannemann a scris un jurnal, dar credem că ar fi fost asemănător cu mărturia la persoana întâi a protagonistei care și-a spus povestea în această carte.

În 1956, dr. Mengele a călătorit în Elveția, pentru a-și vedea fiul. Se crede că aceasta a fost ultima dată când a pus piciorul pe pământ european.

CRONOLOGIA LAGĂRULUI ȚIGANILOR DIN AUSCHWITZ

1942

16 decembrie. Heinrich Himmler, comandantul SS al Reich-ului, semnează decretul pentru încarcerarea țiganilor în teritoriul ocupat de naziști și pentru crearea unui lagăr pentru țigani în Auschwitz.

1943

1 februarie. Lagărul pentru țigani din Auschwitz se deschide oficial, chiar dacă acolo deja erau țigani închiși pentru infracțiuni de drept comun.

26 februarie. Primii țigani sosesc în lagărul de exterminare.

Martie. Sosesc treizeci și trei de transporturi cu 11.339, etnici țigani.

23 martie. Aproximativ 1.700 de bărbați, femei și copii sunt exterminați după sosirea la Auschwitz pentru a controla răspândirea tifosului.

Aprilie. Sosesc încă 2.667 de etnici țigani.

Mai. Dr. Josef Mengele sosește la Auschwitz ca medic al lagărului țiganilor.

Mai. Alți 2.014 prizonieri sosesc în lagărul țiganilor. Se înființează grădinița din lagărul țiganilor.

25 mai. Mengele ordonă asasinarea a 507 bărbați și 528 de femei pentru a evita o nouă epidemie de tifos.

1944

15 aprilie. Aproximativ 884 de bărbați și 437 de femei sunt transferați în Buchenwald și Ravensbrück.

16 mai. Prizonierii lagărului țiganilor se împotrivesc exterminării lor cu atât de multă forță că încercarea de a-i elimina e oprită.

23 mai. Alți 1.500 de prizonieri sunt transferați în alte lagăre.

21 iulie. Ultimii țigani sosesc în lagărul țiganilor.

1 august. Aproximativ 1.408 prizonieri sunt trimiși în alte lagăre. Restul, 1.897 de bărbați, femei și copii sunt uciși în camera de gazare din Birkenau.

9 noiembrie. O sută de noi prizonieri țigani sunt transferați în lagărul Natzweiler pentru experimente legate de tifos.

1945

27 ianuarie. Sovieticii eliberează cei 7.600 de prizonieri rămași în Auschwitz.

1947

Primul proces al Auschwitz-ului, în Cracovia, Polonia. Aproximativ patruzeci de foști ofițeri SS și soldați sunt condamnați și unii sunt spânzurați.

1963

Al doilea proces al Auschwitz-ului, în Frankfurt. Douăzeci și doi de naziști sunt judecați și șaptesprezece sunt condamnați.

GLOSAR

Arbeit macht frei: Munca te eliberează.

Baxt: noroc

Beng: diavol

Blockführer: supraveghetorul blocului

Gadje: care nu e rom, nu e țigan

Guten Morgen: Bună dimineața.

Kindergarten: creșă, școală și centru de îngrijire a copiilor

Knirps: băiețel

Obersturmführer: conducător superior al trupelor de asalt

Sonderkommandos: grup de prizonieri evrei, bărbați, care au fost forțați să arunce cadavrele din camerele de gazare și crematorii

Zigeunerlager: numele sub care era cunoscut lagărul familial al țăganilor

MULȚUMIRI

Amintirea lui Helene Hannemann și a familiei ei va rămâne pentru totdeauna în paginile acestei cărți, dar și mai mult în mințile și inimile celor care au citit-o. Când niciunul dintre cei menționați mai jos nu va mai fi, totuși mulți vor ști valoarea imensă a acestei mari femei și mame.

Vreau să îmi exprim recunoștința Muzeului Auschwitz, care ne-a permis un tur ghidat pentru a vizita și descoperi atât Auschwitz I, cât și Auschwitz II-Birkenau.

Recunoștința mea merge și la următorii: la mărturia scrisă a lui Miklós Nyizli, asistentul lui Mengele. La lucrarea lui Sławomir Kapralski, Maria Martyniak și Joanna Talwicz-Kwiatkowska despre ȣiganii din Auschwitz, *Romii în Auschwitz* (Oświęcim: Muzeul de Stat Auschwitz-Birkenau, 2011). Mărturiei călăului și comandantului lagărului Auschwitz, Rudolf Hoss, care a scris o carte rușinoasă pentru a-și ușura conștiința, dar care, cu toate acestea, ne-a oferit detalii prețioase. Biografilor lui Mengele, Gerald L. Posner și John Ware. Mărturiei supraviețuitorului ȣigan Otto Rosenberg. Relatării sfâșietoare a dr. Olga Lengyel și jurnalistului Laurence Rees pentru cartea lui *Auschwitz: naziștii și „soluția finală”* (Londra, BBC Books, 2005).

La Miguel Palacios Carbonell, membru distins al Comunității ȣiganilor Spanioli, care mi-a spus frumoasa poveste a lui Helene Hannemann și a familiei ei.

Președintelui Harper Collins Español, Larry Downs, care are ochi și urechi într-o lume oarbă și surdă.

Întregii echipe de la Harper Collins Español: Graciela, Roberto, Jake, Carlos, Alfonso și Lluvia.

¹ Seară bună, noapte bună, acoperit de trandafiri și garoafe, bagă-te sub pături. / Măine-dimineață, cu voia Domnului, te vei trezi din nou. / Seară bună, noapte bună, vegheat de îngeri care îți arată în vise pomul de Crăciun. / Dormi acum, fericit și dulce, vezi raiul în vise. / Dormi acum fericit și dulce, vezi raiul în vise. (în limba germană, în original, n. Red.)

² Vas rotund cu capac din sticlă sau material plastic folosit pentru cultivarea microorganismelor, inventat de bacteriologul german Julius Richard Petri (n. Red.)

³ Colind german de Crăciun (n. Red.)

Table of Contents

[Title page](#)

Table of Contents

Title page	1
------------	---